RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931. Andra kammaren. Nr 23.

Måndagen den 23 mars.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 188, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; och

nr 192, med förslag till byggnadsstadga;

till statsutskottet propositionen, nr 196, angående grunder för fördelning av driftkostnaderna för en planerad centralanstalt för radioterapi vid Lunds lasarett;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 205, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 §, 12 § 1 mom. och 15 § 3 mom. i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 206, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § 2 mom. och 33 § 1 mom. i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m.;

nr 207, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i lagen den 6 juni 1930 (nr 262) om skolstyrelse i vissa kommuner; och

nr 208, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;

till statsutskottet propositionen, nr 209, angående inköp för postverkets räkning av fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Blåmannen i Stockholm;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 203, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; och

nr 204, angående vissa åtgärder till främjande av avsättningen av ägg och fläsk;

till statsutskottet propositionen, nr 199, med förslag till kungörelse angående ändring i vissa delar av allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210); samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 211, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva; och

nr 213, angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande direkta skatter.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 400 av herr *Winkler;* och
nr 401 av herr *Olsson* i Gävle; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 402 av herr *Magnusson* i Skövde;
nr 403 av herr *Hedlund* i Häste;
nr 404 av herr *Nordkvist m. fl.;*
nr 405 av herrar *Weibull* och *Lindskog;* och
nr 406 av herr förste vice talmannen *Nilsson m. fl.*

§ 4.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 10 och 49—70 samt bankoutskottets utlåtanden nr 24—26.

§ 5.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr **Björkman,** som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 188 och 192 skall utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Fortsattes den vid kammarens sammanträde sistlidna lördag avbrutna föredragningen av statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola.

Punkten 163, angående ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola.

I de lika lydande motionerna nr 106 inom första kammaren av herr *Thelin* och nr 105 inom andra kammaren av herr *Björck* i Kristianstad hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:t tillerkändes rätt att på ansökan av kommun, i vilken samläroverk inrättats och som beslutat inrättande av kommunal flickskola med undervisning för övergång till gymnasiet, samt efter skolöverstyrelsens hörande medgiva, att samläroverkets realskollinjer, endera eller båda, finge, med undantag för de flickor, som redan vore antagna i realskolan, tills vidare och till dess Kungl. Maj:t annorledes beslutade hållas öppna allenast för gossar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå ovanberörda motioner.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Bergkvist, N. J. Martin Svensson, Lundell, Thelin, Olsson* i Blädinge, *Persson* i Fritorp och *Sandwall,* vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning

av ovanberörda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar i kommun, där samläroverk funnes och kommunal flickskola upprättats eller vore avsedd att upprättas, samläroverkets realskollinjer finge tills vidare och till dess annorledes förordnades hållas öppna allenast för gossar, samt för riksdagen framlägga denna utredning ävensom det förslag, vartill densamma kunde föranleda.

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Sandwall:** Herr talman! Under denna punkt beröres en motion, som avlämnats i båda kamrarna. Motionens innebörd framgår ju av utskottets utlåtande nederst på sidan 127. Där hemställes det, »att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:t tillerkännes rätt att på ansökan av kommun, i vilken samläroverk inrättats och som beslutat inrättande av kommunal flickskola med undervisning för övergång till gymnasiet, samt efter skolöverstyrelsens hörande medgiva, att samläroverkets realskolelinjer, endera eller båda, må, med undantag för de flickor, som redan äro antagna i realskolan, tills vidare och till dess Kungl. Maj:t annorledes beslutar, hållas öppna allenast för gossar».

Jag jämte sex medreservanter har yrkat bifall till motionen, dock blott i så måtto, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida något bör åtgöras i saken och, om så befinnes vara förhållandet, på vad sätt detta bör ske. Tankegången i här föreliggande motion liksom också i reservanternas yrkande är icke förestavad av några teoretiska skolpolitiska spekulationer utan av faktiskt föreliggande förhållanden på vissa läroverksorter.

Enligt 1927 års riksdagsbeslut beslöts ju organisationen av våra allmänna läroverk på de skilda orterna i detalj, och kommunerna ålades på vanligt sätt att tillhandahålla nödiga undervisningslokaler. Så kom 1928 års riksdag med dess beslut om kommunala flickskolor, en god skolform för flickor, varmt rekommenderad även av 1927 års riksdag. Men även med upprättandet av dessa kommunala flickskolor förbands skyldighet för kommunerna att tillhandahålla nödiga, av vederbörande myndighet godkända undervisningslokaler.

Nu har det visat sig i åtskilliga mindre och medelstora städer bliva mycket ekonomiskt betungande att bestrida kostnaderna både för samrealskolorna och för de kommunala flickskolorna. Särskilt byggnadsskyldigheten har blivit mycket tung. Om sålunda uppehållandet av både samrealskola och kommunal flickskola måste anses innebära en alltför tung ekonomisk börda i och för den högre flickundervisningen på vissa orter, måste inskränkning ske, antingen så, att samrealskolan bibehålles och den egentliga flickundervisningen i form av kommunal mellanskola, som ju riksdagen flera gånger varmt förordat, strypes, eller ock så, att samrealskolan på den ena eller andra realskolans linje göres till ensam gosskola och därigenom den kommunala flickskolan utan alltför tung ekonomisk belastning av kommunerna möjliggöres. Det är den senare utvägen, som motionärerna vilja göra möjlig att beträda och om vars möjlighet och berättigande reservanterna också äro övertygade, varför de begära utredning i saken hos Kungl. Maj:t.

Många kommuner vilja nämligen hava kvar sin kommunala flickskola eller upprätta en sådan. Och det är icke något underligt i det förhållandet. Ty denna vilja dikteras av omtanke om flickornas bästa och står i full samklang med riksdagens vid flera tillfällen uttalade ord. Så yttrade 1928 års riksdag, såsom framgår av betänkandet på sidan 129: »Den kommunala flickskolans allmänna uppgift bör enligt riksdagens mening vara att i den utsträckning, förhållandena det medgiva, tillgodose den speciella kvinnliga skolutbildning,

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

som varit och är den privata högre flickskolans huvuduppgift.» Riksdagen framhåller vidare i samma skrivelse den fördel, som är förenad med denna skolform därigenom, att genom en långsammare och för flickorna mera lämpad skolgång skulle givas dem såväl en god allmänbildning såsom grundval för olika samhällsuppgifter som även en utbildning för hemmens särskilda behov. Och slutligen heter det i riksdagsskrivelsen: »Då det bör vara ett allmänt samhällsintresse att stödja strävandena till underlättande av en dylik utbildningsväg för den kvinnliga ungdomen, och det föreliggande förslaget synes riksdagen i möjligaste utsträckning taga sikte på detta mål, har riksdagen ansett sig böra besluta upprättande av kommunala flickskolor o. s. v.»

Även 1929 års riksdag yttrade varma ord om den utbildningsform, som sedan gammalt representerats av den högre flickskolan och nu av den kommunala flickskolan. Denna egentliga flickskola bjuder nämligen flickorna den lämpligaste utbildningen, både vad angår studiegång och studiemål. Saken synes oss reservanter värd en utredning, dels med hänsyn till den kvinnliga ungdomens verkliga behov och dels med hänsyn till kommunernas ekonomiska intressen.

Utskottet framhåller, att motionärernas förslag skulle innebära en sammanblandning av den kommunala flickskolans och de allmänna läroverkens studiemål, detta mot intentionerna vid det nyss citerade beslutet av 1928 års riksdag. Det är ingalunda avsikten. Motionärerna anse tvärtom, att den kommunala flickskolans bildningstyp är av särskilt stort värde, att den för den stora mängden flickor ger den bästa studiegången, som tillgodoser deras utbildning såväl för arbetsuppgifter i samhället som för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område, och att därför, vad flickorna angår, de kommunala flickskolorna giva flickorna större möjligheter och bättre utbildning än de närmast för gossar avsedda realskolorna. I och med genomgången av de kommunala flickskolorna få de kvinnliga lärjungarna den så kallade normalskolekompetensen, som ger precis samma rättigheter, då det gäller tävlan om arbetsuppgifter i samhället, som realexamen och som vinnes, för att använda 1928 års riksdags ord, genom en långsammare och för flickorna mera lämpad studiegång och dessutom innebär en praktisk utbildning för arbetet i hemmen, en fördel, som borde av alla inses och uppskattas.

De kommunala flickskolorna skola ju också författningsenligt organisera övergång till gymnasiet, vilket naturligtvis på här ifrågavarande orter alltjämt skall stå öppet för flickor.

Nu framhåller utskottet, att studietiden fram till studentexamen förlänges med ett år för de flickor, som taga denna examen på den kommunala flickskolevägen. Anmärkningen är märklig från deras sida, som se skolutvecklingens slutmål i det fulla genomförandet av det så kallade bottenskoleprogrammet, det vill säga läroverken helt uppbyggda på den sexåriga folkskolan, ett program, som medför förlängning av studietiden med ett år för *alla* lärjungar i *alla* högre skolor. Den förlängning av studietiden, som vägen över den kommunala flickskolan fram till studentexamen medför, garanterar tvärtom den av riksdagen 1928 just för flickor önskade lugnare studiegången med därav följande bättre studieresultat jämte tillgodoseendet av flickornas speciella utbildningskrav.

Slutligen förmenar utskottet, att motionärernas förslag skulle rubba eller åsyfta att rubba grundvalen för det av riksdagen beslutade skolsystemet. Det är icke riktigt. Det finnes ingen grund för en sådan misstanke. Riksdagen har ju anvisat klart och tydligt tvenne vägar för flickornas högre utbildning, dels samläroverksvägen från 1927 och dels den nya vägen från 1928, den kommunala flickskolevägen. Båda vägarna äro legitima och båda äro av riksdagen anvisade och rekommenderade. Och vägen över den kommunala flickskolan

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

är ju av riksdagen anvisad såsom speciellt lämpad för flickornas speciella utbildningsbehov.

Motionärerna åsyfta sålunda ingalunda ett sönderbrytande av skolsystemet utan en anordning, ett försök att anpassa detta skolsystem efter de betingelser, som förefinnas på de olika orterna. Reservanterna hava funnit detta uppslag så väl grundat och så beaktansvärt, att de av Kungl. Maj:t begärt utredning för att säkrare kunna bedöma, huruvida något bör göras i saken och på vad sätt detta bör ske. I början av mitt anförande nämnde jag, att bakom motionen icke lågo några teoretiska skolpolitiska spekulationer utan att motionen svarade mot föreliggande behov på vissa orter.

Jag har här, herr talman, en tidningsartikel, behandlande denna frågas läge i Lund. Stadsfullmäktige i Lund hava tillsatt en kommitté för flickskoleväsendets ordnande, och denna kommitté, som hyser representanter från alla partier, har kommit med ett betänkande till stadsfullmäktige. Kommittén föreslår stadsfullmäktige att ingå till Kungl. Maj:t med framställning, att proposition måtte föreläggas riksdagen att i så måtto ändra det Lunds stad gjorda erbjudandet, att samundervisningen vid stadens läroverk liksom i Uppsala och Borås begränsas till gymnasiet och att staden förklarar sig villig att under denna förutsättning ikläda sig de härför uppställda förpliktelserna.

Vidare föreslår kommittén, att stadsfullmäktige måtte besluta — nu kommer det viktigaste — att, därest realskolan vid läroverket får bibehållas som gossskola, vidtaga åtgärder för upprättande av en kommunal flickskola i Lund och att på tidigare avtalade villkor av Läroverksföreningens i Lund byggnadsaktiebolag övertaga dess flickskolebyggnad, dit förlägga såväl den kommunala flickskolan som den kommunala mellanskolan samt ställa dessa båda skolor under en gemensam ledning.

Denna upplysning ger ju vid handen, att saken ingalunda har något med skolpolitik att göra. Kravet från Lund, framställt av representanter från alla partier, motsvarar till punkt och pricka den intention, som ligger i den föreliggande motionen liksom också i reservationen, vartill jag, herr talman, ber att få yrka bfall.

Med herr Sandwall förenade sig herr *Svedman*.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag har icke så mycket att tillägga till vad den föregående ärade talaren anförde. Men som motionär skall jag be att få säga några ord. Jag skall då be att få betyga, att motivet till frambärandet av denna motion var sparsamhetssträvan. När skolreformen beslöts 1927 och 1928, så förelåg det icke någon utredning om de kostnader, som reformens genomförande skulle betyda för kommunerna. Man ålade kommunerna att åtaga sig byggnads- och underhållsplikt. Och när detta beslut skulle expedieras, antydde man från skolöverstyrelsens sida, att det funnes intet val. Man sade: Vill ni hava samläroverk, måste ni åtaga eder byggnadsplikt. Det fanns alltså faktiskt intet val. Man åtog sig byggnadsplikten i regel i den förhoppningen, att där man hade en läroverksbyggnad i gott stånd skulle icke kostnaderna bliva så stora. Men när man skulle genomföra beslutet, visade sig mångenstädes i städerna kostnaderna betydligt högre än man räknat med. Man kom till mycket betydande kostnadssummor. När man i dessa städer, där man haft elementarläroverk för flickor, omändrade dessa till kommunala flickläroverk, visade det sig, att det krävdes betydande byggnadskostnader, även om man förut haft byggnader för elementarläroverk för flickor. När man diskuterat denna sak, har man också gjort det med fackmän och kommit till det resultatet, att vissa städer skulle vara väl tillgodosedda beträffande det högre skolväsendet, om de finge en skolform åtminstone

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

på försök av här föreslagen beskaffenhet, nämligen så, att realskolan endast står öppen för gossar, under det att man inrättar kommunala flickskolor så, att de flickor, som så önska, kunna få undervisning, så att de kunna övergå till gymnasiet. Alltså denna sparsamhetssträvan har mötts av förståelse av de fackmän, som haft att diskutera detta; de hava i stort sett haft alldeles samma uppfattning som den föregående ärade talaren utvecklade.

Nu mötes man från utskottsmajoritetens sida av den invändningen, att organisationen får icke rubbas. Det uttrycket möter man alltid, när man rör vid dessa frågor. Jag måste, mina herrar, säga, att detta resonemang påminner rätt mycket om den idisslande harens exegetik; det är form- och bokstavsträldom. Får man då icke rubba en enda bokstav av det, som en gång beslutats, även om det visar sig, att vid det praktiska genomförandet kostnaderna bliva för stora? Nej, det beslutet får icke ändras! Jag tycker, att det är att vara litet väl formell och byråkratisk. Men det är här alls icke fråga om att rubba organisationen utan att medgiva rätt för kommunerna att få en undersökning till stånd, huruvida icke en mindre organisationsform skulle för vissa kommuner vara tillräcklig. Om denna undersökning leder till det resultatet, att en mindre organisationsform är tillräcklig, anser man, att den också borde kunna genomföras. Här äro dock växlande förhållanden. Man kan icke införa högre undervisning i alla kommuner. Men i de kommuner, där man skulle vara tillräckligt tillgodosedd med denna mindre form, anser jag, att man icke borde lägga hinder för dess genomförande.

Men jag vill vidare erinra, att denna form för läroverk är icke ny. Den finnes i åtskilliga städer. Den förre ärade talaren erinrade, hur man även har för avsikt att försöka få samma form för läroverket införd i Lund. Jag kan icke förstå, att det skulle medföra några som helst olägenheter att gå den väg, som reservanterna här föreslagit, att man åtminstone verkställde en utredning. Jag förstår icke, vilka verkligt vägande skäl man kan anföra mot ett sådant yrkande. Det förefaller vara i hög grad rimligt. Om det är så, att man här i riksdagen ålägger kommunerna skyldighet att bidraga till kostnaderna för skolreformens genomförande, är det väl ändå icke obilligt, att man med hänsyn till den kommunala självstyrelse, som vi väl ändå ha här i landet, åtminstone lämnar kommunerna rätten att göra framställning om revision, om en tillfällig jämkning, om en sådan skulle befinnas vara av omständigheterna påkallad. Jag måste fråga de ärade ledamöterna av statsutskottet, som äro så rädda för detta: äro ni så rädda för att demokratien i kommunerna skall kasta skolreformen över ända, om man får möjlighet till denna jämkning? Kanske man vill ha en sådan ordning, att riksdagen skall dekretera och kommunerna betala. Jag finner icke den ordningen rimlig. Såvida man skall uppehålla en undervisningsorganisation, som icke är sämre och mindre än den gamla, kan detta leda till att kostnaderna bli så stora, att en del kommuner komma att göra sig påminta, och då måste jag för min del säga, att om statsmakterna säga till kommunerna, att det och det måste ni göra, då böra statsmakterna också taga konsekvenserna och betala kostnaderna.

Jag är av den övertygelsen, att den lilla framstöt, vi gjort, är fullt befogad, och jag har all anledning antaga, att utvecklingen kommer att gå i den riktningen, att vi få upp frågan ånyo.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

§ 7.

Herr statsrådet *Holmbäck* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 182, angående täckande av brist i samrealskolans i Söderhamn medel;

nr 193, angående tillfällig förstärkning av tandläkarinstitutets personal;

nr 194, angående ersättning åt vissa lärarinnor vid enskilda statsunderstödda läroanstalter; och

nr 212, angående omorganisation av småskoleseminarierna m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 8, punkten 163. Därvid yttrade:

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Utskottsmajoriteten hade trott, att man skulle fått litet ro i dessa skolärenden, sedan 1927 och 1928 års riksdagar tagit ställning till dem, men det tycks vara omöjligt. Här kommer man motionsvis med begäran om ändring och ingrepp, och när det säges av den förste talaren, att dessa motioner icke åsyfta att sönderbryta 1927 års organisation, så finner jag det egendomligt, att han kan uttala något sådant. Det gjorde för övrigt den andre talaren också. Men vad är det annat än ett sönderbrytande, när vi 1927 beslöto, att här skall det vara lika möjligheter för den kvinnliga ungdomen att nå fram till realskole- och studentexamen som för den manliga.

1928 inrättade man för flickorna särskilda flickskolor, för att de, som icke ville fram till realskole- eller studentexamen, därigenom skulle få en kompetensexamen, som gör dem berättigade till inträde vid en hel del av de praktiska anstalter, där flickorna ha nytta av den utbildning, som normalskolekompetensen ger. När det gällde att för flickorna införa samma rätt till realskole- och studentexamen genom statens försorg, inrättade man den s. k. samskolan, där både flickor och pojkar gemensamt få undervisning. Jag kan betyga, att när jag förra hösten reste i landet som statsrevisor och särskilt hade på min lott att besöka läroverken samt vid samtliga läroverk, som jag besökte, frågade rektorerna om deras uppfattning om samskoleidén, förklarade alla, att de voro belåtna och att det gick bra. Nu kommer man med en motion, med begäran, att vi skola återföra samskolan till att endast vara ett gosslläroverk, och att flickorna liksom förr få se sig om för utbildning. Följden blir, att de flickor som vilja nå fram till realskole- och studentexamen, i varje fall till realskoleaxamen, bli förhindrade därifrån. Jag vet, att det kommer att sägas, att det kan ordnas med en övergång från flickskolan till gymnasium, men det är en annan väg, än den man införde 1927. Då inrättade man det så, att det skulle bliva möjligt för både gossar och flickor att gå den väg, de helst önskade, och därmed få bort de irritationsmoment, som förut funnos.

Herr Björck frågade, om vi voro rädda för en utredning. Nej, vi äro icke alls oroliga för hur den utredningen skulle komma att utfalla. Men, som jag förut betonat, den är onödig. Det är minst lika viktigt att få lugn och ro i skolorna som att hålla på med utredningar i all oändlighet.

Jag kan icke se, att det behövs sägas mycket mer i denna fråga. Jag vill blott betona, att om man i en stad vill behålla en samrealskola och därtill även vill behålla sin åttaklassiga flickskola, så må man göra det. Men vill man omändra denna åttaklassiga skola till en kommunal flickskola, så må man också göra det. Då säger man, att det blir dyrt för vederbörande stad. Ja, för all del! Men ha städerna åtagit sig att hålla lokaler för de skolor, de begära, så få de väl göra det, ty det kan icke vara meningen, att riksdagen skall upphäva beslutet. Men, säger man, Kungl. Maj:t skall ju godkänna ändringen. Ja, men ena gången sitter det kanske en regering, som har sinne för den ena riktningen, och då beslutar den efter den principen, och den andra gången sitter det en annan regering med andra åsikter och ordnar saken efter sina principer. Vad blir det för ordning och reda?

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola.
(Forts.)

Jag tror, att jag med detta sagt vad som behöves för att klargöra, att utskottets förslag innebär den riktiga lösningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på motionerna och bifall till utskottets hemställan.

Herr **Christenson:** Herr talman! Då 1927 års riksdag fattade beslut i denna fråga, hade ju den dåvarande frisinnade regeringen föreslagit, att det skulle beredas ökad möjlighet för flickorna att vinna tillträde till läroverken på det sättet, att de jämte dem förut medgiven rätt till gymnasieundervisning skulle kunna få tillträde även till realskolan, dock endast under förutsättning att framställning gjordes av vederbörande kommun. Härigenom skulle alltså kommunen få tillfälle att fästa avseende såväl vid den inom kommunen rådande uppfattningen angående lämpligheten av samundervisning som ock framför allt vid frågan, om läroverkets lokaler räckte till för att taga emot flickorna utan dyrbara ny- eller ombyggnader. Emellertid strök det särskilda utskottet ett streck över detta Kungl. Maj:ts förslag och gjorde med en gång 26 högre läroverk till samläroverk.

Om man ser på vad som i denna fråga förekom 1927 och tar del av skolutskottets betänkande samt vad som under debatten anfördes, särskilt i denna kammare, av ordföranden i skolutskottet, så finner man, att det trycktes mycket hårt på det förhållandet, att på en mängd platser klasserna voro halvbesatta med pojkar, och att man sålunda kunde taga in flickor i dessa läroverk, utan att det behövde kosta någonting. Det är klart, att det resonemanget lät mycket bestickande. Men tyvärr fattade riksdagen sitt beslut utan någon som helst föregående utredning. Det var nämligen icke så, att det överallt fanns så god plats i klasserna, att man utan vidare kunde taga in flickor. Tvärtom funnos åtskilliga läroverk, som voro fullt upptagna av pojkar och där ett tillträde för flickor skulle kräva avsevärda kostnader för ny- eller ombyggnader. Jag tillät mig under 1927 års debatt framställa en fråga till skolutskottets ordförande, hur man skulle förfara på sådana platser, där det icke kunde lämnas tillträde åt flickor utan mycket avsevärda kostnader. Jag fick icke något svar. Jag fick nöja mig med den försäkran, som gavs från olika håll av dem, som talade för utskottets förslag, att, för den händelse det skulle uppstå svårigheter vid tillämpningen i ett eller annat avseende, man fick lov att rätta till det sedan.

Jag skall be att som ett exempel på vart ett fullgörande av kommunernas skyldighet enligt 1927 års skolreform i avseende å den fråga, som nu är före, har lett, få nämna, hur förhållandena ställa sig i min egen stad, Södertälje. Läroverket var redan förut mycket strängt upptaget av pojkar. Det fanns flera pojkar — inalles åtskilligt över 300 — än vad läroverket var byggt för. Läroverket var avsett för 300 elever. Nu föreligger ett förslag till ny- och ombyggnad av detta läroverk, vilket förslag slutar på 6 à 700,000 kronor. Då läroverket redan förut var trångt, behövdes visserligen i varje fall en utvidgning, alldeles oavsett om flickorna finge komma dit eller icke. Det behövdes vidare åtskilliga lokaler på grund av 1927 års skolreform, lokaler för gruppläsning m. m. Men det är klart, att en avsevärd del av dessa kostnader hänföra sig till tvånget att taga in flickor i realskolan. För närvarande har läroverket ungefär 300 pojkar och 80 flickor.

Nu är det ju så, att, om flickorna på grund av lokalbrist icke skulle kunna lämnas tillträde till realskolan, intet hindrar, att de erhålla tillträde till gymnasiet. Gymnasiet har betydligt mindre klasser än realskolan, och där kan tillämpas, vad som anfördes i skoldebatten, att man mycket väl kan plocka in flickor utan nämnvärda kostnader. Men beträffande realskolan ställer sig saken annorlunda med hänsyn till det stora antalet inträdessökande.

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

För den händelse nu en kommun har eller vill anordna en kommunal flickskola, vilken skoltyp är särskilt lämpad för flickornas egenart och från alla håll erkännes som en mycket god skolform, då förstår jag icke riktigt, varför man icke, om betydande ekonomiska besparingar därigenom kunna vinnas, kan låta flickorna få undervisning vid denna skola i stället för vid realskolan. Meningen är ju, att undervisningen i den kommunala flickskolan skall ordnas så, att övergång till gymnasium underlättas för de flickor, som önska sådan övergång.

Nu vilja motionärerna bereda möjlighet för en kommun, som så önskar och som kan förebringa talande skäl härför, att tills vidare — det är icke fråga om någon definitiv anordning utan endast tills vidare — flickor icke intagas i realskolan. Därigenom skulle säkerligen åtskilliga kommuner, vilka förut ha flickskolelokaler, som mycket väl kunna lämna utrymme åt alla flickor, som önska högre undervisning, icke behöva vidkännas på långt när så stora kostnader för skolbyggnader, som erfordras, om den nu tillämpade ordningen ovillkorligen skall gälla överallt.

Det har talats om, att det här är ett sönderbrytande av organisationen. Jag förstår icke riktigt detta, ty det finns nu åtskilliga läroverk i vårt land, dit flickor icke ha tillträde, nämligen gossläroverken i de större städerna. Det är visserligen meningen, att så småningom på dessa platser anordna högre flicklläroverk eller realskolor för flickor, men den frågan är icke ordnad ännu, och jag tycker, att det icke skulle vara så orimligt, om man under tiden lämnade kommunerna den möjlighet, som det här är fråga om.

Jag ber vidare få framhålla, att vi leva i en tid med starkt nedgående nativitet. Detta har redan i någon mån gjort sig gällande i läroverken, men säkerligen kommer det att framträda betydligt starkare under de närmaste åren framåt. Det skulle då kunna hända, att om exempelvis ett tiotal år den utrymmesbrist, som nu på vissa platser föranleder en önskan att icke ovillkorligen behöva taga emot flickor i realskolan, icke längre föreligger, utan att det då finns plats för flickorna.

Det har också sagts, att man beträffande denna organisationsfråga vill flytta över avgörandet till Kungl. Maj:t och icke låta riksdagen få tillbörligt inflytande därå. Jag vill emellertid framhålla, att reservationen icke går ut på något omedelbart avgörande i saken utan endast föreslår verkställande av en utredning, och när den utredningen föreligger blir ju riksdagen i tillfälle att taga slutlig ställning till frågan.

Herr andre vice talmannen sade, att man borde få ro i skolfrågan. Den har nu varit föremål för stora stridigheter både 1927 och 1928, och nu hoppades man få lugn någon tid framåt. Javäl, men jag ser denna fråga endast som en rent praktisk, ekonomisk fråga. I det läge, vari vi nu befinna oss, när första kammaren redan fattat beslut, gäller det endast att göra ett uttalande till förmån för den meningen, att i förevarande avseende möjlighet till någon ekonomisk lättnad bör beredas de kommuner, varom här är fråga och av vilka kanske åtskilliga redan förut befinna sig i en rätt så brydsam ställning. Jag kan icke finna, att det skulle medföra någon som helst olägenhet, om andra kammaren nu anslöte sig till det förslag, som framställts av reservanterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Jag skulle icke gått upp i denna debatt, om det icke varit så, att i motiveringen till utskottets yrkande på denna punkt förekommer en passus, som enligt min mening måste sägas vara oriktig, och som icke får stå oemotsagd, därför att den rör dock så pass viktiga saker som själva grundlinjerna för den nu beslutade skolorganisationen. Och jag har desto

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

större anledning att säga några ord vid denna punkt, som herr andre vice talmannen ytterligare understrukit denna passus i utskottets motivering.

Det gäller utskottets uttalande, att motionärernas hemställan är ägnad att rubba grundvalarna för det av riksdagen beslutade skolsystemet. Jag tillåter mig, herr talman, erinra om att motionärernas hemställan enbart innebär möjlighet till vissa lokala jämkningar i den beslutade organisationen, lokala jämkningar, som överhuvud endast skulle verkställas efter noggrann prövning och avse endast sådana platser, där förhållandena, i synnerhet de ekonomiska förhållandena, vore sådana, att skolorganisationen i dess helhet så att säga icke kunde utnyttjas och utföras. Det är alltså fråga om platser, där man enligt den beslutade skolorganisationen har räknat med ett samläroverk och en flickskola. Om nu förhållandena äro sådana, att en sådan kommun icke kan upprätthålla bådadera, beroende på de kostnader, som äro förenade med läroverkets ombyggnad för att bli samläroverk, och den byggnadsskyldighet, som är förenad med upprättandet av en kommunal flickskola, så begära motionärerna endast, att man i sådana fall skall kunna få rättighet att använda sig av blott den ena av de möjligheter, som organisationen erbjuder, då det gäller flickundervisningen, nämligen upprättandet av eller vidmakthållandet av en flickskola, och att man tills vidare skulle kunna inhibera läroverkets förvandlande till samläroverk på realskolestadiet. Det är alltså här fråga om en rent praktisk lämplighetsåtgärd utan någon som helst principiell räckvidd.

Nu göres visserligen gällande, att en sådan jämkning skulle bryta emot principen i den beslutade skolorganisationen. Det är på denna punkt, herr talman, som jag icke kan finna, att de, som göra detta påstående, hava fog för detsamma, därför att det beslutade skolsystemet innefattar, då det gäller den högre flickundervisningen, såväl samläroverkslinjen som flickskolelinjen. Grunden för det nu gällande skolsystemet lades vid 1927 och 1928 års riksdagar. Och endast om man bortser från vad riksdagen beslöt 1928, då det gällde kommunaliserande av flickskolorna, endast då kan man med något fog göra gällande, att här skulle vara fråga om ett rubbande av principerna. Men det är naturligtvis ingen av utskottsmajoriteten, som vill bortse från detta. Under sådana förhållanden kan icke en sådan praktisk jämkning av organisationen, där man håller sig så att säga inom ramen av skolsystemet, sägas innebära en rubbning av grunderna för detta system.

Jag vill för min del säga, att när utskottet här så starkt gör gällande, att i sådana fall samrealskolan alltid skall hava företräde framför den kommunala flickskolan, så kan man verkligen sätta ett stort frågetecken efter detta resonemang och dess överensstämmelse med den ståndpunkt riksdagen intagit, därför att då riksdagen beslöt den kommunala flickskolan 1928, så framhöll riksdagen, att man beslöt inrätta denna just för att begränsa tillströmningen av flickor till realskolan och gymnasiet. Och denna begränsning ville man åstadkomma, därför att man ansåg, att det stora flertalet flickor skulle hava bättre gagn av den undervisning, som gavs vid de för dem särskilt upprättade och anpassade flickskolorna.

Herr talman! Jag har endast med dessa ord velat säga, att oaktat jag helt och hållet instämmer med herr andre vice talmannen däri, att den nu beslutade skolorganisationen bör få i frid och ro genomföras och realiseras, och att man icke bör jämka och rubba på denna, och trots att jag helt och hållet instämmer med herr andre vice talmannen också däri, att man om möjligt nu bör skapa en atmosfär av lugn och ro kring vårt nya skolsystem, har jag nödgats här framhålla som min uppfattning, att sådana praktiska jämkningar i enstaka fall enligt mitt sätt att se icke kunna anses innebära någon rubbning av grunderna för detta system. Och då jag, herr talman, även av andra skäl anser det mycket klokt, att en organisation på detta sätt blir mera praktiskt anpassningsbar till

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

de olika förhållandena på olika orter, känner jag mig fullt oförhindrad att rösta för reservationen. Jag förstår mycket väl, att man i denna fråga kan ha olika meningar, jag förstår mycket väl, att det finns många av kammarens medlemmar, som säga, att det är fördelaktigare i detta läge, att flickorna hava tillgång till realexamen, än att flickskolor finnas, men jag kan icke ansluta mig till denna uppfattning. Och därför, herr talman, tillåter jag mig, som sagt, rösta för reservationen.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Endast ett par ord som replik till min högt ärade vän herr andre vice talmannen. Han sade, att vi behöva lugn och ro, vi behöva komma bort från alla irritationsmoment. Jag är i den delen av samma mening som den föregående ärade talaren. Och från vår sida har det icke förelegat något som helst syfte att införa någon oro eller något irritationsmoment. Vi hava tvärtom sett saken på det sättet, att om man kunde få fram denna jämkning, skulle reformen lättare och mera friktionsfritt kunna genomföras. Jag kan försäkra herr andre vice talmannen, att för de kommunala myndigheter, som skola handlägga dessa kostnadsfrågor, är det ganska bekymmersamt, när de se, huru stora kostnaderna bliva. Jag tror sålunda, att det ingalunda skulle skapas någon oro eller något irritationsmoment genom ett bifall till reservationen.

Så säger herr andre vice talmannen, att den omständigheten att det blir dyrt för städerna skall man icke taga så mycken hänsyn till, ty de hava åtagit sig byggnadsplikt. Jag vill fästa herr andre vice talmannens uppmärksamhet på att de städer, som här äro ifråga, äro sådana städer, där utav läroverksungdomen 30, 40, ända upp till 60 % består av ungdom från landsbygden. Jag tror, att man också bör taga hänsyn härtill, när dessa mindre städer betungas med utgifter, som måste väcka ett visst bekymmer hos dem, som hava hand om den kommunala ekonomin.

Jag vill vidare säga herr andre vice talmannen, att jag kan icke se motsättningen här på annat sätt än som en motsättning mellan en sund och förnuftig och klok och försiktig kommunalförvaltning å ena sidan och en alltför stel och även något väl dyrbar skolbyråkrati å andra sidan. Och jag måste säga, att jag anser denna försiktiga och förnuftiga och kloka kommunalförvaltning och denna kloka och förnuftiga sparsamhetssträvan vara förtjänta av större hänsyn från riksdagens sida än den, som herr andre vice talmannen tycks vara benägen att visa dem.

Herr **Weijne:** Herr talman! Jag tror, att det överhuvud är ganska ofruktbart att taga upp en strid om vad det tidigare skolbeslutet innebar. Å min sida kan jag emellertid icke komma ifrån, att en av huvudgrunderna i skolreformen var, att man ville bereda flickorna bättre möjlighet att på samma villkor som pojkarna komma fram till real- och studentexamen. Och har man den uppfattningen, så är det alldeles givet, att det betyder ett rubbande av grundvalarna, om riksdagen i dag skulle gå in för att i vissa städer stänga realskolan för flickor.

Här har rätt mycket talats om frihet för kommunerna, och att staten icke på något sätt skall öva tryck på dem. Jag vill då påpeka, att en kommun tvingas aldrig till inrättande av kommunal flickskola: kommunen har full frihet i detta avseende. Där staten har öppnat realskolan jämväl för flickor, beror det sedan på de kommunala myndigheterna, om de anse, att de dessutom behöva en kommunal flickskola. Och då det här talats så mycket om kommunernas ekonomi, skulle jag gentemot det talet vilja fästa uppmärksamheten vid hänsynen till *statens* ekonomi. Om det är så på en plats, att flickorna icke räcka till för både realskola och kommunal flickskola, så skulle det, om man går in för den linje,

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

motionärerna här företräda, kunna inträffa, att där komme att inrättas en kommunal flickskola, som skulle lägga rätt dryga och onödiga ekonomiska bördor på staten. Det är också en synpunkt i detta sammanhang.

Jag tror för min del, att det är bäst att låta kommunerna i lugn och ro se på denna sak. Räcker det för deras flickor med att realskolan är öppen för dem, finns det icke något större behov av kommunal flickskola, så tror jag, det är bäst att avstå därifrån. Om däremot antalet flickor, som vilja studera, är så stort, att man kan hava behov av båda formerna, har ju kommunen rättighet att använda sig av den möjligheten.

När man i detta sammanhang talar om demokrati, vill jag till sist säga, att jag för min del tycker det vara skäligen onödigt. Om kommunen eller staten har avgörandet i skolfrågor har ingenting med demokrati att göra. Det är ingen demokrati, att man låter kommunerna få friheter, som kunna komma att lägga drygare ekonomiska bördor på staten, än som är nödvändigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Endast ett par repliker.

Då herr Holmdahl fasthåller vid, att det här icke gäller att ändra grunderna, så är det mycket egendomligt. 1927 års riksdag fastställde grunderna och principerna för läroverken och 1928 års riksdag grunderna för flickskolorna. Nu vill man riva sönder läroverksorganisationen på det sättet, att man gör om läroverken till gosslläroverk. Om *det* icke är att ändra principen, kan jag icke förstå, vad det innebär.

Vidare säger herr Holmdahl, att han förstår dem, som hellre vilja giva möjlighet till realexamen för flickorna än normalskolekompetens. Så ligger icke saken till. Vi vilja göra det möjligt för flickorna att välja. Vilja de taga normalskolekompetensexamen, få de göra det, och vilja de hellre taga realexamen, så må de göra det. Jag förstår icke, varför man skall hindra flickorna från denna möjlighet, då vi så nyligen öppnat densamma för dem.

Vi vilja vara med om att uppmuntra flickskolorna. Men det får icke ske på samläroverkens bekostnad.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Jag tillåter mig med anledning av herr andre vice talmannens sista anförande säga honom det, att jag anser också, att det givetvis vore lyckligast, om på varje läroverksort båda möjligheterna kunde stå öppna för flickorna, så att de kunde välja mellan att antingen gå in i samrealskolan på platsen eller gå igenom flickskolan, vare sig denna är privat eller kommunal flickskola. Men motionärerna avse här just den grupp av fall, då det icke blir möjligt för kommunen att utnyttja båda dessa möjligheter. Och jag menar, mina herrar, att då ligger det väl helt inom det beslutade skolsystemets ram, ifall man i dessa fall begär en jämkning, som håller sig inom de gränser, som skolsystemet erbjuder. När man på detta sätt håller sig inom organisationens ram, kan jag icke förstå, att det kan göras gällande, att det är att rubba principen, när man begär en sådan jämkning. Det är aldrig fråga om att på något sätt förvandla samläroverken till gosslläroverk, det är endast fråga om att på det fåtal orter, där båda linjerna icke kunna upprätthållas, beroende på för litet befolkningsantal eller dylikt, få göra en jämkning till förmån för den för flickor bättre anpassade bildningsvägen.

Och för den händelse man beaktar, att riksdagen, då den inrättade den kommunala flickskolan, motiverade detta med att denna skolform skulle begränsa flickornas tillströmning till realskolan och gymnasiet, så förstår man, att de motiv, som ligga bakom motionärernas hemställan och reservanternas skrivelse-

förslag, helt och hållet sammanfalla med de motiv, som riksdagen uttalade 1928 vid inrättandet av de kommunala flickskolorna.

Ang. ändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola. (Forts.)

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Jag förstår icke herr Holmdahl. Reservationen begär en skrivelse om utredning i syfte att få göra om samläroverken till gosslläroverk. Då förstår jag icke att i det fall som det gäller det icke skulle medföra en rubbning. Och vidare säger han, att det är en ekonomisk fråga för vissa samhällen. Jag vill svara, att de kommuner, som hava samläroverk och icke samtidigt orka ordna om en kommunal flickskola, få vänta tills de hava råd därtill, de få vänta tills det blir så många elever, att behovet kräver en dylik, men hava de icke råd till båda, få de nöja sig med samläroverk.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Björck i Kristianstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 163 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 164—170.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 171 och 172.

Lades till handlingarna.

Punkterna 173—185.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 186, angående bokinköp och bokbindning för läroverksbiblioteken.

Ang. bokinköp för läroverksbiblioteken.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 183 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 85,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *Oscar Olsson* och *Pauli* väckt motion nr 88, däri föreslagits, att riksdagen måtte till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de

Ang. bokinköp för läroverksbiblioteken. (Forts.)

allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovannämnda motion till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 88,000 kronor.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Rosén, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Danielsson* och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovannämnda motion, i vad densamma skilde sig från samma förslag, till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 85,000 kronor; samt

av herr *Oscar Olsson,* vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till ovannämnda motion, till bokinköp och bokbindning för biblioteken vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Danielsson:** Herr talman! Denna fråga är icke så invecklad som den vi nyss debatterade i kammaren. Det gäller ju ett litet anslag endast, och jag skall med anledning därav icke bliva mångordig. Utskottet har ju här föreslagit till dessa bokinköp och bokinbindningar vid läroverken 88,000 kronor. Vid denna punkt äro också fogade två reservationer, den ena av herr Oscar Olsson med begäran om ett anslag på 100,000 kronor, den andra av fem reservanter, som tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag eller 85,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Jag kan ju nämna, att för budgetåret 1928—1929 beviljades 50,000 kronor, 1929—1930 75,000 kronor, för budgetåret 1930—1931 begärde Kungl. Maj:t 75,000 kronor med en utvidgning av anslagets användning. Det förelåg då en motion om höjning, och riksdagen gick med anledning av denna motion med på en höjning till 85,000 kronor. I år har departementschefen icke velat tillmötesgå skolöverstyrelsens begäran om en betydlig höjning av detta anslag utan stannat vid 85,000 kronor, detsamma som i fjol, och man tycker, då det gått så raskt med höjningen på denna punkt, att det icke finns tillräckligt bärande motiv att i dessa tider, då den största sparsamhet måste iakttagas så långt det är möjligt, gå utöver vad regeringen har begärt.

Vi äro, som jag nämnde, tillsammans fem reservanter, som hava stannat för Kungl. Maj:ts förslag, 85,000 kronor, till ifrågavarande ändamål, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Rosén m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Här äro två reservationer vid denna punkt, dels en om nedsättning med 3,000 kronor i vad utskottet föreslår, och dels en om ökning till 100,000 kronor emot vad utskottet föreslår. Nu skulle jag tro, att det här endast blir fråga om den första reservationen, nämligen om nedsättning till 85,000 kronor. Anledningen till att utskottet har ökat anslaget med dessa 3,000 kronor beror på att alla dessa många realskolor och kommunala mellanskolor, som tillkommit de senare åren, för sin del få en så liten summa som ett par hundra kronor till varje bibliotek.

Vi förstå ju, att om det skulle minskas på detta, då det delas ut till så många, bleve det snart sagt ingenting.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. bokinköp för läroverksbiblioteken. (Forts.)

Herr **Holmdahl:** Jag ber att få instämma med herr andre vice talmannen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Rosén m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen

Punkterna 187—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 193, angående anslaget till kommunala flickskolor.

Ang. kommunala flickskolor.

Uti punkten 190 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att öka det ordinarie förslagsanslaget till kommunala flickskolor, nu 50,000 kronor, med 115,000 kronor till 165,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, nämligen nr 89 inom första kammaren av herr *Pålsson* samt nr 114 inom andra kammaren av herrar *Jonsson* i Eskilstuna och *Andersson* i Ovanmyra, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen ville besluta

dels att såsom villkor för statsunderstöd åt kommunal flickskola skulle gälla, att skolan hade ett antal lärjungar av i genomsnitt minst 18 i varje klassavdelning eller för hela skolan minst 126 lärjungar, ävensom att uppdelning av klass i parallellavdelningar finge äga rum först vid ett lärjungeantal överstigande 35,

dels ock fastställa det ordinarie förslagsanslaget till kommunala flickskolor till 140,000 kronor och det extra förslagsanslaget till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid sådana skolor till 28,500 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag, såvitt nu vore i fråga, å ovannämnda motioner, bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Uti en vid denna punkt fogad reservation hade herrar *N. J. Martin Svensson, Oscar Olsson, Rosén, Karl Emil Andersson, K. A. Wilhelm Björck, Olsson* i Blädinge, *Andersson* i Höör, *Andersson* i Ovanmyra och *Norsell* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av ovannämnda motioner, såvitt nu vore i fråga, besluta, att såsom villkor för statsunderstöd till kommunal flickskola skulle gälla, att skolan hade ett lärjungeantal av i genomsnitt minst 15 i varje klassavdelning eller för hela skolan minst 105 lärjungar; och

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och omförmälda motioner, såvitt nu vore i fråga, öka det ordinarie förslagsanslaget till kommunala flickskolor, nu 50,000 kronor, med 90,000 kronor till 140,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Då jag vid detta utskottsutlåtande befinner mig i sällskap med åtta andra reservanter, representanter från alla partier, ber jag att få säga några få ord.

De automatiska anslagsökningarna visa tendens till ytterligare stegring och icke minst även när det gäller skolan och särskilt här för den kommunala flickskolans del. Här presenteras en utgiftsökning för året på icke mindre än mer

Ang. kommunala flickskolor. (Forts.)

än tredubbla beloppet med en höjning av hela 115,000 kronor, från förutvarande 50,000 kronor till således 165,000 kronor, och samtidigt därmed även en ökning av den tillfälliga löneförbättringen för dessa skolors lärare till över en fyrdubbling, från nuvarande 8,000 kronor till 33,500 kronor, således en ökning av 25,500 kronor. Man kan icke annat än hysa vissa betänkligheter inför en slik utgiftsökning. Det förefaller som en nödvändighet att söka finna utvägar för en rimlig begränsning. Nu har jag tillsammans med herr Jonsson i Eskilstuna tillåtit mig väcka en motion, som går ut på, att ett minimikrav för bildandet av dylik skola skall sättas i likhet med vad som gäller för statsläroverken och de privata flickskolorna, nämligen 18 elever per klass och 35 elever för upprättande av parallellavdelning. Det har gjorts invändningar häremot att det skulle innebära en alltför våldsam spärr att gå så långt. Reservanterna hava också härutinnan gjort en liten prutning därhän, att det skulle medges en sänkning ned till 15 elever per klass och 105 elever för hela skolan. Redan med denna skärpning av minimikravet skulle en avsevärd reducering av kostnaderna kunna ske, av det ordinarie förslagsanslaget ned till 140,000 kronor och beträffande löneförbättringsanslaget ned till 28,500 kronor. Detta förslag borde, synes det mig, gott kunna accepteras. Jag vill, mina herrar, kort och gott säga, att denna fråga är helt enkelt en praktisk ekonomisk fråga, där man har att välja emellan om man skall betala 450 kronor per elev, eller om man skall i enlighet med reservationens förslag kunna komma undan med 380 kronor. Riksdagen får dock icke, även när det gäller skolfrågor, bortse från de rent ekonomiska synpunkterna, utan vi få besinna, att även om man håller sig till de rent oundgängliga utgifterna, kommer man upp till avsevärda belopp. Jag skulle hava kunnat tillägga åtskilligt mera i denna sak, men jag tror, att både herr talmannen och kammaren hålla mig räkning för, om jag inskränker mig till det nu sagda. Jag slutar endast med att tillägga, att vad som här föreslås står endast i full överensstämmelse med min och mina meningsfränders allmänna inriktning till flickskoleundervisningen, sådan den blev ordnad enligt läroverksreformen år 1927. Jag kan icke finna annat än att den begränsning, som här av mig och mina medreservanter föreslås, är fullt försvarbar, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Jag skall bara be att få med några ord klargöra saken för den föregående ärade talaren. Det, som han omnämnde, utgör en beräknad kostnad, och man vet icke alls om den utgår för en eller två flickskolor, ty det beror på de ansökningar som komma in. Däremot vill jag säga, att det inträffar årligen minskning, på grund av att de gamla flickskolorna gå bort och då minskas det för varje år ganska starkt, som också synes av siffrorna i detta utlåtande. När det sedan gäller den princip, som herr Andersson säger, att man gick in för 1927 med avseende på flickskolorna, så är det icke riktigt, utan det var 1928, då flickskolornas riktlinjer drogos upp och stadfästes, och det är väl det man får hålla sig till. När man nu så sent som förra året prövade antalet — efter livlig debatt men utan reservation i statsutskottet, och icke ett ord i kammaren med avseende på att antalet 13 skulle ökas, blev följden att den motion som väckts avslogs — varför skola vi nu strida om den saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Blott några ord. Jag vill med anledning av herr Anderssons i Ovanmyra anförande endast göra den reflexionen, att när riksdagen, också med herr Anderssons i Ovanmyra eget mycket benägna biträde, har beslutat dessa skolor, så är det väl också rimligt, att en del av dessa skolor

Ang. kommunala flickskolor. (Forts.)

få komma till. Nu har herr andre vice talmannen också påvisat, att det sätt att röra sig här med utgiftsökning, som den förste ärade talaren gjorde, icke är rättvisande. Denna utgiftsökning kommer ju endast till, ifall skolor upprättas, och i den mån de upprättas föranleder denna också en nära nog motsvarande minskning på andra anslagsposter.

Eftersom jag emellertid fått ordet, vill jag fästa uppmärksamheten vid det egendomliga sätt, på vilket reservanterna här resonera. De vilja icke gå med på motionärernas begäran att höja minimiantalet från 13 till 18, därför att detta skulle försvåra kommunala flickskolors upprättande på vissa orter, men de gå med på för sin del en höjning från 13 till 15, oaktat denna höjning precis med samma rätt också kan sägas försvåra kommunala flickskolors upprättande på vissa orter; och därtill kommer, att den motivering, som kan anföras mot siffran 15 är icke bara överensstämmande med den reservanterna här anföra mot en högre siffra än 15, utan den motiveringen har den samlade riksdagen anfört så sent som i fjol mot höjningen från 13 till 15. Jag vågar därför ifrågasätta, ifall man önskar lugn och ro på skolans område, om det verkligen under sådana förhållanden kan vara motiverat, att riksdagen ändrar ståndpunkt från fjolåret, då det gäller en sådan grundval för dessa skolor, som det föreskrivna minimiantalet elever måste sägas innebära. Herrar reservanter bl. a. hava några punkter förut i detta utlåtande uttalat, att man icke skall i något hänseende rubba grunderna i det nu beslutade skolsystemet, men det oaktat gå de nu in för att på en mycket känslig punkt rubba något, som otvivelaktigt måste betecknas som en väsentlig grundval för den beslutade skolorganisationen. Kan det vara rimligt och är det verkligen reservanternas mening, att dessa skolor icke skola få komma till stånd?

Jag tillåter mig till sist, mina herrar, att erinra om att, då reservanterna här utgå från farhågorna för mycket ökade statsutgifter på denna punkt, så måste jag säga, att dessa farhågor äro mycket överdrivna. Det går mycket långsamt fram med bildandet av kommunala flickskolor, helt enkelt därför att kommunerna i sådana fall måste ikläda sig betydande ekonomiska förpliktelser, och därtill kommer, som jag redan erinrat om, att de skolor, som upprättas, medföra icke några väsentliga ökningar i statens utgifter för flickskolorna, helt enkelt därför att de kommunala flickskolorna ju upprättas genom en ombildning av förutvarande privata flickskolor, som hava högst betydande statsbidrag. I själva verket är det en ganska oväsentlig ökning av det statsbidrag, som förut utgått till den gamla flickskolan, som kommer i fråga, när det gäller inrättande av en kommunal flickskola.

Jag tillåter mig, herr talman, på dessa skäl be att få vädja till kammaren att icke rubba på grunderna för det beslutade skolsystemet, som riksdagen i detta hänseende så sent som i fjol bekräftade, utan bifalla utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Ja, herr Holmdahl, det är så sant att jag var med om detta beslut vid inrättandet av dessa kommunala flickskolor, men det förslag som jag här kommit med är endast ett fullföljande av den tanke beträffande dessa skolors organisation, som jag från första början var med om. I så måtto har jag icke frånfallit någon av mina åsikter i detta stycke, som jag förut omfattat. Och när man ser vår skolundervisning på detta område och vet alla de möjligheter som finnas för flickor i vår tid att få del av den högre undervisningen — jag behöver endast hänvisa till folkhögskolor, till kommunala mellanskolor och även till dessa kommunala flickskolor, som ingalunda med de krav, som jag här kommer med, bli alldeles omintetgjorda, utan de komma fortfarande att hava möjlighet till sin existens, — då förstår jag icke, varför man skall hålla så styvt på just denna organisation, som man nu här gör. Jag

Ang. kommunala flickskolor. (Forts.)

tycker, att när vi hava att syssla med de utgifter, som gälla skolväsendet, få vi väl även se till vad det kostar och vilka möjligheter vi hava att fullfölja dem i det långa loppet, och jag tror verkligen vi äro fullt försvarade med att göra den inskränkning, som jag här föreslagit, även om det skulle innebära en viss avvikelse från fjolårets beslut.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Jag kan icke undertrycka en förvåning, vid en jämförelse mellan punkt 163 och punkt 193 i detta utskottsutlåtande. Två aktade medlemmar av statsutskottet hava mot utskottet på punkt 163 reserverat sig till förmån för den av herr Björck m. fl. väckta motionen, men på punkt 193 ha de ock reserverat sig. Enligt min mening äro dessa deras reservationer uttryck för en diametralt motsatt tankegång. Reservationen på 193 harmonierar icke alls med reservationen till punkt 163. Rörande herr Andersson i Ovanmyra och hans meningsfränder har jag i detta avseende intet att säga. Min uppfattning är, att ett bifall till reservationen på punkt 193 måste innebära ett saboterande av den kommunala flickskolans utveckling. Fördenskull ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Ovanmyra begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 193 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 194.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. anslaget till privatläroverk.

Punkten 195, angående anslaget till privatläroverk.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 192 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att minska det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 720,600 kronor, med 20,600 kronor till 700,000 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen: enskilda mellanskolor 20,000 kronor, högre flickskolor 450,800 kronor, högre goss- och samskolor 222,200 kronor, enskilda lärarinneseminarier 7,000 kronor, att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 700,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* och herr *Oscar Olsson* väckt motion

nr 90, däri föreslagits, att riksdagen måtte ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra reservationsanslag av 8,000 kronor att, på de villkor Kungl. Maj:t kunde komma att bestämma, användas till understöd åt Annaskolan.

Ang. anslaget till privatläroverk. (Forts.)

I fråga om Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet ej funnit anledning till erinran i vidare mån, än att utskottet avstyrkte beviljandet av ett utav Kungl. Maj:t begärt understöd av 11,000 kronor till Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag minska det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 720,600 kronor, med 31,600 kronor till 689,000 kronor

samt i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen:

enskilda mellanskolor	20,000	kronor
högre flickskolor	450,800	»
högre goss- och samskolor	211,200	»
enskilda lärarinneseminarier	7,000	»

att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 689,000 kronor; och

b) med anledning av ovannämnda motion till understöd åt Annaskolan i Stockholm anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 4,000 kronor att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Widell*, *Bergqvist*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *Lundell*, *Thelin*, förste vice talmannen *Nilsson*, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottet bort förorda ett understöd av 7,000 kronor åt Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk samt förty hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag minska det ordinarie reservationsanslaget till privatläroverk, nu 720,600 kronor, med 24,600 kronor till 696,000 kronor

samt i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra de i nämnda anslag ingående anslagsposterna med följande belopp, nämligen:

enskilda mellanskolor	20,000	kronor
högre flickskolor	450,800	»
högre goss- och samskolor	218,200	»
enskilda lärarinneseminarier	7,000	»

att utgå såsom ett gemensamt reservationsanslag å sammanlagt 696,000 kronor; och

b) i anledning av — — — — — gott meddela.

Punkten föredrogs, därvid anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Under denna punkt 195 behandlas bland annat tvenne läroverk, av vilka det ena kallas för Annaskolan och det andra för Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk.

Beträffande först Annaskolan har Kungl. Maj:t utlåtit sig på ett som synes mycket erkännsamt sätt, men efter inhämtad kunskap om Annaskolans arbete och utveckling har Kungl. Maj:t trott, att någon tids ytterligare erfarenhet skulle behövas, innan statsverket borde inskrida med anslag. Nu framhålla emeller-

Ang. anslaget till privatläroverk. (Forts.)

tid motionärerna i en framställning, som synes mig vara särdeles väl skriven och ifrån pedagogisk synpunkt synnerligen beaktansvärd, att Annaskolans ekonomi är så pass svag, att därest icke en hjälpande hand sträcktes, skulle det försökslä-roverk, som bär detta namn, kunna riskera sin existens. Denna upplysning utgör för den, som nu talar, ett nytillkommet moment, och jag får förklara, att då det sålunda får anses vara fara i dröjsmål jag för min del med tacksamhet skulle se ett beslut av kammaren i den riktning, som motionärerna föreslagit beträffande Annaskolan, d. v. s. ett understöd på 4,000 kronor.

Motionärerna ha under sin behandling av Annaskolans framtid också kommit att något röra vid det andra läroverket eller Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk. Detta läroverk har ju arbetat sedan åtskilliga år tillbaka och rör sig, som namnet ger vid handen, på en rent humanistisk linje, d. v. s. det lägger ifrån början studierna så, att de avse kulturen, dess väsen, villkor och historia. Läroverket har inlagt en synnerlig förtjänst i fråga om erfarenhet och rön under nu pågående omorganisation av läroverksväsendet, därigenom att man vid detsamma har en nyspråklig linje. Det har, som kammaren torde ha sig bekant, icke lyckats upprätta någon sådan nyspråklig linje vid något statsläroverk, trots att den ingick i programmet från år 1927. Icke ens vid statens egen provskola, nya elementarskolan i Stockholm, har man lyckats anordna ett dylikt försök. Vid något privatläroverk, exempelvis i Uppsala, tror jag mig ha bekant, att man gjort försök, men på ganska fri hand, och det enda läroverk, som jag känner till, där en nyspråklig linje i sin konsekvens och renhet blivit upplagd, är just det humanistiska läroverket i Sigtuna.

Detta läroverk är ett internat, och man tager således där emot lärjungar för kost på samma gång som för undervisning. Man har därvid lagt sig vinn om att tillgodose behovet inom olika samhällsklasser. Jag har endast en enda gång haft tillfälle besöka Sigtuna och det skedde just för att besöka detta läroverk. Jag inhämtade då med synnerligt intresse den upplysningen, att man försökt — till och med, om det var möjligt i rummen intill varandra och i något fall i samma rum — skaffa bostad åt gossar ifrån hem ur olika befolkningsgrupper. Man hade satt sig i förbindelse med myndigheter och tillförlitliga personer i de olika orterna i vårt land och begärt att få reda på medellösa studiebegåvade ynglingar som önskade åtnjuta undervisning vid humanistiskt läroverk. Med full avsikt har man sålunda här liksom i övrigt vid Sigtunastiftelsen arbetat på att skapa samförstånd inom olika grupper av vårt folk. Nu har Kungl. Maj:t på anförda skäl tänkt sig, att tiden är inne att praktiskt visa, att man värdesätter detta försöksinternat.

Kungl. Maj:ts förslag har av reservanterna något modifierats och omformats. Reservanterna ha gått med på att föreslå ett anslag till Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk av 7,000 kronor och jag har, herr talman, begärt ordet för att utrycka min personliga tillfredsställelse med vad reservanterna i detta hänseende ha föreslagit.

Herr förste vice talmannen **Nilsson:** I fråga om Kungl. Maj:ts förslag rörande reservationsanslaget till privatläroverken har utskottet icke haft något annat att erinra än att utskottet icke kunnat bliva enigt beträffande anslaget till Sigtunastiftelsen. Utskottets majoritet har ansett, att denna internatskola icke har det värde för det allmänna, att den bör tillerkännas något anslag av statsmedel. Vi reservanter, som närmast omfatta samma synpunkter som herr statsrådet här uttalade, ha ansett, att denna pedagogiska försöksanstalt är av ett sådant värde, att den är väl förtjänt att stödjas av det allmänna. Dess rektor Björkquist är en erkänt framstående man på sitt område och man kan vara förvissad om att han nedlägger mycken omsorg på utbildningen av eleverna vid läroanstalten. Det finns därjämte en annan mycket framstående

Ang. anslaget till privatläroverk. (Forts.)

pedagog lektor Bruno. Han är en av de ledande krafterna vid detta läroverk. Som läroverket skötes väl, ha vi ansett det böra uppmuntras, icke minst därför att det är en försöksskola genom den nyspråkliga linje, som där inrättats och om vilken statsrådet nyss erinrade. Vid övervägande av huru långt man skulle sträcka sig i anslagsväg var det inom utskottet visserligen sympatier för att helt följa statsrådet i hans äskanden, men för att vara mera säker om framgång enades man slutligen om att någon nedsättning av anslaget utan synnerlig olägenhet för läroanstalten skulle kunna göras, och så stannade vi reservanter för ett anslag på 7,000 kronor. När nu departementschefen förklarat sig tillfredsställd med detta, så vågar jag hoppas, att kammaren också skall lämna sitt bifall till reservationen och således bereda denna läroanstalt ett välbehövligt understöd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Wigforss:** Herr talman! Det här är en fråga, i vilken icke egentligen några delade meningar råda mer än just i den avgörande punkten, om man skall giva först 7,000 kronor med vad därmed följer — kanske, jag vågar inte säga någon siffra, men nog får det vara minst det dubbla.

Det råder inga delade meningar om att det är en skola, som fyller en nyttig uppgift. Det råder kanske mera delade meningar, om den kan anses vara en försöksskola därför att den har en nyspråklig linje, om vilken ju alltid rått ganska delade meningar i pedagogiska kretsar och som man ju säkerligen kan tänkas få prövad på annat sätt. Den avgörande punkten är helt enkelt, om man anser det riktigt, att statsmakterna understödja en privat skola, som för sina elever vädjar till, kan man säga, den ekonomiskt bäst ställda delen av svenska folket. När herr statsrådet säger, att det är meningen, att eleverna skola komma från mycket skilda hem, får man nog säga, att det är en liten välvillig omskrivning. De hem, som kunna skicka sina barn till en skola där de väl årligen, misstänker jag, få betala ungefär 2,000 kronor, utgöra tyvärr en mycket, mycket obetydlig del av det svenska folket. Det kan icke uppvägas av att det finns en del friplatser. Jag är för min del icke så alldeles säker på att det är nyttigt att plocka in barn från mycket fattiga hem i en miljö, där de praktiskt icke höra hemma, men det är icke därom striden rör sig, utan saken är den, att vi ha redan en internatskola i Lundsberg, som har statsunderstöd. Det kan icke för denna internatskola i Sigtuna anföras något speciellt pedagogiskt skäl. Däremot kan man säga, att om en internatskola i Sigtuna, utan att det kan anföras några pedagogiska skäl, får statsunderstöd, finns det ingenting som hindrar, att, om liknande internatskolor för barn från de bäst ställda hemmen i landet upprättas i större utsträckning, detta av dem åberopas som ett prejudikat, som det torde vara svårt för både regering och riksdag att komma ifrån. Det är detta, som bestämt statsutskottets majoritet att säga, att vi våga oss inte på att följa Kungl. Maj:t utan vi anse att det får bero vid det understöd, som man redan lämnat åt internatskolan i Lundsberg, och vi yrka därför avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber att här få göra detsamma, d. v. s. hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindman:** Herr talman! Beträffande denna fråga skulle jag för det första vilja framhålla och starkt understryka denna skolas karaktär av att vara en internatskola, d. v. s. en skola, där eleverna bo. Sådana skolor finns det ju ont om. Herr Wigforss talade om Lundsberg. Jag skall komma till den genast, men innan dess skulle jag vilja framhålla, att Sigtunastiftelsens skola har sin betydelse däri, att den i viss mån är en skola, där man bedriver

Ang. anslaget till privatläroverk. (Forts.)

studier efter andra grunder än vid andra skolor, en i viss grad mera fri undervisning. Jag vill icke kalla den för experimentskola, men det är i alla fall en skola, som följer andra metoder. Om denna skola säger t. ex. herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att de rön och erfarenheter, som man gör i denna internatskola, kunna komma att bliva till nytta för hela det svenska skolväsendet eller med andra ord att man här kan vinna erfarenheter, som kunna komma att bliva grundläggande och vägledande även för undervisningen i dess helhet. Denna skola är ju för övrigt — det vill jag ytterligare understryka — avsedd även för lärjungar, som komma från mindre bemedlade hem. Det är ju, som jag tror herr Wigforss yttrade, icke sagt att det är särskilt angeläget, men jag menar, att ser man det från demokratisk synpunkt, kan man väl säga, att det dock är i alla fall ett plus för skolan att den kan taga emot elever från mindre bemedlade hem. Den kan göra det, och där kommer jag fram till jämförelsen med Lundsberg. Sigtunastiftelsens skola har väsentligt lägre avgifter än Lundsberg. Skillnaden utgör ju 800 kronor om året. Vidare har Sigtunastiftelsen stipendier, som kunna utdelas till lärjungarna. Enligt vad jag vill minnas, åtnjuta 21 stycken lärjungar eller en femtedel av hela antalet befrielse från avgifter. Herr statsrådet har ju själv yttrat sig här och har naturligtvis i det yttrandet framhållit vad han säger i statsverkspropositionen. Det må blott tillåtas mig att framhålla att detta tillstyrkts av skolöverstyrelsen. Herr statsrådet säger i propositionen, att denna skola är värd understöd och även kan vara berättigad till understöd enligt av riksdagen fastställda grunder.

Till sist skall jag be att få yttra ett par ord om vad för mig kanske är en av de allra viktigaste synpunkterna, då det gäller denna skola. Skolan tager in lärjungar ifrån platser i landet, där det icke finnes några skolor, och icke bara detta utan för våra svenskar i utlandet, som vilja ha sina barn uppfostrade i svenska skolor och som icke ha några fränder eller vänner som kunna taga hand om dem under skoltiden, bereder den tillfälle få in sina barn. Det framgår av en redogörelse, som jag fått, att det för närvarande finns lärjungar både ifrån Finland, Tyskland, Frankrike, Ryssland, Portugal, Förenta staterna, Sydamerika — icke mindre än 5 stycken från Sydamerika — och för nästa år äro anmälda lärjungar från olika länder däribland en yngling eller en flicka, jag minns inte vilket, ifrån Indien. Det är därför verkligen bra att en sådan skola finnes, och det torde väl icke kunna sägas, att det är för mycket, att man utom Lundsberg även har denna internatskola. Därför vill jag tillstyrka anslaget och det så mycket hellre, som jag vet, att skolan står under en utomordentligt god ledning, att man tager hand om barnen även under deras fritid och vägleder dem i de fria studier, de bedriva vid sidan av skolarbetet. Man giver dem anvisningar och råd, och man tager även hand om deras rent fysiska uppfostran på ett förträffligt sätt. Därför, herr talman, vill jag instämma med herr förste vice talmannen.

I detta yttrande instämde herrar *Holmgren* och *Holmdahl*, fröken *Wellin* samt herrar *Järte*, *Christenson*, *Anderson* i Norrköping, *Wachtmeister*, *Jung*, *Pehrsson* i Göteborg, *Wallerius*, *Gustafson* i Kasenberg, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Bengtsson* i Kullen, *Hedlund* i Häste, *Wiklund* i Brattfors och *Sandwall*.

Herr **Hallén:** Herr talman! Det är alldeles uppenbart att, även om denna skola icke skulle få det nu ifrågasatta anslaget, så kommer dess verksamhet ändå att ganska orubbat fortsätta. Men, om jag är rätt underrättad från skolans sida, så innebär detta statsanslag, att man skulle kunna utöka den stipendieverksamhet, som redan nu vid skolan bedrives. Det är ju, som någon talare erinrade om, så att avgifterna här äro betydligt billigare än vid Lundsberg,

Ang. anslaget till privatläroverk. (Forts.)

och tendensen går i den riktningen att man söker utöka stipendierna för att möjliggöra även för mindre bemedlade elever att besöka skolan. Jag vill därom bara lämna några uppgifter. Det yttrades i debatten i första kammaren att stipendiaterna betalade 1,500 kronor. Det är icke riktigt, ty siffran 1,500 kronor är den nedsättning, som dessa stipendiater få. Till detta kommer, att stipendiaterna befrias från skolavgiften 200 kronor. Ytterligare kan påpekas, att styrelsen, om statsbidrag erhålles, har för avsikt att öka nedsättningen för ett flertal av stipendiaterna, så att de slippa betala den ökning på 100 kronor, som inträder för varje gymnasiering. Om en stipendiat intages i andra ringen och erhåller 1,500 kronor i stipendium, betalar han endast 600 kronor för undervisning, vivre, tvätt, läkarvård o. s. v. Syftet med denna förbättrade ekonomi är att kunna öka procenten av dessa stipendiater. Att det kan komma ynglingar från obemedlade och mindre bemedlade hem till denna skola att undervisas tillsammans med pojkar från mycket välsituerade hem, kan jag icke finna i och för sig vara något så värst avskräckande, tvärtom.

Det finns också ett annat skäl, herr talman, varför jag för min del vill rösta för detta anslag, och det är, att detta humanistiska gymnasium är, kan man säga, en läroanstalt, där man verkligen söker slå vakt om den i bästa mening humanistiska bildning, som i vår tid genom organisationsförändringar och genom en allmän tendens i vårt undervisningsväsende ser ut att trängas på många håll. Ur den synpunkten spelar denna skola dock som försöksskola en synnerligen betydelsefull roll.

Jag ber därför att få tillstyrka bifall till reservationen.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Det är ju sant, såsom herr Wigforss påpekade, att avgifterna ställa sig höga för de föräldrar, som ha sina barn i denna skola. Men om man tager hänsyn till, att det ju i allmänhet här är fråga om sådana föräldrar, vilka eljest skulle få lov att ha skolhushåll eller inackordera sina barn i en stad med läroverk, blir skillnaden mellan de utgifter, som då vore nödvändiga, och de utgifter, som i Sigtuna äro nödvändiga, icke så stor, som man skulle kunna tro, när man blott ger akt på vad som måste erläggas för undervisning och fritt vivre åt eleverna i Sigtuna. Härtill kommer den omständigheten, att meningen är att i den mån staten visar sin välvilja man skall försöka att alltmera nedbringa kostnaderna, så att denna skola icke alls skall ha karaktär av att vara vissa privilegierade klassers skola utan en verklig medborgarskola, dit föräldrar, som önska sända sina barn till en internatskola, kunna sända barnen. De, som något känna till de pedagogiska förhållandena, veta väl, att om pojkar eller flickor ur skilda hem få vara tillsammans, få bo tillsammans, leka tillsammans, med ett ord vara såsom syskon, knytas de samman i vänskap för livet. Jag ser ingen anledning, varför man icke på allt sätt skulle uppmuntra till ett fortsättande på den väg, som internatskolorna slagit in på. Jag beklagar, att vi icke haft flera sådana skolor i riket. Jag skulle vilja vädja till kammaren att nu följa medkammarens beslut och taga reservationen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Häruti instämde herr *Björnberg*.

Herr **Wigforss:** Herr talman! Jag behöver icke göra några invändningar emot det allra mesta, som här anförts till förmån för reservationen. Jag började mitt förra anförande med att säga, att det råder inga delade meningar om, att en sådan skola är en bra skola. Den enda fråga det här gäller är, huruvida denna skola skall betalas av föräldrarna eller delvis av staten. Utskottsmajoriteten har för sin del funnit, att det här gäller sådana samhällsklasser, att ett dylikt statsbidrag icke är befogat. Om denna skola skulle få, låt oss

Ang. anslaget till privatläroverk. (Forts.)

säga, först 7,000 kronor och så ytterligare, låt oss säga, 8,000 kronor, d. v. s. tillsammans 15,000 kronor, och skolan har hundra elever, så betyder detta bidrag ungefär 150 kronor per elev. Jag är övertygad om, att den medelklass och den överklass, som kan ha råd att skicka sina barn till denna skola, därest den övervunnit de 2,000 kronorna, också kan ha råd att övervinna även de 150 kronorna. Huvudargumentet är sålunda, att det icke finns någon anledning för staten att giva åt dessa välbärgade familjer något extra bidrag.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Med anledning av det sista anförandet vill jag endast be att få anföra ännu en synpunkt på den här föreliggande frågan. Jag anser, att, då det gäller skälen för reservanternas yrkande, vilket ju bygger på den kungl. propositionen, den grupp av skäl, som framhåller, att det här gäller en försöksanordning, är synnerligen stark, framför allt då ur den synpunkten, att det här är fråga om ett internatläroverk, en skolform, som vår svenska skolorganisation, som vi veta, hittills varit mycket fattig på. Nu föreligger förslag om att staten skulle upprätta ett eller annat dylikt internatläroverk. Vid sådant förhållande tillåter jag mig fästa uppmärksamheten därpå, att det verkligen är av synnerligt värde, att vi under några år framåt kunna få samla litet större erfarenhet om internatskolornas värde, och att vi få dessa erfarenheter icke blott från internatskolan i Lundsberg utan jämväl från andra dylika skolor och icke minst från en skola, som ledes efter sådana principer som Sigtunastiftelsens. Avsikten är ju här bl. a., det vill jag understryka, att bereda möjlighet också åt relativt mindre bemedlade föräldrars barn att få samlas i internat och genomgå ett dylikt läroverk.

Jag tror, herr talman, att på grund av den brist på internatskolor, som vi hittills haft, det är av synnerligt värde, att man nu verkligen befordrar en utvidgning av detta system, och att det då är naturligt, att denna utvidgning sker på de statsunderstödda privatläroverkens område. Och, icke minst med hänsyn till den ståndpunkt, som statliga myndigheter måste taga under kommande år till frågan om upprättande av statliga internatläroverk, är det av betydelse, att de försök, som här begynt i Sigtuna, också kunna fortgå under de mera gynnsamma förutsättningar, som ett statsbidrag till denna skolverksamhet innebär.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr förste vice talmannen Nilsson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 195 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 196.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 197*, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverk, begärdes ordet av

Herr förste vice talmannen **Nilsson**, som yttrade: Herr talman! Då konsekvensen av det beslut, som fattades under punkten 195, måste bli ett bifall till reservanternas hemställan under förevarande punkt, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 198.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 199, angående understöd åt kommunala gymnasier.

Ang. understöd åt kommunala gymnasier.

Under punkten 196 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som vore förenat med en statens realskola, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 34,000 kronor att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels de lika lydande motionerna nr 32 inom första kammaren av herr *Leo* och nr 64 inom andra kammaren av herr *Mosesson*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om understöd till Lidingö kommunala gymnasium måtte för budgetåret 1931/1932 anvisa ett belopp av 17,500 kronor,

dels ock motionen nr 122 inom andra kammaren av herr *Andersson* i Höör *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till beredande av understöd åt kommunalt gymnasium, som är förenat med en statens realskola, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av sådan storlek, att Eslövs kommunala gymnasium komme i åtnjutande av 15,000 kronor därav.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovannämnda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Thelin* och *Andersson* i Höör förklarat sig anse, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna, dock att anslaget till Lidingö kommunala gymnasium borde bestämmas till 17,000 kronor, samt att utskottet förty bort tillstyrka beviljande för budgetåret 1931/1932 till understöd åt kommunala gymnasier av ett anslag å 48,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Andersson** i Höör: Herr talman! Då jag på denna punkt avgivit en reservation, skall jag be att få säga några ord. I den motion, jag avlämnat, anhåller jag om att statsbidraget till Eslövs kommunala gymnasium skulle höjas till 15,000 kronor i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 8,000 kronor.

Ang. understöd åt kommunala gymnasier. (Forts.)

I 1927 års stora skolbeslut ingick ju även bland annat, att en del kommunala mellanskolor skulle förstatligas. Man trodde, att detta skulle bli till största fördel för de kommuner, som fingo dessa skolor förstatligade, då utgifterna för dem skulle bli mindre än dem man förut haft. Det har emellertid visat sig på flera platser och framför allt i Eslöf, att man har precis lika stora utgifter för den kommunala mellanskolan, sedan den blev förstatligad som förut. Visserligen ha ju eleverna fått billigare terminsavgifter, men då det här gäller en kommun, som har 70 à 80 procent av eleverna från andra kommuner, ha icke stadens invånare den fördel av detta förstatligande, som man från början tänkt sig. Eslövs stad har med siffror visat, att den till och med har något högre utgifter för skolan än förut. Det blir således ingen besparing. Men dessutom beslöt riksdagen under fjolåret, att beträffande kommuner, som ha ett kommunalt gymnasium, anslutet till en statens realskola, bidraget icke längre skall utgå utav privatläroverksanslag utan ur ett särskilt anslag. Jag har naturligtvis ingenting emot, att det blir ett särskilt anslag, men då skall detta tillmätas så stort, att vederbörande skola får någorlunda samma anslag som den haft förut. Skulle nu Eslövs kommunala gymnasium haft ett bidrag från detta privatläroverksanslag, skulle det haft 23,000 kronor, men efter beslutet i fjol får det endast 8,000 kronor, således en minskning med 15,000 kronor, därför att staden fått sin kommunala mellanskola förstatligad. Det är klart, att hade man kommit till Eslövs stad och sagt, att nu skall ni få er kommunala mellanskola förstatligad, men samtidigt skola vi minska anslaget för gymnasiet med 15,000 kronor, hade naturligtvis Eslövs stad ej ett ögonblick reflekterat på att få skolan förstatligad. Hade man gjort på det sättet, hade man åtminstone handlat ärligt. Men det anser jag, att man icke gjort nu, ty först inbjuder man till förstatligande av en skola, och sedan man det gjort, gör man avdrag på anslaget till en annan skola, som är ansluten till den förra.

Nu har jag motionerat icke om att få denna större skillnad på 15,000 kronor utan endast 7,000 kronor, d. v. s. jag har motionerat om 7,000 kronors högre bidrag än Kungl. Maj:t föreslagit. Detta anslag på 15,000 kronor har skolöverstyrelsen enhälligt tillstyrkt, och skolöverstyrelsen har enligt min mening åtminstone så pass reda på sig, att den vet vad den gör. Jag menar, att den haft goda skäl för detta tillstyrkande. Herr statsrådet har i statsverkspropositionen sagt, att goda skäl tala för detta högre anslag, men att han på grund av formella grunder icke kan taga upp mer än 8,000 kronor. De formella grunder, som han är bunden av, äro naturligtvis riksdagens beslut av i fjol. Statsutskottet har sagt, utan någon som helst motivering, att till följd av riksdagens beslut i fjol har det ingen anledning att gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag. Några sakliga skäl har man icke. Jag frågar verkligen kammarens ledamöter, om det kan anses ärligt handlat gentemot denna stad, och samma fråga ställer jag, när det gäller Lidingön, ty beträffande Lidingö skola är situationen densamma som för Eslövs. Man kan enligt min mening icke bara åberopa tidigare beslut, ty har man sett att det i praktiska livet vållar stor orättvisa, böra bestämmelserna ändras, så att rättvisa skipas. Det är därför jag reserverat mig inom utskottet och yrkat bifall till den motion, som jag väckt, och jämväl till den motion, som är väckt av herr Mosesson, beträffande den sistnämnda skolan dock endast i så måtto att jag i stället för 17,500 kronor föreslagit 17,000 kronor, beroende på att skolöverstyrelsen kommit till siffran 17,000 i stället för 17,500.

Herr talman, jag ber på grund av vad jag här anfört att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Om det finns något utskott eller någon del av ett utskott i riksdagen, som kunde förväntas stå på höjden av insikt, så

Ang. understöd åt kommunala gymnasier. (Forts.)

borde det väl vara den talmanskonferens — om det uttrycket tillåtes — som andra avdelningen av statsutskottet utgör, där fyra vice talmän sitta jämte ett par andra högt aktade herrar. Icke dess mindre, herr talman, tillåter jag mig att ge uttryck åt den mening, att den argumentering, som dessa höga och aktade herrar givit, när de hade att taga ställning till vissa motioner, som väckts, icke är övertygande. Jag hörde i första kammaren, när denna punkt behandlades, en suppleant i statsutskottet säga, att han icke kunde bekänna, att han var stolt över att tillhöra ett utskott, som kommit med ett utlåtande sådant som det förevarande. Jag tycker, att utskottets sätt att gå tillväga påminner rätt mycket om vissa gammaldags föräldrars, som ha vuxna barn, vilka begära att i hemmet få skäl, varför föräldrarna göra eller säga så och så. Jag har sagt det, svarar far eller mor. Ja, men varför skall det vara på det sättet? fråga de unga. Tjata inte, fråga inte, jag har sagt det. Punkt och slut. Här hänvisas till vad utskottet i fjol sade och riksdagen beslöt. Punkt och slut. När enträgna motionärer komma och fråga: Är det rätt, att ett läroverk som Lidingö kommunala gymnasium, vilket haft ett anslag på 35,000 kronor, på en enda gång skall få detta anslag nedsatt till 10,000 kronor, så svarar avdelningen och utskottet: riksdagen beslöt så i fjol. Punkt och slut. När motionärer komma och fråga: hade det icke varit tillbörligt och skäligt att bestämma en övergångstid för de samhällen, som nu på en enda gång se sina utgifter på detta sätt så starkt ökade, så svarar utskottet på avdelningens förslag, att riksdagen i fjol beslöt, att det skall vara så. Envisa motionärer komma och hänvisa till att Stockholms stad, denna stora och ekonomiskt starka kommun, för några år sedan icke längre skulle få statsbidrag till folkskollärarinnelöner, om dessa folkskollärarinnor undervisade på småskolestadiet, och då beslöt riksdagen på statsutskottets förslag en övergångstid av 15 år, änskönt att det indragna statsbidraget som det där gällde, icke skulle inneburit för Stockholms stad en skatteökning på mer än omkring 2 öre per bevillningskrona. Då det här gäller ett litet samhälle, som på en enda gång får en ökning i uttaxeringen av 15 öre på bevillningskrona genom riksdagens beslut, hänvisar utskottet blott till, att det så beslöts i fjol. Min medmotionär i första kammaren, herr Leo, brukar, såvitt jag lärt känna honom rätt, icke precis använda starka eller för starka ord, men han sade, att han betraktade statsutskottets och riksdagens beteende såsom upprörande. Jag gör mig icke skyldig till indiskretion, om jag nämner, att man vid de enskilda samtal, som jag haft med de herrar, som nu hemställt avslag på motionerna, fått uttryck på olika sätt åt deras känsla av att detta beteende icke är nobelt, icke är rättvist.

Jag förmodar, att mina ord här icke komma att föranleda någon effekt. Men jag beklagar på grund av den aktning jag har för statsutskottet och dess andra avdelning, att motiveringen för ett förslag icke är sakligt starkare utan enbart blir en hänvisning till den händelse i fjol, om vilken jag tror, att var och en av samma herrar säger, att den var beklaglig, och egentligen mera betingad av psykologiska än av sakliga skäl.

Herr talman, jag ber att få hemställa om bifall till herrar Thelins och Anderssons i Höör reservation.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Om föreliggande ärende skall avgöras med hjälp av starka ord, så tyckes det framgå av debatten, att sådana icke saknats. Båda motionärerna här i kammaren ha kommit med mycket starka ord, och efter vad jag hörde av den siste ärade talaren, så har det vankats starka ord i första kammaren också. Men trots dessa tog första kammaren dock utskottets förslag. De starka orden hade tydligen icke så stor verkan.

Ang. understöd åt kommunala gymnasier. (Forts.)

Det är icke så, herr Mosesson, att saken bedömdes godtyckligt förra året. Det var på det sättet, att när Lidingö långt förut gjort upp sin stat för år 1930 ställde sig statsutskottet förstående därtill, och därför skedde en jämkning i så måtto, att staten påtog sig en del av de betungande utgifterna för kommunen för det året. Emellertid måste naturligtvis sedermera Lidingö komma att i avseende å anslag till det kommunala gymnasiet stå i samma ställning som andra kommuner med dylika skolor. Om Lidingö och Eslöv skola ha det begärda anslaget, så skall det gälla på samma sätt för Motala och Söderhamn, ty man kan icke sitta här och bestämma högre anslag för Lidingö och Eslöv och att Söderhamn och Motala skola få nöja sig med 6,000 resp. 10,000 kronor. Det har härvidlag dragits upp en klar och tydlig princip av förra riksdagen för vad de kommunala gymnasierna skola få i anslag, och den principen måste man följa. Skall det ske ändring därutinnan, måste det väckas ett särskilt förslag om en sådan, och den skall då gälla samtliga kommunala gymnasier och icke bara de kommunala gymnasierna i Lidingö och Eslöv.

Här har man framställt saken så, att eftersom man förra året handlade som man gjorde, måste man även i år gå på samma linje. Men saken ligger icke till på det sättet. Förra året upptogs en mycket grundlig diskussion i statsutskottet, och numera avlidne ledamoten Värner Rydén såsom Lidingöbo kämpade för Lidingö såsom herr Mosesson nu gör. Jag förstår ju deras ställning, men får å andra sidan säga, att icke kan staten ändra sina principer för beviljande av anslag på dylika grunder.

Jag tackar så mycket för den vänliga artigheten mot andra avdelningen av statsutskottet. Vi ha dock försökt så gott vi kunnat att skapa rättvisa efter den princip riksdagen fastslagit. Herr Andersson i Höör behöver icke ifrågasätta, huruvida det var »ärligt handlat» att lägga saken så som man gjort, och herr Mosesson må aldrig så mycket draga upp sin liknelse om gamla barn, som icke få veta skäl: vi ha dock strävat att nå största möjliga rättvisa.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Jag sade icke, såsom herr andre vice talmannen tycks ha uppfattat det, att statsutskottet vore gamla barn, utan jag liknade det vid föräldrar, som svara sina vuxna barn, som begära skäl, på det eller det sättet.

Jag skulle icke ha sagt något, ifall andra avdelningen hävdat, att med hänsyn till det beslut riksdagen i fjol fattade, utskottet icke såge sig i tillfälle att nu förorda bifall till motionen utan ville hemställa om att saken måtte komma under omprövning, så att det bleve klart, vad som är rättvisa och billighet i detta avseende. Men under hand gjorda framställningar om att avdelningen skulle uttala sig för en omprövning av ärendet och hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, ha icke lett till något resultat.

Herr **Wigforss:** Herr talman! Med anledning av det sista yttrandet av herr Mosesson samt herr Anderssons i Höör anförande skulle jag vilja nämna för kammaren, att vi nog inom statsutskottet haft en känsla av, att det allt varit en hård behandling av ifrågavarande skolor, fastän vi icke ansett det möjligt på grund av tidigare fattade beslut att gå in på den föreslagna vägen. Jag skulle heller icke tro, att det komme att upptagas illa av statsutskottet, om Kungl. Maj:t vid en förnyad prövning av frågan funne, att sådana omständigheter kunde framdragas, vilka gjorde, att ärendet på ett eller annat sätt toges upp till ny behandling. Det har anförts — åtminstone har jag hört det sägas efter utskottets handläggning av frågan — att rörande en av skolorna läget vore sådant, att om den skulle tvingas till nedläggande, skulle

kravet på en statens egen skola komma fram med ganska stor styrka. Förhåller det sig verkligen på det sättet, att dylika omständigheter föreligga, är det uppenbart, att saken kan förtjäna ett nytt övervägande.

Ang. understöd åt kommunala gymnasier. (Forts.)

Jag har bara velat framhålla detta, fastän jag tillhör utskottsmajoriteten.

Med herr Wigforss förenade sig herr *Sandwall.*

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Jag får instämma i herr Wigforss' yttrande. Men utredningen bör då icke gälla endast Lidingö och Eslövs kommunala gymnasier utan samtliga kommunala gymnasier. Ifall icke Kungl. Maj:t på eget initiativ igångsätter en utredning skulle jag tillråda motionärerna att hos Kungl. Maj:t begära en sådan beträffande alla kommunala gymnasier. I det läge frågan nu är, kunna vi emellertid icke bevilja *ett* anslag för det ena kommunala gymnasiet och *ett annat* för det andra. Det måste tillämpas lika princip för alla.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen.

Herr Andersson i Höör begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 199 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 200—203.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 204, angående anslag till folkskoleseminarierna.

Ang. anslag till folkskoleseminarierna.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 201 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att

dels minska den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående posten: Folkskoleseminarierna, nu 1,700,000 kronor, med 80,000 kronor till 1,620,000 kronor,

dels öka den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, nu 205,000 kronor, med 12,000 kronor till 217,000 kronor,

dels, vid bifall härtill, minska det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna, nu 1,905,000 kronor, med 68,000 kronor till 1,837,000 kronor,

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

dels ock till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 74,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, nämligen nr 36 inom första kammaren av herr *Westman* och nr 124 inom andra kammaren av herr *Heiding*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag i åttonde huvudtiteln punkten 201, att vid början av läsåret 1931/1932 tillsammans 50 studenter skulle intagas i den högsta klassen av 10 olika folkskoleseminarier, 5 manliga och 5 kvinnliga — måtte besluta, att två ettåriga kurser för studenter skulle upprättas under läsåret 1931/1932 vid folkskoleseminarierna i Uppsala och Kalmar, av vilka kursen i Uppsala avsåges för 25 manliga elever och kursen i Kalmar för 25 kvinnliga elever; samt att det extra reservationsanslaget för studentkurser och parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna i anledning härav måtte höjas från det i statsverkspropositionen föreslagna beloppet 74,000 kronor till 98,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) minska den — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — till 1,620,000 kronor;

b) öka den — — — — — till 217,000 kronor;

c) vid bifall härtill — — — — — till 1,837,000 kronor; och

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å ovannämnda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till anordnande av studentkurser — — — — — 74,000 kronor.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *Oscar Olsson*, *Pauli*, *Thelin* och *Sandwall*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) —,

b) —,

c) —,

d) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 36 och II: 124 till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 98,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Sandwall:** Herr talman! Skolöverstyrelsen har konstaterat en tillfällig brist på folkskollärare till våren 1932, en brist, som den nuvarande organisationen icke kan fylla. Departementschefen och utskottet liksom reservanterna, till vilka senare jag anslutit mig, äro i den saken ense. Frågan gäller blott då, huru denna lucka skall kunna fyllas. Skolöverstyrelsen, de båda motionärerna och reservanterna vilja göra det genom ett tillfälligt inrättande av två ettåriga studentkurser vid folkskoleseminarierna i Kalmar och Uppsala, i dessa båda städer av den anledningen, att där förut funnits sådana ettåriga studentkurser, varför man har vederbörlig erfarenhet på området.

Utskottsmajoriteten hävdar, att en dylik anordning skulle rubba den nuvarande seminarieorganisationen. Jag kan omöjligen förstå det berättigade i utskottets invändning i det hänseendet. En studentklass skulle ju upprättas för ett år, och den kan och skall upphöra utan vidare, då den tillfälliga lärarbri-

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

sten icke längre gör sig gällande. Departementschefen och utskottsmajoriteten anvisa emellertid en annan väg för att täcka den omtalade bristen på 50 lärare. Man skall intaga 5 studenter — kvinnliga resp. manliga — vid 10 seminarier. Studenterna skola stoppas in i seminariernas fjärde klass och under ett år utbildas till lärare på samma gång som seminariets övriga lärjungar, som genomgått de tre första klasserna av seminariet och som ha sina speciella kurser och sina särskilda över alla fyra läsåren spridda praktiska övningar. Detta förslag innebär en återgång till förhållandena före 1909 och 1910, då särskilda studentklasser upprättades just på grund av erfarenheten om det olämpliga i att sammanföra under ett år elever med så olika förutsättningar och så olika förkunskaper. Det hade nämligen visat sig, att alla elever, studenterna såväl som seminariets egna lärjungar, blivit lidande på denna anordning. Utbildningen för båda parterna hade försämrats. Den erfarenheten har man sålunda redan gjort.

Det är som bekant på det sättet, att vi ha två kursplaner av Kungl. Maj:t fastställda: dels en kursplan för det fyraåriga seminariet och därmed också för dess fjärde klass, om vilken det här alltså är fråga, dels en kursplan för de ettåriga studentkurserna. En blick på dessa kursplaner giver tydligt vid handen, att allt samarbetande av dem icke kan ske utan förfång för elevernas utbildning, det må gälla seminarieeleverna eller studenterna, som eventuellt skulle beredas plats i fjärde klassen. Särskilt svag bleve naturligtvis utbildningen för studenterna, vilka i klassen komme i försvinnande minoritet. Denna försvagade utbildning gäller både de ämnen, där den nuvarande ettåriga seminariekursen, som studenterna genomgå med hänsyn till sin blivande gärning såsom folkskollärare, utgör en komplettering av gymnasiekursen, och de ämnen, där kursen för studenterna omfattar hela seminariekursen, särskilt då de viktiga övningsämnena och framför allt den praktiska utbildningen. Det är ju så, att den ettåriga studentkursen är så att säga ett slags provår för blivande folkskollärare, och uppenbart är, att vid ett sammanförande på angivet sätt av studenter och seminarieelever särskilt den praktiska utbildningen, en ytterst viktig och grundläggande faktor i folkskollärarnas utbildning, blir ytterst svag.

Departementschefens och utskottsmajoritetens förslag är naturligtvis motiverat helt och hållet av statsekonomiska skäl. Man förutsätter nämligen, att den ifrågasatta anordningen — denna plockmetod att stoppa in studenter 5 och 5 i seminariernas fjärde klass — skulle kunna ske, såsom departementschefen och utskottsmajoriteten uttrycker det, »utan merkostnad för statsverket». Jag tror icke, att så blir förhållandet. Även vid ett bifall till utskottsförslaget, sådant det föreligger, d. v. s. ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, måste nog framställningar till Kungl. Maj:t göras om ökat anslag. Det är väl nämligen knappast tänkbart, att det icke komme att göras framställningar om ökat timantal med hänsyn till studenternas behov av speciell utbildning för folkskollärarekallet, framför allt för deras utbildning i övningsämnena. Jag kan icke tro, att man, om man, såsom sig bör, vill göra väl utbildade folkskollärare av studenterna, kan nöja sig med den utbildning, som kan ske inom ramen av den för fjärde klassen i seminarierna givna timplanen. Därom torde nog för övrigt mera sakkunniga än jag här i kammaren kunna lämna upplysning. I varje fall synes mig under sådana omständigheter propositionens och utskottsmajoritetens förslag något egendomligt ur real ekonomisk synpunkt.

Jag skall, herr talman, avsluta det jag nu framhållit med ett citat ur tidningen Socialdemokraten, som skriver följande kloka ord: »Då det gällt frågan, hur man på snabbaste och enklaste sätt skall fylla den tillfälliga bristen på tillgängliga lärarkrafter vid folkskolorna, har det rått delade meningar inom utskottet. Att 50 nya lärare behövas, därom äro alla ense. Skolöverstyrel-

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

sen har föreslagit anordnandet av två ettåriga studentkurser, en manlig och en kvinnlig, exempelvis vid seminarierna i Uppsala och Kalmar. Ecklesiastikministern har av sparsamhetsskäl i stället föreslagit den visserligen något billigare, men ur resultatets synpunkt avgjort sämre utvägen att sticka in dessa 50 studenter litet var i seminariernas avgångsklasser. Detta har utskottets flertal gått med på. Reservanterna framhålla emellertid, tydligen med fullt fog, att dessa studenter på det sättet skulle få en synnerligen bristfällig lärarutbildning, särskilt ur den praktiska träningens synpunkt. När man tänker på de kostnader och den omtanke, som under senare tider offrats för att ge folkskolans lärare den bästa möjliga utbildning för sitt viktiga kall, så skulle det synas bra märkvärdigt, om riksdagen för den ringa kostnadsökning det här gäller medvetet skulle gå in för den sämre utbildningsmetoden.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är vidfogad denna punkt.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Den statistik, som belyser behovet av folkskollärare, är ofantligt rörlig. Ibland läser man i tidningarna, att det är en ofantlig uppsjö på folkskollärare i landet, och ett tu tre kommer det fram en statistik, som visar, att det är brist på folkskollärarkrafter — i varje fall att det synes bli brist, om man icke vidtager åtgärder i tid. Vi äro nu inne i en sådan situation, att alla tecken tyda på att vi böra utöka antalet seminarister vid seminarierna. Det vore ju bara olyckligt, om man skulle stå så gott som utan lärare vid behov i skoldistrikten. Då är det bättre, om man har litet överskott på lärarekrafter, så att skoldistrikten icke bli hänvisade till att endast ha en eller två sökande till folkskollärarebefattningarna utan få flera personer att välja mellan.

Det har nu visat sig, att vi behöva redan nästa år en utökning av antalet utexaminerade lärare med 50 stycken. Därom äro alla eniga, och frågan är bara, huru man så fort som möjligt skall kunna få dessa nya lärare. Skolöverstyrelsen och motionärerna ha tagit upp den tanken att man skulle upprätta två studentklasser, en vid seminariet i Uppsala och en vid seminariet i Kalmar. Kungl. Maj:t har däremot ansett, att man kan, då det gäller endast ett provisorium, genomföra en enklare anordning, nämligen att i fjärde klassen av 10 seminarier placera in 5 studenter, som alltså skulle vara färdiga om ett år.

Nu frågar man sig: är det icke fullt i dessa fjärde klasser, eller finns det plats för fler elever? Det förhåller sig så, att vid de seminarier, där de kvinnliga och manliga studenterna skulle plockas in, har ingen avgångsklass över 21 elever, men det finns däremot de som icke ha mer än 15 elever. Då man genom en dylik anordning skulle inbespara ett belopp av 24,000 kronor, anser jag, att man bör välja den väg Kungl. Maj:t föreslagit. För att visa, att det för elevantalets skull mycket väl går för sig att göra en sådan ökning, vill jag nämna, att de sakkunniga, som nu avlämnat sitt betänkande om seminariereformen, vilken fråga väl antagligen kommer på riksdagens bord i vår, föreslå ett elevantal av högst 28 inom varje klass. Jag vill icke nu ingå på, huruvida just detta antal är det riktiga, men jag vill åberopa den omständigheten såsom belysande i detta fall, där elevantalet icke komme att överstiga 25—26.

Den föregående talaren yttrade, att det föreföll honom egendomligt, att Kungl. Maj:t och utskottet kunnat komma med ett sådant förslag som det föreliggande. Jag tycker tvärtom, att det är ett ganska klokt sätt att avhjälpa tillfälliga växlingar av detta slag. På samma gång anordningen är lätt att genomföra, är den tillfredsställande därigenom att den är 24,000 kronor billigare än den väg motionärerna vilja gå. Motionärerna anse, att de 24,000 kronorna skulle vara väl använda pengar. Men därom kunna nog meningarna vara delade. Jag såg i en tidning, att statsrådet uttalat sig om saken i första kam-

maren — han kanske kommer att hålla samma anförande här förresten — och därvid framhållit, att han själv genomgått en ettårig kurs i avgångsklassen och funnit det året mycket givande.

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

Jag anser, att alla tecken tyda på att man bör gå den väg utskottet och Kungl. Maj:t anvisat. Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Weijne:** Herr talman! Det är kanske icke så underligt, att statsutskottet valt den väg man nu slagit in på. Man har ju nämligen tidigare i mycket ringa mån utnyttjat den dyrbara seminarieorganisationen, och det skulle därför te sig egendomligt, om man i detta sammanhang komme med en begäran om ett nytt, tämligen högt anslag. Å andra sidan måste jag dock säga, att den praktiska väg man valt hos mig framkallar mycket stor förvåning. Jag har här i kammaren mera sällan anledning att uppträda *med* skolöverstyrelsen och dess chef, men måste på denna punkt framhålla, att skolöverstyrelsen haft en synnerligen stark ställning, då den framlagt förslag om särskilda studentkurser.

Den som studerar statsutskottets utlåtande noggrant, skall finna, att såväl statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet som statsutskottet gått in på en mycket egendomlig linje. Man har tänkt sig två olika sätt, på vilka man skall utbilda studenterna till lärare. Först och främst har man särskilda studentkurser, men när man nu skall fylla det ökade behovet av lärarkrafter, har man valt det andra sättet, nämligen att sticka in studenterna i fjärde klassen av seminarierna, några här och några där. Om detta sätt att plocka in studenterna vid det ena eller andra seminariet är ur pedagogisk synpunkt tillrådligt, skulle jag verkligen vilja till de för ifrågavarande förslag ansvariga be att få rikta den frågan: duger en dylik utbildning för 50 studenter, varför duger den icke även för andra som skola utbildas till folkskollärare? Då skulle man ju spara icke bara 24,000 kronor plus tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg utan betydligt större summor. För min del skulle jag funnit statsutskottets ställningstagande starkare, om det varit någon konsekvens i det hela och man givit alla studenter, som skola bli lärare under nästkommande år, samma utbildning. Jag förstår visserligen, att jag får det svaret, att i det ena fallet gäller det mera permanenta studentkurser, i det andra ett ettårigt provisorium. Men även om det är fråga om permanenta kurser, finns det rätt lång tid framåt plats i seminariernas ordinarie klasser, och riksdagen kan här varje år göra avsevärda besparingar, allt under förutsättning att en dylik utbildningsväg ur pedagogisk synpunkt är riktig och lämplig. Det är en viss halvhet i ställningstagandet, som måste förefalla i högsta grad egendomlig.

Nu är jag för min del av den uppfattningen, att den väg, som här föreslagits såsom ett provisorium, är olämplig, och jag anser, att man egentligen icke behöver spilla så värst många ord för att klargöra den saken. En student, som skall bli lärare, behöver på det hela taget icke någon ytterligare påbyggnad i de kunskapsämnen, som man har vid seminarierna, men däremot en jämförelsevis grundlig praktisk utbildning samt undervisning i olika övningsämnen. Men huru ser det ut i den fjärde klass av seminariet, där han gör sitt inträde? Jo, de elever, som finnas där, få fortfarande undervisning i på det hela taget samtliga kunskapsämnen, under det att de under två år tidigare haft praktisk utbildning. Deras behov av utbildning sammanfaller alltså icke det ringaste med de behov, som de nyinkommande studenterna ha. Man får därvidlag en dubbelhet, då det gäller utbildningen, som jag för min del har mycket svårt att finna någon reson i. Jag har själv undervisats i en klass, där jag hade känning av just denna dubbelhet, och jag måste säga, att nog var studenternas utbildning där sådan, att den rättade sig efter de andra elevernas behov och där-

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

för icke alls fick den karaktär den egentligen borde ha haft med hänsyn till studenternas förkunskaper och behov av praktisk utbildning, innan de beträdde lärarbanan.

Jag tror, herr talman, att när man undan för undan ställer allt större krav på lärarnas kompetens och skicklighet att undervisa, skall man också försöka giva dem den bästa möjliga utbildning. Men detta gör man icke med det förslag statsutskottet här kommit med. Även om jag brukar anse, såväl när det gäller åttonde huvudtiteln som andra ärenden, att man skall iakttaga all möjlig sparsamhet, måste jag framhålla, att jag dock tror, att vi här äro inne på en väg, där snålheten bedrager visheten. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Trots det ringa intresse, som kammaren uppenbarligen visat för åttonde huvudtiteln, kan jag, herr talman, icke underlåta att yttra några ord även i förevarande punkt, då utskottets förslag i en pedagogisk fråga som denna verkligen är i hög grad egenartat och i avseende å motiveringen ganska enastående.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att peka på de argument utskottet anför för sin ståndpunkt. Utskottet framhåller bl. a. — jag behöver icke närmare referera vad saken gäller, då föregående talare gjort det — att man gått in för detta sätt att lösa frågan, därför att man därmed skulle förorsaka den minsta möjliga rubbning i den nuvarande organisationen. Herr andre vice talmannen erinrade om, att frågan om seminarieomorganisationen är under utredning, liksom om detta vore ett argument för utskottets förslag! Det förhåller sig nämligen så, att upprättandet av dessa ettåriga studentkurser icke på något sätt rubbar seminariernas organisation, varför det icke alls kan vara tal om att genom dem föregripa en omorganisation. Även om dylika klasser inrättas, kunna de ett följande år indragas utan att detta vållat statsverket andra kostnader än dem upprättandet av klasserna inneburit. Med klasserna följer icke skapande av nya ordinarie tjänster, utan undervisningen upprätthålles genom extralärare. Detta utskottets ena argument saknar sålunda varje beviskraft i detta sammanhang.

Det andra argumentet utskottet kommer med — och det är detta som jag tillåtit mig beteckna såsom i hög grad egenartat — är att de pedagogiska betänkligheter man kan anföra mot anordningen ingenting skulle vara att fästa sig vid. »Motionärernas antydan om vissa pedagogiska olägenheter», heter det, »kan utskottet icke tillmäta större betydelse.» Jag kan icke underlåta, mina herrar, att erinra om vad folkundervisningskommitténs betänkande innehåller på denna punkt. Nämnda kommitté lade ju fram förslaget till ny seminariestadga, som bildade grundvalen för den omorganisation av seminarierna, vilken genomfördes år 1914, och kommittén yttrar just beträffande frågan om studenternas utbildning till folkskollärare följande: »Även på studentens utbildning bör kunna ställas den fordran, att i densamma intet fattas, som för folkskollärarekallets utövande måste anses vara av väsentlig betydelse. Men denna fordran låter sig icke genomföras, om studenten skall erhålla en utbildning helt enkelt genom att göras till deltagare i fjärde seminarieklassens arbete. Ty lärokursen för denna klass är icke tillrättalagd efter studentens behov och kan icke anpassas därefter utan att undervisningsplanen för seminariet på ett betänkligt sätt förryckes. Studentens utbildning måste koncentreras på de seminarieämnen, som icke tillhöra gymnasiet. Åt övningsämnena och den praktiska utbildningen måste största delen av tiden ägnas.» Ja, mina herrar, detta uttalande är lika sant som det är sagt — även i dag. Det är fullkomligt riktigt, och man kommer till insikt härom, om man jämför timplanerna och kursplanerna för fjärde klassen i seminarierna med de timplaner som gälla för student-

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

klassen enligt den av Kungl. Maj:t år 1916 utfärdade kungörelsen med speciella timplaner och läroplaner för den ettåriga studentklassen. Jag vill bara erinra om ett par punkter. Timplanerna för studentklassen upptaga mer än dubbelt så mycket tid för studenternas praktiskt-pedagogiska utbildning som timplanerna för fjärde klassen av seminariet. Deras utbildning i övningsämnen tager också betydligt mera tid i anspråk. Därtill kommer, att i fjärde klassen läses en del ämnen, som överhuvud taget icke behöva förekomma inom studentklassen. Allt detta gör, mina herrar, att det icke alls är lämpligt att låta studenterna få samma utbildning som fjärde klassens elever. Då frågar jag mig verkligen, om det kan vara klokt att nu gå in för en anordning, som man för 20 år sedan fann fullkomligt otillfredsställande, och att genomföra den under en tid, då alltjämt ökade krav ställas på folkskolan. Jag kan icke se annat än att beträffande de 50 studenterna, som nu skola utbildas på detta sätt till folkskollärare, man gör orätt både mot dem och mot den svenska folkskolan, när man vill släppa ut dem med sämre utbildning för sitt kall än de 50 andra studenter, som få gå i studentklasserna i Stockholm och Växjö.

Herr talman, jag yrkar bifall till den föreliggande reservationen.

Med herr Holmdahl förenade sig herrar *Heiding* och *Lindskog*.

Herr **Thomson:** Herr talman! Det råder på denna punkt full enighet mellan alla myndigheter, statsutskottets majoritet och reservanterna om att det här är fråga om ett tillfälligt behov att öka utexaminationen av folkskollärare. Jag skulle emellertid mycket väl kunnat förstå, om herr statsrådet resonerat så här: det är mycket diskutabelt, om detta behov är av den natur, att vi behöva fylla det nu omedelbart; det kommer antagligen att visa sig om något eller några år, att vi snarare ha överskott än brist på lärarekrafter, och det kan därför vara klokt att vänta och icke besluta den ifrågasatta ökningen av folkskollärarnas antal. Ett sådant resonemang hade jag förstått, och det hade varit naturligt, om man låtit detta utgöra en motivering för att tillgodose de krav på den sparsamhet, som herr statsrådet ansett sig böra gå in för i detta fall. Men vad jag däremot icke begrep, då jag läste statsverkspropositionen, var det resonemanget, att man skulle kunna utan några pedagogiska nackdelar plocka in studenterna i de vanliga fjärde klasserna i folkskoleseminarierna. Jag behöver icke här upprepa de argument, som redan framförts i det avseendet, men jag måste säga, att när jag läste detta förslag, gjorde jag den reflexionen, att det väl ändå icke kunde vara någon pedagog, som haft med saken att göra. Då jag tänkte närmare efter, erinrade jag mig dock, att statsrådet själv har personlig erfarenhet just på denna punkt. Jag fann vidare, då jag sedermera åhörde debatten i första kammaren, att man verkligen där också från pedagogiskt håll hyste den uppfattningen, att den föreslagna anordningen icke vore oförsvarlig ur pedagogisk synpunkt. Vid närmare eftertanke måste jag därför fråga mig: ligger det ändå icke bakom hela detta resonemang något annat än det som verkligen kommit fram i statsutskottets utlåtande och de anföranden i samma riktning jag hade tillfälle höra i första kammaren. Statsutskottet yttrar några ord i sitt utlåtande, som gav mig ytterligare anledning göra den reflexionen. Utskottet har nämligen i förbigående fogat in några ord om att motionen — och därmed givetvis också skolöverstyrelsens förslag, med vilket motionen sammanfaller — åsyftade att återupprätta de tidigare indragna två studentklasserna i Uppsala och Kalmar. Utskottet har alltså i själva verket tolkat in något annat i motionen än det som verkligen finns i densamma. Jag kom då till den slutsatsen, att det måste ligga något bakom, något som man ej vill säga ut, eftersom man ansett sig böra tolka in i motionen och därmed i skolöverstyrelsens förslag något som dessa icke åsyfta. Det är nämligen icke alls fråga

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

om att återupprätta några nedlagda studentklasser utan endast om en provisorisk åtgärd för att fylla ett tillfälligt behov. Jag kunde som sagt icke komma till någon annan slutsats, än att det låg något bakom utskottets resonemang, något som man ej ville säga ut — och jag tror, att min uppfattning därvidlag är riktig. Saken ligger säkerligen så till, att då man velat låta påskina, att skolöverstyrelsens — och motionens — förslag innebure en rubbning av seminarieorganisationen, så är det helt enkelt därför, att man är rädd för att man på så sätt skall binda sig för att taga emot ett alltför stort antal studenter vid seminarierna. Man fruktar, att man skall få en utbyggning av organisationen, som skall komma att innebära, att man i framtiden får flera studentklasser än man för närvarande har. Är det så, att det är detta man är rädd för, så måste jag först säga, att det väl i det hänseendet ej blir någon skillnad, om man placerar in de 50 studenterna i fjärde klassen i seminarierna eller om man låter dem få sin utbildning i särskilda klasser. Det blir ytterligare 50 studenter vid seminarierna, och ur den synpunkten behöver man icke anse den ena anordningen mera prejudicerande än den andra. Men framför allt: om man överhuvud taget icke önskar placera in studenter vid seminarierna, måste detta väl vara därför, att den utbildning studenterna få blir svagare än den de elever få, som gå igenom seminariet på fyra år. Någon annan anledning till rädsla kan väl icke finnas för att taga in flera studenter vid seminarierna. Om den reflexionen är riktig och det alltså är rädslan för den sämre utbildningen, som gör sig gällande — och jag kan ju erkänna, att det kan ligga ett visst berättigande i tanken, att den pedagogiska utbildningen under ett enda år blir relativt svag i förhållande till den utbildning som bibringas de elever som gå fyra år i seminariet; jag tror dock icke risken är så stor, åtminstone så länge det blott är en elit av studenter som kommer in — om, säger jag, den reflexionen är riktig, så måste hela denna anordning, varigenom studenterna genom att placeras in i fjärde klassen få en ännu sämre pedagogisk utbildning än vad de få i de särskilda studentklasserna, förefalla minst sagt underlig. Jag skulle därför mycket väl förstå den föreslagna anordningen, om den bottnade i en tankegång sådan som denna: studenternas utbildning till folkskollärare på ett år blir så svag, att vi böra akta oss för att få för många lärare av den sorten; vi skola därför nu skapa en anordning, som innebär en så dålig utbildning för studenterna, att var och en kan begripa, att utbildningen är dålig. Jag vill icke säga, att jag tror, att det är detta, som ligger bakom, men jag skulle ha förstått det hela, om så hade varit fallet.

Jag har endast velat göra dessa påpekanden och vill i övrigt instämma i herr Holmdahls anförande samt i hans yrkande om bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Här ser man, huru farligt det är att röra vid pedagogiken: om man tager upp den till diskussion, kommer man att bra nära snudda vid oändlighetens problem. Pedagogisk principlära kan man mäta metervis, och man kan utan tvivel tillbringa hela sin levnad med att diskutera pedagogiska frågor utan att komma till en allmänt accepterad lösning.

Jag vill dock understryka för de ärade ledamöterna av kammaren, att det icke nu gäller ett så högt mål. Det är endast fråga om ett provisorium, som skall fylla sin uppgift på ett års tid. Diskussionen rör sig om bästa sättet att tillgodose ett tillfälligt behov av lärarkrafter. I själva verket beklagar jag att ökningen av lärarkrafter endast skall vara ett *tillfälligt* behov. Jag skulle önska att det förhölle sig på annat sätt och att vi icke behövde motse en tid av folkminskning i vårt land. Det verkliga läget behöver icke, synes det mig, framkalla eller motivera ett sådant flöde av pedagogiska principer från denna plats, som det jag nyss med förundran lyssnat till.

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

Man har anfört huvudsakligen två synpunkter mot Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Man har för det första sagt, att studenterna ha andra förutsättningar än de vid seminarierna under tre års tid utbildade eleverna, och att därför studenter och seminarieelever icke lämpligen skulle kunna sammanföras i fjärde klassen. Samtidigt, mina ärade ledamöter av kammaren, driver man den satsen, att universitetens portar böra med det allra snaraste öppnas för seminarieutbildade personer. Samtidigt proklamerar man, att studenter och folkskollärare böra kunna sätta sig sida vid sida inför samma kateder — universitetskatedern.

Det är mig alltid ett nöje att å ämbetets vägnar och även vid andra tillfällen besöka skolor av olika slag. I de delar av landet, där jag varit bosatt, har jag stiftat en angenäm bekantskp med folkhögskolor, läroverk, skolor av offentlig eller mera privat natur, men allra mest har det intresserat mig att besöka seminarierna. Att jag därvid särskilt observerat avgångsklasserna är rätt naturligt. Resultatet av mina därvid gjorda rön är att jag icke förstår vad slags pretentioner den student skulle ha på sin omgivning, som icke skulle känna sig väl till mods i en avslutningsklass i ett svenskt folkskoleseminarium. De ämnen, som där studeras, de böcker, som där läsas och de i regel framstående lärarkrafter, som där ansvara för undervisningen, allt detta bör giva även hans intellekt tillräcklig sysselsättning under den tid han tillbringar vid seminariet.

Jag skall här göra en bekännelse. Jag har egentligen aldrig tyckt riktigt bra om de särskilt anordnade studentklasserna. Jag förstår, att det varit nödvändigt att anordna särskilda studentklasser, men jag har alltid betraktat dem som ett provisorium, och jag har hoppats, att den tid skulle komma, då man icke behövde skilja två grupper av människor, vilka dock skola arbeta tillsammans sida vid sida med varandra i folkets skola.

Den andra anmärkningen, som man här framställt, är den, att de studenter, som stickas in i seminariets fjärde klass, skulle få en bristfällig utbildning. Ja, jag skulle vara ledsen för min personliga del, om detta omdöme vore riktigt, ty jag är själv just en sådan i fjärde klassen instucken student. Jag var detta t. o. m. på ett mycket tidigt stadium, då man hade en seminarieundervisning, som stod betydligt efter den som nu meddelas. Jag har dock bland mina läroår ett alldeles särskilt stort utrymme av tacksamhet för det år jag tillbragte i seminariet såsom en i fjärde klassen instucken student. Vi voro icke mer än två studenter i den klassen, men jag lärde mig åtskilligt, som satte märke i mitt sinne för alltid. Framför allt lärde jag mig att sätta värde på mina kamrater, och jag för ännu i dag en för mig givande korrespondens med åtskilliga av dem.

Vad beträffar den pedagogiska färdighet, som erbjöds mig vid seminariet, så kan jag ju icke döma om den saken. Jag är i högsta grad part i målet och alltså jävig att uttala ett omdöme. Den ärade talare, som nyss förut hade ordet, har givit mig anledning att på nytt ingå i självrannsakan på den punkten och undersöka, hur det kan vara ställt med den saken. Jag har dock inbillat mig, åtminstone hittills, att jag någorlunda förstod konsten att uppfostra och undervisa barn och att jag lärt mig den konsten såsom en i fjärde klassen instucken student.

Låt mig göra några reflexioner i samband härmed! Det förefaller mig, att en klok och vis ledning av ett seminarium, med skolöverstyrelsens hjälp och gillande givetvis, skulle, därest så visade sig nödvändigt, kunna något öka tillfällena till övningar för den övningsgrupp, som studenterna i fjärde klassen komme att bilda. Och det förefaller mig sannolikt att studenterna, då, såsom den föregående ärade talaren sagt, skulle snabbare kunna tillgodogöra sig de pedagogiska synpunkterna och de pedagogiska färdigheterna.

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

Det förslag, som reservanterna ha framlagt och som här har funnit så framstående talare på sin sida, kostar dock staten dessa 24,000 kronor. Under intrycket av att en sträng sparsamhet måste iakttagas, har jag icke tvekat att föreslå den åtgärd, som Kungl. Maj:t bestämt sig för och som utskottet nu förordar. Jag förutsätter därvid också, att en grundlig sovring föregår intagandet av studenter i fjärde klassen, så att man endast får sådana subjekt, som ha en bestämd och utpräglad fallenhet för det blivande yrket såsom lärare i folkskolan.

Det är också skäl, det må jag till sist anföra, att staten och riksdagen iakttaga konsekvens i sitt handlande. Vi ha haft studentklasser på flera ställen. I Uppsala indrogs denna klass år 1923, i Lund samma år, i Strängnäs 1926 och i Kalmar samma år. Nu skulle vi på nytt inrätta en eller två studentklasser. Det synes mig vara ett gående fram och tillbaka, som icke överensstämmer med den konsekvens, som man kunde ha rätt att förvänta i statliga åtgärder.

Korteligen sagt, jag har, herr talman, till min stora glädje varit i tillfälle för någon månad sedan att på ett som jag tror någorlunda prejudicerande sätt tillråda Kungl. Maj:t att öppna universiteten och tillgången till undervisningen där på grundvalen av ett betyg, förvärvat vid folkskoleseminarium, och det skulle för mig vara synnerligen överraskande, om man nu skulle vilja bygga upp murar och gränser mellan studenter och folkskollärare.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Om det är på något område, som det, som herr statsrådet uttryckte saken, har varit ett gående fram och tillbaka, så är det när det gällt frågan om huru många folkskollärare, som behövas i detta rike. Vi behöva blott gå tillbaka några år och tänka på, huru staten beviljade väldiga belopp för att bygga nya seminarier, ja, dubbelseminarier, men en kort tid efteråt fann, att dessa institutioner delvis voro obehövliga. Jag tänker bl. a. på, hurusom ett ganska modernt seminarium, det i Strängnäs, nyligen har nedlagts. Jag undrar, om det överhuvud taget finnes något område, där det varit så litet av förutseende, så litet av konsekvens som på detta område, och jag skulle bra gärna vilja veta, vad de personer, som bära ansvaret för detta faktum — jag skall icke utpeka någon av dem — vad de känna, när de konfronteras med ett sådant förslag som det här föreliggande.

Jag vet, att jag på denna punkt kommer att stå emot en del pedagoger; majoriteten av de pedagoger, som finnas i statsutskottet, befinna sig ju bland reservanterna. Jag kommer emellertid att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill dock framhålla, att det enligt mitt förmenande icke finnes någon pedagog, som icke erkänner, att den ideala lösningen icke är den, som här är anvisad, utan att det ideala är, att de blivande lärarna få vara tillsammans redan från början eller, när det är frågan om studenter, att dessa föras tillsammans i för dem avsedda särklasser. Därigenom kunna de slippa ifrån att deltaga i en hel del allmänbildande ämnen, som ju fjärdeklassisterna i seminarierna måste syssla med.

Det är emellertid en synpunkt, som herr statsrådet i slutet av sitt anförande snuddade vid och som förut icke varit framförd. Var och en vet, att till inträde i första klassen i det fyraåriga folkskoleseminariet även studenter anmäla sig som sökande, ja, det finnes ofta bland de sökande sådana, som ha akademisk examen men önska att få gå igenom det fyraåriga seminariet för att få en folkskollärartjänst. Det vore väl konstigt, om det icke skulle kunna vara möjligt att delvis neutralisera de olägenheter av pedagogisk art, som ett bifall till utskottsmajoritetens förslag faktiskt innebär, genom den omständigheten att man nu har tillfälle att få särskilt väl kvalificerade, i många fall med vetenskaplig examen utrustade sökande. Herr Engberg motionerade 1927

om att adjunkter och adjunktsutbildade personer skulle få tillfälle att bli folkskollärare — jag var själv med den gången och slogs för att så skulle ske — och jag tror att man nu skulle kunna tänka sig möjligheten att våra önskningar av 1927 i någon mån skulle kunna bli uppfyllda. Det skall bli roligt att se, hur det går, men förmodligen kunna vi om något år inregistrera, att det varit ett icke litet antal akademiskt utbildade personer, som ville göra bruk av den möjlighet, som finnes att gå igenom en ettårig kurs och därigenom komma ut i förvärvsarbetet.

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

Som saken nu ligger till och då jag hoppas, att det här är fråga om en åtgärd, som icke vid andra tillfällen skall behöva vidtagas, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr **Thomson:** Herr talman! Det var med stort intresse jag hörde herr statsrådet förklara, att när det gäller pedagogik, så kommer verkligen diskussionen lätt i gång. Herr statsrådets eget anförande var nämligen ett intressant exempel härpå; så mycket mera intressant som han i den föreliggande frågan kom att utveckla ett pedagogiskt program av icke ringa betydelse. Den nu föreliggande frågan förvandlades nämligen från att vara en fråga om hur man skulle tillgodose ett tillfälligt behov av lärare genom en tillfällig åtgärd, till att bli en fråga om den definitiva seminarieorganisationen. Vi ha förut alla varit överens om, att vi inte nu skulle taga ställning till frågan om den definitiva seminarieorganisationen. Herr statsrådet tycktes emellertid ej vara av den meningen. Hans deklaration på denna punkt var nämligen ingenting mindre än ett förhandsuttalande angående hans inställning till den definitiva seminarieorganisationen. Herr statsrådet förklarade nämligen, att han alltid hade hoppats, att anordningen med studentklasser skulle bli ett provisorium och att man snart borde helt och hållet komma ifrån detta provisorium och söka placera alla studenter i 4:e klassen. Det var i själva verket ett principuttalande, som, skulle jag vilja säga, är av vida större intresse än hela den fråga, vi nu egentligen diskutera.

Jag begärde emellertid egentligen ordet för att säga ett par andra saker i anslutning till vad herr statsrådet yttrade. Herr statsrådet framhöll, att den pedagogiska utbildningen, som man får i 4:e klassen vid de 4-åriga seminarierna, är utomordentligt bra, och herr statsrådet hänvisade till sin egen erfarenhet i den punkten. Jag är emellertid för min personliga del övertygad om, att det icke är alla studenter, som kunna lika bra som herr statsrådet tillgodogöra sig undervisningen i 4:e klassen av seminarierna. Jag är dessutom icke alldeles säker på att den folkskollärarutbildning, som varit tillräcklig för statsrådet Stadeners blivande bana, också kan anses räcka till för vilken folkskollärare som helst på landet.

Det är icke så, som herr statsrådet syntes vilja påskina, att vi, som talat för reservationen, menat, att studenterna skulle vara för fina eller besitta för hög lärdom för att sitta i en och samma klass som de andra eleverna. Ingen har lagt upp saken på det sättet. Frågan är icke av social utan av pedagogisk innebörd. Det förhåller sig ju dock så, att dessa studenter på vissa områden ha kunskaper, som de andra eleverna i seminariet icke hunnit förvärva i de tre lägsta klasserna. Å andra sidan ha icke studenterna den pedagogiska erfarenhet, som man kan räkna med att de andra eleverna besitta. Och det är framför allt denna sista omständighet, att studenterna på det pedagogiska området ha för litet — mindre att de på andra områden ha för mycket — kunskaper och erfarenheter, som gjort, att man vill giva dem en särskild undervisning.

Herr statsrådet har också sagt, att man skall vara konsekvent. När riksdagen tidigare beslutat lägga ned studentklasser, skall den icke nu besluta

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

taga upp dem igen. Såväl när man upprättat som när man tagit bort studentklasser, har man emellertid varit överens om att dessa klasser lämpligen kunna användas som ett slags regulator i fråga om utexaminationen av folkskollärare. Man ökar alltså dessa klassers antal, när så behöves, och minskar antalet, när examinationen behöver minskas. Det är icke konsekvent, säger herr statsrådet, men riksdagen har ju redan 1919 i princip uttalat sig mot systemet att plocka in studenter i fjärde klassen. Det inkonsekventa är således att, som herr statsrådet föreslagit, gå tillbaka till de gamla förhållandena. Men det är icke inkonsekvent — utan i full överensstämmelse med riksdagens tidigare ståndpunktstagande — att nu tillfälligtvis sätta in ett par studentklasser.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag hade icke ett ögonblick tänkt att blanda mig in i diskussionen i denna fråga, men då det från herr statsrådets sida nyss gjordes ett uttalande om, att det här väsentligen skulle vara en strid mellan å ena sidan pedagogiska principer och å andra sidan vissa praktiskt ekonomiska överväganden, måste jag bestämt ställa mig avvisande till en sådan uppläggning av frågan.

Här är det, såvitt jag förstår, icke alls fråga om några extrema pedagogiska synpunkter, utan det är rätt och slätt fråga om lärarnas rent praktiska utbildning. Det är detta, som det är fråga om. De som regelmässigt utbildas i seminarierna ha ju 4 år på sig för att inhämta de speciella färdigheter, som fordras för att en lärare skall på ett riktigt sätt fylla sin uppgift. Studenten, som kommer dit för ett år, är i vissa hänseenden överkvalificerad. Han står i en rad av ämnen väsentligt utöver vad den färdigskolade seminarieutbildade läraren gör. I dessa ämnen behöver studenten icke ytterligare inhämta något men däremot har han ingenting fått med av den speciella utbildning, som seminarierna just skola giva för lärarekallet. Skolningen för studentexamen är icke på något sätt inriktad för en läraregärning, men det enda årets utbildning i studentklassen i seminarierna är alldeles särskilt avpassad för denna läraregärning. Det är ju tydligt, att det för studenten, som kommer till seminariet med goda teoretiska kunskaper men utan att ha fått inhämta de pedagogiska insikter eller genomgå sådana undervisningsövningar, som de i de 4-åriga seminarierna utbildade ha under de tre första seminarieåren genomgått, skall ställa sig väsentligt svårare att kunna på detta enda år inhämta de praktiska färdigheter, som han behöver. Det går naturligtvis, om han icke behöver öda tid på att ånyo sysselsätta sig med en hel del saker, som han redan kan, men som eleverna i i övrigt i seminarierna fortfarande måste ägna tid åt. Han bör alltså få koncentrera sig just på de ämnen, där han saknar utbildning. Studentklassen är ju också lagd på just det sättet.

När nu en grupp av fem stycken studenter skola inpassas i den vanliga fjärde seminarieklassen är det inget som helst tvivel om, att det med den elevnumerär i klasserna, som man för närvarande har, är gott rum för dem, men felet är just att hela detta schema, hela planen för den fjärde klassen, icke är lagd så, som den bör läggas för att studenterna skola få sin riktiga utbildning för lärarekallet. Det är detta, som är frågans kärnpunkt. Såvitt jag förstår, går det icke att på ett rätt sätt inpassa studenternas utbildning i fjärde klassen i seminarierna. Det fordras en särskild plan för studenternas utbildning, och denna kan icke lämpligen ske på det sätt, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Nu har herr statsrådet pekat på att han själv är en sådan där i fjärde klassen instucken student och det har givetvis gått utmärkt bra, men att det skall vara ett skäl för att det sättet bör vara generellt lämpligt även för dem det här gäller är jag icke säker på. Jag är icke övertygad om det argumentets bärighet, ty om det också gått alldeles glänsande för herr statsrådet att utbilda sig till skollärare i den vanliga fjärde seminarieklassen, föreligger det säkerligen

Ang. anslag till folkskoleseminarierna. (Forts.)

icke samma förutsättningar därför för genomsnittsstudenten. Det är icke heller, såvitt jag förstår, fråga om att man skall draga försorg om att studenterna komma att känna sig mer eller mindre väl till mods. Herr statsrådet förmenade att studenterna icke skulle behöva känna sig illa till mods i en seminarieklass. Jag tror icke heller att någon student kan behöva göra det. Det är icke fråga om den saken. Studenten må känna sig aldrig så väl till mods, men får han icke den utbildning, som han behöver för sitt kall, är det dock någonting förfelat med det hela. Jag tror icke heller, att det argumentet, att man icke skall resa murar mellan studentlärare och andra lärare, är ett argument, som har någon särskild bärkraft, ty såvitt jag förstår, betyder det ganska litet, om klassen såsom sådan är en ren studentklass eller om den är blandad. Vad som är av verklig betydelse är att varje klass och varje grupp av seminarieelever får just den speciella utbildning, som den för sin uppgift i framtiden behöver.

Ja, det är dessa skäl, som gjort att jag för min del måste ställa mig på reservanternas sida. Jag gör det icke utifrån någon särskild pedagogiskt principiell ståndpunkt, utan jag gör det från det enkla betraktelsesättet att var och en, som skall ägna sig åt en bestämd uppgift, bör ha den för uppgiften bästa och mest praktiska utbildningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande i denna punkt fogade reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmdahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 204 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit uskottets hemställan i förevarande punkt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 9.

Ordet lämnades nu till herr **förste vice talmannen,** som yttrade: Herr talman! Jag hemställer att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda utlåtanden statsutskottets utlåtande nr 65 uppföres näst efter statsutskottets utlåtande nr 10.

Denna hemställan bifölls.

§ 10.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Holmgren*, nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 181 innefattade förslag angående pension åt konstruktören vid flottans varv i Karlskrona Carl Ulrik Möller; och

herrar *Nygren* och *Lundström*, nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, med förslag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Nämnda motioner bordlades.

§ 11.

Interpellation. Herr **Ward**, som härefter på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman!

Efter det att Kungl. Maj:t år 1928 till riksdagen överlämnat proposition dels med förslag till lag om ändrad lydelse av paragraf 3 i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske, dels ock förslag till lag om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt (proposition nr 2) framfördes i skilda motioner dels förslag om vissa andra bestämmelser än dem Kungl. Maj:t förordat, dels hemställan om att riksdagen måtte ingå till Kungl. Maj:t med framställning om utredning angående vidgad tillämpning av de principer, som lågo till grund för den kungl. propositionen. Bland sistnämnda motioner fanns även en, som undertecknats av mig jämte fyra andra representanter för Östergötlands läns valkrets och vari hemställdes om utredning rörande reglering av fiskerätten vid rikets ostkust med särskilt aktgivande på strömmingsfisket i Östergötlands havsvikar med angränsande vattenområden.

I anledning av denna motion hemställde riksdagen på jordbruksutskottets förslag, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående de åtgärder som vore erforderliga för reglering av strömmingsfisket med skötar och vinternot å vissa delar av rikets ostkust. Den kungl. propositionen hade tagit sikte endast på förhållandena inom Göteborgs och Bohus samt Hallands län, men jordbruksutskottet och riksdagen delade tydligen motionärernas mening, att ändrade bestämmelser vore behövliga även på andra håll. Till samma uppfattning anslöt sig för övrigt dåvarande statsrådet och chefen för justitiedepartementet, professor Thyrén, som vid frågans behandling i andra kammaren förklarade sig finna det självklart, att »vilken regering som helst måste fortsätta utredningen om fisket. Vi kunna ju icke», yttrade statsrådet vidare, »göra halt för dessa två län (Göteborgs och Bohus samt Hallands län) utan vi måste gå hela landet runt.»

En etapp av denna rundvandring tillryggalades också vid 1930 års riksdag. På förslag av den då sittande högerregeringen godkände nämligen riksdagen ett förslag till fiskerättsreglering vid Skånes västkust, och man torde vid behandlingen av detta förslag rätt allmänt ha hängivit sig åt den förhoppningen, att förslag om fortsatt reformarbete på detta viktiga område skulle i rask följd komma att överlämnas till riksdagen. Förhoppningarna härom hade för övrigt grundlagts redan vid 1929 års riksdag, då jordbruksministern i den Lindmanska regeringen, statsrådet Johansson, vid behandlingen i andra kammaren av Kungl. Maj:ts proposition nr 74 angående fiskerättsförhållandena vid vissa till lotsverket anslagna holmar och skär inom Göteborgs och Bohus län på fråga av herr Hage förklarade, att vissa förarbeten rörande regleringen av fiskerätten vid rikets ostkust vidtagits inom justitiedepartementet.

Med hänsyn till frågans stora betydelse ur olika synpunkter torde det såväl för riksdagen som för allmänheten inom kustområdena vara av intresse att från regeringens sida erhålla ett offentligt meddelande om, hur långt denna

sak avancerat och när ytterligare förslag i ämnet kunna vara att förvänta. Inte minst bland fiskarbefolkningen vid Östergötlands havsvikar med angränsande kustområden är man intresserad av att erhålla ett dylikt besked, då ju frågan om fiskerätten i dessa trakter sedan långt tillbaka är synnerligen brännande. I den nyss omnämnda av mig och andra vid 1928 års riksdag avgivna motionen (nr 304 i andra kammaren) framhölls, att fiskarbefolkningen i nämnda trakter hyser stark oro med avseende å utkomstmöjligheterna till följd av de ingripanden mot strömmingsfisket, som företagits av större strandägare. Fiskarbefolkningen hade länge hyst den föreställningen, att de bestämmelser om sedvanerätt, som ingå i 1896 års lag, ägde giltighet, men sedan en gods- och strandägare segrat i överrätterna i en mot en fattig fiskare öppnad process har saken tyvärr kommit i ett annat läge.

Interpellation. (Forts.)

Den frågan framställer sig då, om det icke måste anses vara på tiden att statsmakterna nu besluta sig för en rättsreglering efter delvis andra principer än dem som uppbära lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske. I den förut nämnda motionen framhölls såsom en rättvis och lämplig regel, att fisket — åtminstone strömmingsfisket — borde i enlighet med från kammarkollegium efter noggranna undersökningar framställt förslag göras fritt även inomskärs med undantag för det område, som från två meters stadigt djup sträcker sig ut 180 meter. Det förefaller som om man genom en sådan anordning skulle på ett lyckligt sätt tillgodose såväl strandägarnas som den icke strandägande fiskarbefolkningens berättigade intressen. Det bör för övrigt i detta sammanhang påpekas, att det ingalunda är enbart de icke strandägande fiskeutövarnas önskan att få en dylik lagändring till stånd; bakom detta krav stå även åtskilliga mindre strandägare. Sålunda kan jag meddela, att ett fiskarmöte i Gryts socken, Östergötlands län, besökt av omkring 100 personer, av vilka ungefär en fjärdedel utgjordes av mindre strandägare — ett möte där jag för övrigt hade tillfälle närvara — enhälligt gjorde det uttalandet, att en reglering av fiskerätten med det snaraste borde komma till stånd enligt nyss angivna linjer. Och det är ju fullt naturligt, att även strandägare, som tillika äro strömmingsfiskare, stödja detta förslag. Strömmingsfisket är nämligen till sin natur sådant — vilket också påpekades i motion nr 304 i andra kammaren år 1928 — att dess utövare måste operera å synnerligen vidsträckta vattenområden för att kunna tillgodogöra sig en någorlunda tillfredsställande fångst.

Då denna sak är av en utomordentligt stor betydelse för många samhällsmedlemmar och då det förvisso inom vida kretsar råder en stark önskan att få besked om, hur saken för närvarande efter en lång väntetid ligger till, anhåller jag härmed om andra kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1) fortgår alltjämt det utredningsarbete angående nya fiskerättsbestämmelser för rikets ostkust, som riksdagen gjort framställning om och som Kungl. Maj:t genom vederbörande statsråd vid olika tillfällen förklarat sig vilja på allt sätt befrämja:

2) om så är fallet, när kan förslag i ämnet vara att förvänta, och finnes det utsikter för att inomskärsfisket, enkannerligen strömmingsfisket, i Östergötlands län kan, vad på regeringen ankommer, vid första härefter framkommande förslag i ämnet bli föremål för reglering i överensstämmelse med av kammarkollegium föreslagna regler?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.32 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Måndagen den 23 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet.

§ 1.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *von Stockenström* propositionen, nr 214, angående älgjaktens ordnande m. m.; samt

av herr statsrådet *Larsson* propositionerna:

nr 197, angående anslag till teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag;

nr 201, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

nr 202, angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet; och

nr 210, angående anslag till statsbana Malung—Vansbro m. m.

Ovannämnda propositioner bordlades.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 205—218.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 219.

Lades till handlingarna.

Ang. provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor.

Punkten 220, angående provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor.

Kungl. Maj:t hade under punkten 217 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor, att utgå enligt samma grunder, som av riksdagen beslutats för budgetåret 1929/1930, bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 5,720,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, nämligen nr 91 inom första kammaren av herr *Johan Peter Johansson* och fröken *Hesselgren* samt nr 132 inom andra kammaren av herrar *Mårtensson* och andre vice talmannen *Bengtsson,* i vilka motioner föreslagits, att riksdagen

måtte besluta, att ur extra förslagsanslaget till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor finge för budgetåret 1931/1932 utgå provisorisk avlöningsförbättring även till särskilda lärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor och därmed jämförlig läroanstalt på de villkor och med de belopp, som funnes angivna i det av skolöverstyrelsen avgivna förslag, för vilket redogörelse lämnats under punkt 217 i bilaga till 1931 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln.

Ang. provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) till provisorisk avlöningsförbättring — — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — — av 5,720,000 kronor; och

b) med bifall till ovanberörda motioner medgiva, att från omförmälda förslagsanslag finge för budgetåret 1931/1932 utgå provisorisk avlöningsförbättring jämväl till särskilda lärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor och därmed jämförlig läroanstalt med de belopp och enligt de grunder, som funnes angivna i det av skolöverstyrelsen avgivna, i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1931 omnämnda förslaget, samt enligt de bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Widell*, *Bergqvist*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *Rosén*, *Lundell*, *Thelin*, förste vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren*, *Danielsson* och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å ovanberörda motioner till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor, att utgå enligt samma grunder, som av riksdagen beslutats för budgetåret 1929/1930, bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 5,520,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr förste vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! Kungl. Maj:t har i den nu föredragna punkten föreslagit riksdagen att till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor, att utgå enligt samma grunder, som av riksdagen beslutats för budgetåret 1929/1930, bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 5,720,000 kronor. I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, en från vardera kammaren, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ur extra förslagsanslaget till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor må för budgetåret 1931/1932 utgå provisorisk avlöningsförbättring även till särskilda lärare i slöjd och hushållsgöromål vid folk- och småskolor och därmed jämförlig läroanstalt på de villkor och med de belopp, som finnas angivna i det av skolöverstyrelsen avgivna förslaget. Motionerna grunda sig sålunda på ett av skolöverstyrelsen i ämnet avgivet förslag.

Vid handläggningen av detta ärende har statsutskottet icke blivit enigt utan så att säga klyvt sig mitt itu. Reservanterna, till vilka jag hör, ha i huvudsak godtagit Kungl. Maj:ts förslag i avseende på anslagssumman. Med hänsyn därtill att för budgetåret 1929/1930 åtgått allenast 5,194,799 kronor, ha vi dock ansett, att anslaget borde kunna nedsättas med 200,000 kronor till 5,520,000 kronor. Vad motionärernas yrkande beträffar ha vi däremot icke ansett oss kunna tillstyrka detsamma. Enligt vår mening föreligga icke tillräckliga skäl därtill. Såsom stöd för vår uppfattning kunna vi åberopa oss på uttalanden dels av statskontoret och dels av departementschefen. Statskontoret har med avseende på denna lönefråga särskilt yttrat, att det ville synas stats-

Ang. provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor. (Forts.)

kontoret, som om några särskilda skäl nu knappast kunde anses föreligga för beredande av provisorisk avlöningsförbättring åt dessa lärare i slöjd och hushållsgöromål, ävensom ytterligare, att det icke kunde anses föreligga tillräckliga skäl för att öka ersättningsbeloppen för lärare i hushållsgöromål, emedan dessa lärare vore i det stora hela väl tillgodosedda. Samma uppfattning har kommit till uttryck hos departementschefen. Han har ansett, att skäl icke föreligga för en ökning sådan som den ifrågasatta. Det är inga bagateller det här gäller. Ett bifall till utskottets förslag skulle medföra en kostnadsökning på 155,000 kronor. I det finansiella läge, vari vi för närvarande befinna oss, kan det icke vara skäl i att gå in för en så avsevärd utgiftsökning. Jag måste för min del säga, att jag även ur annan synpunkt finner den föreslagna ökningen mindre välgrundad. Det föreligger ju nämligen förslag till lönereglering från 1928 års stora lönekommitté. Innan detta prövats av statsmakterna kan det icke vara lämpligt, att riksdagen genom att bevilja ett anslag av denna storleksordning föregriper en eventuell lönereglering.

Det är på grund av dessa omständigheter och med hänsyn till vad statskontoret anfört och departementschefen understrukit som vi reservanter icke kunnat lämna vårt bifall till motionärernas framställning. I det statsfinansiella läge, vari vi för närvarande befinna oss, och med hänsyn till själva lönefrågans läge vill det förefalla, som om det skulle finnas tillräcklig anledning för kammaren att här stödja reservanterna.

Jag anhåller, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till den i denna punkt av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Då 1930 års riksdag behandlade detta ärende, fann riksdagen i enlighet med det utlåtande i ämnet, statsutskottet avgivit, att skäl icke saknades för det krav, det här gäller, utan förklarade sig tvärtom beredd att gå med på detsamma. Det ansågs emellertid, att en utredning först behövde göras. Denna utredning föreligger nu från skolöverstyrelsen. Jag kan för min del icke förstå, varför inte dessa lärarinnor och lärare skola få provisorisk avlöningsförbättring lika väl som alla övriga vilka redan fått det. Såväl vid de allmänna läroverken som vid högre lärarinneseminariet, vid folkskoleseminarierna och vid de högre folkskolorna ha övningslärarna redan fått sin provisoriska avlöningsförbättring. Det är endast vid folk- och småskolorna som dessa lärare i slöjd och hushållsgöromål icke fått det. Såsom skäl för att lärarna i hushållsgöromål icke skulle få denna tillfälliga avlöningsförbättring anför statskontoret bl. a., att de ha fri kost. Det är emellertid en missuppfattning av statskontoret. Den fria kost, som lärarinnorna i hushållsgöromål få åtnjuta, är endast de middagar, som de få tillsammans med eleverna i samband med undervisningen. Eleverna skola också lära sig att servera, och på det sättet få lärarinnorna fria middagar. Men det är något helt annat än den fria kost, som statskontoret talar om och som tycks ha vägt mycket tungt för statskontoret. Såsom ytterligare skäl för avslag pekade herr förste vice talmannen på, att det skulle bli en kostnadsökning på 155,000 kronor. Den kostnaden drabbar i varje fall icke denna budget. Ty det är så mycket outtaget på anslaget, att ett bifall till utskottets förslag, enligt vad vi på avdelningen inhämtat från riksräkenskapsverket, icke behöver föranleda någon förhöjning av anslaget. Jag anser för min del, att det är en gärd av rättvisa, att även dessa lärare likaväl som alla övriga få komma i åtnjutande av tillfällig avlöningsförbättring. Nu har statskontoret framhållit och även herr förste vice talmannen har understrukit uttalandet, att 1928 års lönekommitté ju har avgivit sitt förslag till lönereglering och att den frågan snart torde komma upp. Ja, jag undrar, om herr förste vice talmannen har klart för sig, när den frågan kommer upp. Jag för min del vet det i varje

fall inte. Det kan dröja både ett och två år. Det vet man inte. Jag tycker i alla fall, att det inte är för tidigt, att även denna del av lärarkårerna får sin rättmätiga avlöningsförbättring, likaväl som motsvarande lärare på andra områden.

Ang. provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor. (Forts.)

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! Då herr andre vice talmannen säger, att ett bifall till utskottets förslag icke skulle medföra någon anslagsökning, så är detta visserligen sant. Men det är ju dock klart, att beloppet måste tagas i anspråk. Man kommer att i stället använda besparade medel. Uppenbart är därför, att ett bifall till utskottets hemställan måste medföra en ökad kostnad för statsverket på 155,000 kronor. Men det var egentligen inte för att säga detta jag begärde ordet, utan det var för att framhålla en annan sak. Man vill, att dessa lärare skola få en avlöningsförbättring. De flesta av de lärare, det här gäller, äro emellertid anställda i städerna och i regel tillförsäkrade högre lön än den i lag stadgade. Om riksdagen beviljar detta belopp, så innebär det ingenting annat än en lättnad för dessa städers budget. Vid sådant förhållande kan jag icke se, att det är någon anledning för riksdagen att bevilja ett belopp, som säkerligen bara i sällsynta undantagsfall skulle komma lärarna till godo. Jag tycker, att detta är ytterligare en anledning för kammaren att ställa sig betänksam inför denna anslagsökning.

Herr **Holmdahl:** Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att i största korthet få motivera, varför jag för min del ber att få tillstyrka bifall till utskottets här föreliggande förslag.

Såsom redan framgått av de föregående anförandena, är det så, att förslaget om provisorisk avlöningsförbättring för dessa lärargrupper har kommit fram på initiativ av riksdagen. Det var fjolårets riksdag, som skrev härom. Den utredning som verkställts, och det förslag, som framlagts, ha kommit till på grund därav att Kungl. Maj:t i anledning av ifrågavarande riksdagsskrivelse ålade skolöverstyrelsen att verkställa en utredning i saken. Nu har denna utredning visat, att här föreligga fullgoda skäl för att också dessa lärargrupper böra komma i åtnjutande av denna provisoriska avlöningsförbättring. Om man ser på de skäl, som anföras för den motsatta ståndpunkten, så åberopas i Kungl. Maj:ts proposition först och främst hänsynen till de statsfinansiella förhållandena. Och det är klart, att detta är ett skäl, som har sin stora betydelse, när det gäller ett så pass stort belopp som detta. Men å andra sidan, när provisorisk avlöningsförbättring redan är tillkänd lärarkårerna vid folk- och småskolor, så kan man verkligen göra gällande, att i konsekvensens och rättvisans namn denna provisoriska avlöningsförbättring bör utsträckas också till de lärargrupper, det nu är fråga om. Det andra skälet, som anförts i den kungl. propositionen och som här även åberopats av herr förste vice talmannen, är den omständigheten, att 1928 års lönekommitté nu lagt fram sitt löneregleringsförslag och att det därför inte vore lämpligt att, innan detta genomförts, besluta en provisorisk avlöningsförbättring. Enligt min mening kan detta skäl med större rätt anföras till stöd för att dessa grupper böra få provisorisk avlöningsförbättring. Ty vad utvisar denna 1928 års lönesakkunnigas utredning? Jo, den utvisar, att även dessa lärargruppers löner böra regleras uppåt. Då frågar jag mig: vartill använder man en provisorisk avlöningsförbättring om inte just för att i en sådan situation, d. v. s. under mellantiden, innan, på grund av olika förhållanden, en löneregler kan genomföras, just i denna form kompensera löntagare, som under en följd av år haft en något för låg avlöning. Jag kan för min del icke finna annat än att denna av såväl statskontoret som departementschefen och reservanterna åberopade omständig-

Ang. provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor. (Forts.)

het kan med lika stor, ja enligt min mening med större rätt anföras just såsom ett argument för att provisorisk avlöningsförbättring bör tillerkännas dessa lärare i slöjd och hushållsgöromål.

Herr talman, jag ber att med stöd av dessa av mig anförda skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr förste vice talmannen Nilsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 220 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 72 ja och 65 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 221—227.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn.

Punkten 228, angående inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn.

Under punkten 225 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie anslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter — under rubriken »Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter» uppföra ett ordinarie anslag av 548,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av fröken *Hesselgren m. fl.* väckt motion nr 92, vari hemställts, att under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie anslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter — under rubriken »Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Dalarna och Norrland, dock ej rikets nordligaste gränsorter», måtte uppföras ett ordinarie anslag av 587,000 kronor,

Ang. inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.* väckt motion nr 150, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att — med uteslutande av det ordinarie anslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter — under rubriken »Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn i Dalarna och Norrland, dock ej rikets nordligaste gränsorter», för budgetåret 1931/1932 uppföra ett ordinarie anslag av 587,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag befinner mig i den inom denna kammare inte alltför ovanliga situationen att ha fått en motion avstyrkt. Denna motion hade undertecknats jämväl av några andra av kammarens ledamöter. Jag skall emellertid be att få säga några ord i frågan. Jag skall därvid icke ingå på en vidlyftig utläggning av anledningarna till att riksdagen på sin tid gick in för att bevilja anslag för inackordering av skolpliktiga barn. Frågan har ju haft en rätt ingående behandling vid flera tillfällen under föregående riksdagar. Jag tror, att meningarna därom ha blivit ganska stadgade, att denna anordning och denna verksamhet varit till gagn såväl för staten som för kommunerna och skoldistrikten. Jag är för min del angelägen att i detta sammanhang betona, att därest man vill vinna den största möjliga nytta av folkskoleundervisningen i de glest befolkade trakterna av landet, så är det nödvändigt, att staten på det allra kraftigaste understödjer denna verksamhet. Denna utgör ju på sitt särskilda sätt ett led i strävandena att åstadkomma en förbättrad skolundervisning i sådana delar av landet, där svårigheterna på grund av rent geografiska förhållanden äro större än i andra delar av landet. Genom denna verksamhets bedrivande underlättas skolgången för åtskilliga skolbarn. Denna anordning medför också en koncentration av skolväsendet, enär det därigenom ges möjlighet att indraga en del skolor med bristfälliga lokaler och mindervärdiga typer.

Om man sålunda kan vara överens om, att det här gäller en synnerligen betydelsefull verksamhet, som är i stort behov av stöd från statens sida, återstår sålunda endast att bestämma, hur pass stor del av landet som skall komma i åtnjutande av understöd, för inackorderingsbidrag av skolpliktiga barn. Förut har det varit endast Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län som kommit i åtnjutande av detta anslags förmåner. Nu torde tiden vara inne för en utvidgning av området för denna understödsverksamhet. Utskottet föreslår ju nu, att utvidgningen skulle omfatta endast Västernorrlands län. Jag hade tänkt, att man nu skulle ha kunnat taga med även Gävleborgs och Kopparbergs län. Det föreligger nämligen enligt min mening tillräckligt bärande skäl för att även dessa båda län skola bli delaktiga av denna understödsverksamhet. Man kan ju konstatera, att även i dessa län finnas åtskilliga skoldistrikt, som i olika hänseenden äro att jämställa med många av de distrikt, som nu åtnjuta bidrag. Man kan nu icke förebära bristande utredning för att utvidgningen skall omfatta endast Västernorrlands län, enär skolöverstyrelsen låtit utreda frågan även för Kopparbergs och Gävleborgs läns vidkommande, angående den merkostnad för statsverket, som skulle uppstå, därest dessa två län bli medtagna. Av denna utredning framgår, att om dessa två sistnämnda län skola inbegripas i understödsverksamheten, så erfordras för budgetåret 1931/1932 en förhöjning å den av utskottet föreslagna summan med 39,000 kronor, alltså från 548,000 till 587,000 kronor. Det gäller så-

Ang. inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn. (Forts.)

lunda inte här något mera betydande belopp, och med hänsyn till ändamålet torde det få anses vara väl använda pengar.

Då i denna punkt ingen reservation föreligger, skall jag, i anslutning till vad jag här yttrat, be att få yrka bifall till den av mig och medmotionärer i ämnet väckta motionen.

Herr *Olsson* i Mora instämde häruti.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. skolskjutsar för skolpliktiga barn.

Punkten 229, angående bidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn.

Uti punkten 226 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till bidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 75,000 kronor, att utgå enligt de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de lika lydande motionerna nr 33 inom första kammaren av herr *Johan Peter Johansson* och nr 71 inom andra kammaren av herr *Olofsson* i Digernäs; samt

motionerna inom andra kammaren:
nr 31 av herr *Bergström* i Bäckland *m. fl.*;
nr 109 av herr *Andersson* i Lindome; och
nr 151 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*

Uti sistnämnda motion hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till anordnade av skolskjutsar för skolpliktiga barn anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 100,000 kronor, att utgå enligt de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag har jämte en del andra av kammarens ledamöter väckt en motion med hemställan om ökning av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet för anslag till skolskjutsar, nämligen från 75,000 kronor till 100,000 kronor.

Utskottet har nu gått med på en förhöjning till 85,000 kronor. Jag måste säga, att, även med denna ökning, man icke får på långt när tillräckligt för att tillmötesgå alla ansökningar om bidrag, som inkomma. Av skolöverstyrelsens skrivelse den 30 augusti 1930 framgår, att det vid denna tidpunkt hade inkommit ansökningar från 132 skoldistrikt, representerande ett belopp av 109,000 kronor. När man för budgetåret 1930/1931 för ändamålet icke funnit disponibla mer än 60,000 kronor, förstår man, att vederbörande måste ha besuttit samma egenskap som den, vilken på sin tid bespisade femtusen män med fem bröd och två fiskar, för att kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodose skoldistrikten med bidrag. Man har följaktligen måst företaga en nedprutning av bidragsbeloppen med nära 50 %, något som måste anses synnerligen beklagligt med hänsyn till det behjärtansvärda i det ändamål, man här skulle gagna. Denna nedprutning har åstadkommit misstämning och be-

svikelse ute i skoldistrikten, där man räknat med att man skulle få bidrag till åtminstone 50 % av skjutskostnaderna.

Ang. skolskjutsar för skolpliktiga barn. (Forts.)

Ovissheten i fråga om att kunna erhålla statsbidrag medverkar också till, att många distrikt draga sig för att vidtaga ändringar i sitt skolväsende, så att ett mera varaktigt behov av skolskjutsar skulle komma att uppstå. Nu medför inte heller dessa anslag till skolskjutsar någon förlust för statsverket utan tvärtom. Det finnes knappast något anslag, som ger för statsverket så tillfredsställande resultat som anslaget till skolskjutsar ändå gör. Därför kan man ej gärna förebära finansiella svårigheter för att ej bevilja tillräckliga medel till en anordning, som ger möjlighet till besparing för stat och kommuner. Ur ekonomisk synpunkt synes det angeläget att gå in för ett till 100,000 kronor förhöjt anslag till skolskjutsar. Jag har sett i tidskriften »Sunt förnuft», att även det organet, som i regel ej brukar gå in för onödiga utgifter, är synnerligen angeläget, att man skall bevilja tillräckliga medel för skolskjutsverksamheten på grund av de ekonomiskt gynnsamma verkningar för staten, som därigenom uppstå.

Nu skall jag be att i anslutning till vad jag yttrat få framställa följande yrkande: att riksdagen måtte besluta att till bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 100,000 kronor, att utgå enligt de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Ericsson i Sörsjön m. fl. i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Ericsson i Sörsjön, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 229 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ericsson i Sörsjön m. fl. i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 230—240.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 241*, angående stipendier åt elever vid folkhögskolor; och yttrade därvid

Ang. stipendier åt elever vid folkhögskolor.

Herr **Mogård:** Herr talman! Några av kammarens ledamöter ha väckt en motion just rörande denna punkt, däruti det yrkas förändring av maximeringen

Ang. stipendier åt elever vid folkhögskolor. (Forts.)

av stipendiebeloppen till folkhögskoleelever. Jag skall be att få framföra några ord till motivering av detta yrkande.

När 1929 års riksdag beslöt höja anslaget till folkhögskolestipendier till 290,000 kronor, ansåg man det försvarligt med hänsyn särskilt därtill, att folkhögskolornas elevmaterial mer och mer började komma från obemedlade folklager, medan förut deras elever kommo mera från burgna samhällsklasser. Därför ansågs det nödvändigt, att understöden till dessa obemedlade elevskaror skulle höjas mot vad förut var förhållandet, då maximibeloppet var 30 kronor per månad och elev. År 1929 beslöts också att höja detta till 45 kronor per månad, just på den grund, att man ville gå till mötes det behov av folkhögskoleundervisning, som visat sig hos de mest obesuttna lagren.

Hur har då detta verkat? Jag finner av utskottets utlåtande, att i fjol var det summa 121 elever, som fingo det högsta maximibeloppet, nämligen 45 kronor. Alla andra fingo lägre belopp. Alltså synes det, att den avsikt, som riksdagen 1929 hade med anslagshöjningen, i detta hänseende ej blivit förverkligad. Man har funnit det mera angeläget — icke på högsta ort men ute i de lokala folkhögskolestyrelserna — att använda dessa stipendiemedel som fyllnad till de medel, som folkhögskolornas elever själva kunde åstadkomma från hemmet, från målsmän eller med stipendier från annat håll.

Som alla veta, har nu inträtt en bekymmersam situation för de ungdomslager, till vilka man tog hänsyn 1929. Det råder djup depression på industriens arbetsmarknad. Många unga industriarbetare gå utan sysselsättning. Då vore det rimligt att använda detta stora belopp, som bestämdes 1929, för att bereda för dessa, som äro komplett obemedlade, som ej ha något välställt hem, som ej ha egna medel att hjälpa till med för folkhögskolevistelsen och i övrigt äro ganska hjälplösa, möjlighet till en tids folkhögskolevistelse under denna bekymmersamma del av deras liv.

I år har anslaget föreslagits höjt till 410,000 kronor, och i sammanhang därmed ha vi motionerat om, att maximibeloppet för stipendierna skulle höjas till 60 kronor per månad. Avsikten var just, att därmed skulle kunna täckas alla utgifter för en helt utblottad ung, arbetslös industriarbetares eller jordbruksarbetares vistelse vid folkhögskola. Utskottet har emellertid ej beaktat våra synpunkter. Det har visserligen förordat, att beloppet skulle höjas till 410,000 kronor — alltså en ytterligare höjning av 120,000 kronor — men med avseende å maximibeloppet har det ansett, att 45 kronor per månad räcker. I vår motion ha vi icke, i varje fall icke i motiveringen, låst oss fast vid, att det är nödvändigt att höja maximibeloppet utan vidare. Vi ha antytt, att man provisoriskt skulle så ordna inom anslagets ram, att just åt dessa arbetslösa unga män ur anslaget kunde lämnas ett tillskott utöver maximistipendiebeloppet. Detta förslag har emellertid icke alls beaktats. Jag måste säga, att jag anser det skäligen meningslöst att så kraftigt höja en anslagssumma i tider av statsfinansiella bekymmer, utan att man verkligen kan peka på, att denna förhöjning skall hjälpa över en tillfällig depression.

Jag vill ej framställa något yrkande. Men jag skulle vilja i alla fall hemställa till vederbörande, om ej för framtiden man kunde ernå en samverkan, ett samarbete mellan de olika kommunala myndigheterna, skolmyndigheterna och arbetslöshetskommittéerna eller vad de kallas, för att just ur detta kommunala samarbete och med hjälp av de statliga stipendiemedlen bereda möjlighet åt vår arbetslösa ungdom att mera än hittills besöka befintliga folkhögskolor. Jag skall, som sagt, ej framställa något yrkande. Jag har endast velat anföra detta som motivering för vårt säryrkande i motionen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Mogårds synpunkter. De skulle mycket väl kunna försvaras

Ang. stipendier åt elever vid folkhögskolor. (Forts.)

på sina håll. Men jag är av den meningen, att den höjning av stipendiebeloppet till 45 kronor per månad, som gjordes 1929, på grund av min motion, var fullt tillräcklig, och att det är skäl att hålla fast därvid. Det har för mig uppgivits, att mellan 5 och 6 hundra arbetslösa ungdomar bevistat våra folkhögskolor. Det är i största utsträckning dessa, som få de högsta stipendierna. Det är mycket väl använda pengar, ty dessa unga män, som längta efter att få mera bildning än folkskolan ger, äro på grund av arbetslösheten i tillfälle att få denna bildning. Men när fabrikerna äro i gång kunna de ej med bästa vilja få tjänstledighet, ty då förryckes arbetet i hela fabriken. Till detta kan läggas en del sociala synpunkter. Vi veta, hur viktigt det är att tillvarataga alla tillfällen för denna arbetslösa ungdom. Vi känna från vår barndoms skola till, att »fåfäng gå lärer mycket ont». Det gäller att sätta de arbetslösa ungdomarna till arbete på ett eller annat sätt, så att de kunna förkovra sig. Men, som saken ligger, menar jag, att till högre stipendiebelopp än 45 kronor i månaden kan man icke gå. Det ligger fara i att gå högre.

Jag skall ej närmare gå in på detta, då motionären ej gjort något yrkande, utan ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 242 och 243.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. befrämjande av dövstumundervisningen.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 244*, angående anslaget till befrämjande av dövstumundervisningen, anförde:

Herr **Hage:** Herr talman! Det är särskilt tre slag av utgifter, som ha till övervägande grad påvilat landstingen, men som landstingen vid flera tillfällen påyrkat att få helt överflyttade till staten. Det är utgifterna för veterinärväsendet, småskoleseminarierna, vilka till någon del falla på landstingen, och slutligen dövstumundervisningen. Även här i kammaren har man vid olika tillfällen framställt yrkanden, att dessa kostnader skulle överföras till staten. Nu föreligger det förslag om att överföra kostnaderna för veterinärväsendet och småskoleseminarierna till staten, men alltjämt föreligger ej förslag om överförande av kostnaderna för dövstumundervisningen, utan dessa skola alltjämt bäras av landstingen.

Nu förhåller det sig så, att denna fråga om att överföra kostnaderna för dövstumundervisningen är en gammal fråga, som vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. Redan 1921 förelåg ett utarbetat förslag i det avseendet inom ecklesiastikdepartementet. Emellertid väntade man här i riksdagen, att det skulle läggas fram förslag i frågan, och vid upprepade tillfällen har det gjorts framställningar — jag har själv varit inne på den saken flera gånger — från landstingsförbundet och andra håll om denna reform. Man har frågat vederbörande departementschef om saken, och varje gång har det sagts, att denna sak kommer snart att bli klarad, så att det dröjer ej länge, innan den blir ordnad. Men nu ligger alltjämt saken i samma läge, och för min del vill jag säga, att det finnes en del saker, som tala för, att den kommit i sämre läge nu. Det är nämligen så, att en del av de uttalanden, som finnas i frågan — jag vet ej, om jag rätt tolkat departementschefens uttalanden — äro sådana, att man kan draga den konklusionen, att det kommer att dröja många år ännu, innan denna sak blir upptagen till slutligt avgörande. Här finnes t. ex. ett uttalande i åttonde huvudtiteln, sid. 706, där det talas om denna sak, och där förklarar man, att nu har satts i gång ytterligare en utredning i frågan. Men vid den utredningen skall man taga hänsyn till, att saken har sammanhang med det

Ang. befrämjande av dövstumundervisningen. (Forts.)

spörsmål, som anförtrotts åt den s. k. organisationskommittén, vilken kommer att utreda hela frågan, hur allmänna utgifter skola fördelas mellan staten, landsting och kommuner. Nu vill jag för min del säga, att är innebörden av detta uttalande den, att hela frågan skall sammankopplas med denna viktiga fråga, vars utredning antagligen kommer att dröja många år, och innebär således detta, att förslaget i fråga ej skall läggas fram förrän denna stora och vidlyftiga utgiftsfråga är utredd, då måste vi, som hoppats på snara åtgärder, känna oss besvikna, när det gäller denna sak. Nu hoppas jag emellertid, att man ej får tolka uttalandet så. Det vore därför synnerligen önskvärt, att man kunde få ett uttalande härom från statsrådet.

Men det finnes ännu ett uttalande i propositionen, och jag vill något beröra detta. Det talas där om, att, då »det torde dröja», innan den sålunda anbefallda utredningen kan bliva färdig, bör för budgetåret 1931/1932 ett förslagsanslag upptagas. Om man får tolka uttalandet så, att herr statsrådet menar, att denna fråga kan inte klaras i år och att man därför måste giva vissa anslag, då är ju därom ingenting att säga. Men jag får säga, att man också i uttalandet, att »det kan dröja», innan den sålunda anbefallda utredningen kan bliva färdig, kan lägga in en sådan tolkning, som den att herr statsrådet vill säga, att den nya utredningen få allt herrarna vänta på, innan den kan bli färdig.

Sedan är det på det viset, att den man, som fått hand om utredningen, tillhör icke längre ecklesiastikdepartementet utan har fått en annan befattning, och jag föreställer mig, att han har ganska mycket att göra på den nya platsen och att det därför kan bliva svårt för honom att *forcera* utredningen.

Allt detta är omständigheter, som göra, att jag anser det skulle vara synnerligen önskligt, om man finge en sådan förklaring från herr statsrådets sida, att denna sak kommer att handläggas på det raska sätt, som vi, som representera landstingen, helst se. Inom landstingsförbundet har man vid upprepade tillfällen och för resten senast för kort tid sedan tagit upp saken och framfört krav på, att dessa utgifter fortast möjligt skulle lyftas bort ifrån landstingen och läggas på staten. Det finnes också starka skäl av organisatorisk art, som tala för detta. Därtill kommer, att riksdagen flera år och vid upprepade tillfällen begärt, att det skall göras.

Jag har icke något yrkande, men jag skulle, som jag redan nämnt, finna det synnerligen önskligt, att man kunde från herr statsrådets sida få en förklaring därom, att denna sak kommer att behandlas med all den skyndsamhet, som är möjlig att åstadkomma.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande ber jag få uttala, att det gläder mig, att frågan bragts på tal, ty till de stora frågor, som kräva sin lösning inom en snar framtid, hör utan tvivel den han berörde. Jag har bott en stor del av min levnad i en stad, där dövstumundervisningen varit representerad, och jag har därför i någon mån fått inblick i de svårigheter, varmed densamma för närvarande kämpar. Vad beträffar det uttalande han citerade och som gick ut på att frågan om överflyttande av dövstumundervisningen från landstingen till staten står i samband med vissa skatteutjämningsfrågor, som handläggas i finansdepartementet, så härflyter icke det uttalandet från mig utan från den förutvarande innehavaren av den statsrådsbefattning jag har äran representera. Jag kan inte lämna någon kommentar till vad de orden betyda.

Vad åter beträffar yttrandet, att, då det torde dröja, innan den sålunda anbefallda utredningen kan bliva färdig, det för budgetåret 1931/1932 bör anvisas ett förslagsanslag, vill jag lämna den förklaringen, att den utlovade utredningen är tämligen snart att förvänta. Enligt vad man uppgivit för mig i en sådan form,

att jag tror mig kunna publicera meddelandet, skulle den inkomma till Kungl. Maj:t under nästkommande september månad.

Ang. befrämjande av dövstumundervisningen. (Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 245—257.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 258, angående anslag till tekniska läroverk.

Ang. anslag till tekniska läroverk.

Kungl. Maj:t hade under punkten 254 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att

dels i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk med oförändrat belopp 463,400 kronor att jämte erforderligt belopp av å samma anslag uppkomna besparingar fördelas mellan de olika läroverken på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1931 angivits;

dels till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid tekniska läroverket i Örebro anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 24,000 kronor;

dels såsom bidrag till upprätthållande av undervisning i färgeriteknik vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 1,600 kronor att utgå under villkor att enahanda belopp för samma ändamål tillskötes av annan eller andra bidragsgivare;

dels ock till uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna anvisa för nämnda budgetår ett extra anslag av 6,300 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) minska det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk, nu 463,400 kronor, med 2,975 kronor till 460,425 kronor att jämte erforderligt belopp av å samma anslag uppkomna besparingar fördelas mellan de olika läroverken på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1931 angivits;

b) till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid tekniska läroverket i Örebro anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 24,000 kronor;

c) såsom bidrag till upprätthållande av undervisning i färgeriteknik vid tekniska elementarskolan i Norrköping anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 1,600 kronor att utgå under villkor att enahanda belopp för samma ändamål tillskjutes av annan eller andra bidragsgivare;

d) till uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna anvisa för nämnda budgetår ett extra anslag av 6,300 kronor.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Kvarnzelius, Bergqvist, Rosén, Asplund, Walles, Hammarskjöld, Sandén, Anderson* i Råstock, *Danielsson* och *Högström,* vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag,

a) i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk med oförändrat belopp 463,400 kronor att jämte erforderligt belopp av å samma anslag uppkomna besparingar fördelas mellan de olika läroverken på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1931 angivits;

b) —;

c) —;

d) —.

Ang. anslag till tekniska läroverk. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, hrr statsrådet **Stadener:** Herr talman! Under punkt 258 behandlas bland annat också vissa frågor rörande det tekniska gymnasiet i Härnösand. Man har haft i Härnösand en teknisk fackskola för träindustri. När man upprättade ett tekniskt gymnasium, så förändrades fackskolan till en förmansskola för träindustri, som fästades vid detta gymnasium. Det kan icke vara annat än önskvärt, att man i ett distrikt för träindustri har tillgång till en sådan skola. Emellertid var ett villkor förenat med denna skola, och det var, att ett årligt bidrag skulle lämnas av representanter för nämnda industri. Detta villkor har icke kunnat uppfyllas. Jag har icke så noggranna underrättelser, att jag vågar ett bestämt påstående, men det förefaller mig naturligt, att uteblivandet av sagda medel har sammanhang med den depression, industrien genomlider för närvarande. Emellertid har Kungl. Maj:t trätt hjälpande emellan, och på framställning av vederbörande sakkunniga myndigheter har Kungl. Maj:t beviljat innevarande läsår ett bidrag, som gjort det möjligt att upprätthålla undervisningen i träindustri vid tekniska gymnasiet i Härnösand. Nu gör Kungl. Maj:t en framställning om att detta skall få fortsätta. Det kostar statsverket 2,975 kronor.

Jag vill erinra om vad som gäller en annan industri, nämligen textilindustrien. Vi ha i Norrköping vid tekniska elementarskolan där kurser i praktisk färgningsteknik. Denna undervisning har motsvarande betydelse för befolkningen i Norrköping och kringliggande bygd, som undervisningen i träindustri skulle ha för befolkningen i Härnösand och träindustridistrikten däromkring.

Jag vill anbefalla åt kammaren att ihågkomma dessa omständigheter vid behandlingen av punkt 258, och jag vill uttala den förhoppningen, att utskottet, som kanske icke haft tillgång till detaljupplysningar i saken, icke måtte taga illa upp, om kammaren ställer sig på Kungl. Maj:ts sida.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Det förhåller sig så, att vid 1929 års riksdag gick jag med på utskottets förslag — som riksdagen godkände — att vi, efter avveckling av fackskolan i Härnösand, skulle i samband med tekniska gymnasiet där upprätta en förmansskola för träindustri, men det var ett villkor därför, nämligen att träindustrien skulle lämna ett bidrag av 5,000 kronor. Det utlovades då från det håll, som hade intresse därför, men det har icke kommit några pengar till denna förmansskola, så att den kunnat komma till stånd.

Nu begär man, att det skall anvisas pengar till ett experiment, avseende differentiering av undervisningen i gymnasiet, varvid lokaler skulle få utnyttjas för att bereda dem som önska utbildning i avseende å träindustrien. Nu anser utskottet icke, att denna differentiering är så klarlagd, att utskottet kan gå med på den. Då icke förmansskolan kunde komma till stånd, kan man icke tänka sig, att det är skäl i att ordna denna differentiering i undervisningen. Utskottet ställer sig därför avvisande mot detta förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber om ursäkt, om jag säger, att det tämligen lama försvar, herr andre vice talmannen presterade för utskottets ståndpunkt, ökade de förhoppningar jag redan förut hyste om att kammaren skulle biträda reservationen, som är detsamma som Kungl. Maj:ts förslag.

Jag tillåter mig meddela, att första kammaren, där man har minst lika god överblick över vad industrien behöver i de tider av hård konkurrens, vari vi leva, har — om jag icke är dåligt underrättad — med stor majoritet tagit reservationen. Då det icke är tid att nu hålla några långa utläggningar, skall

jag med det sagda be att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Ang. anslag till tekniska läroverk. (Forts.)

Herr *Engberg* instämde häruti.

Herr **Wigforss:** Herr talman! Jag skall bara till herr Anderson i Råstock säga, att jag har den allra största respekt för första kammarens sakkunskap i fråga om träindustriens behov, men jag tror, att det är omöjligt att ett enda ögonblick få andra kammaren att tro, att det skulle ha någon betydelse för denna industri, om riksdagen beviljade ett belopp av 3,000 kronor för en specialinje i träindustri vid tekniska gymnasiet i Härnösand.

Herr andre vice talmannen har klargjort, att utskottet alls icke sagt, att man icke kan reflektera på denna linje, men utskottet har sagt, att efter de dåliga erfarenheter vi haft i fråga om de tekniska skolorna, icke minst vid förra riksdagen, där det var en uppblåst fråga, utskottet icke vill vara med om att bevilja detta anslag. Jag tror, att riksdagen gör klokt i att begära tydliga papper på bordet, innan riksdagen kan gå på en ny linje. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det torde icke förvåna kammarens ledamöter, att icke herr Wigforss är med om denna sak. Han kämpade förra året energiskt emot det beslut, andra kammaren då fattade. Jag har icke trott, att det skulle innebära något så avsevärt handtag åt industrien i den depressionstid, vari vi nu leva, men då herr Wigforss velat lägga in den meningen i mina ord, ber jag bara att få konstatera, att det är skäl i att ordna det så, att när det en gång börjar på att ljusna, vi då skola vara bättre beredda.

Herr **Wigforss:** Herr talman! Herr Anderson i Råstock vill tydligen låta kammaren tro, att vår svenska träindustri överhuvud taget kan påverkas av frågan, om vi kunna få en eller annan specialutbildad ingenjör i Härnösand. Vår tekniska industris ståndpunkt är sådan, att den icke på något sätt är beroende av om vi få en eller annan i träindustri specialutbildad ingenjör mer eller mindre. Exportindustriens framtid är beroende av helt andra faktorer.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Wigforss begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 258 av statsutskottets förevarande utlåtande nr 8 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 67 ja och 72 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 259—263.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Härpå föredrogs *punkten 264*, angående understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. Ordet begärdes därvid av

Herr **Mosesson,** som yttrade: Herr talman! På förevarande punkt har utskottet så till vida varit välvilligt mot herr Johansson i Edsbyn och mig såsom motionärer, att utskottet har sagt, att det icke nu kan tillmötesgå motionärernas hemställan, men förutsätter, att Kungl. Maj:t skall låta närmare utreda omfattningen och beskaffenheten av det ökade medelsbehov, som föreligger. Men därtill säger ock utskottet, att det icke kan bedöma, huruvida en höjning av ifrågavarande anslag verkligen kommer att medföra det av motionärerna åsyftade och även enligt utskottets mening önskvärda resultatet. I det senare avseendet får jag, herr talman, uttala min förvåning över utskottet, alldenstund det ju är vittnat från skolöverstyrelsens sida dels att det nu utgående anslaget på 610,000 kronor länge varit otillräckligt, i följd varav skolstyrelsen för budgetåret hemställt hos Kungl. Maj:t, att detta anslag måtte höjas till 700,000 kronor, dels är det också så, att såsom utskottet vittnar dessa privata skolor, som det här är fråga om, varit av stor betydelse genom de pedagogiska initiativ, som länge kännetecknat desamma. Jag skall be att få nämna, att det är ett stort antal sådana skolor, som icke äro i tillfälle att upprätta de parallellavdelningar, som de behöva upprätta och som de kunde upprätta på grund av att de ha ett stort antal, som söka men ej vinna inträde, enär medel fattas. Då nu utskottet i alla fall ställt sig välvilligt till den tanke, som vi givit uttryck åt i motionen, och förväntar, att Kungl. Maj:t skall närmare utreda omfattningen och beskaffenheten av det ökade medelsbehovet, skulle jag till herr statsrådet vilja hemställa därom, att han välvilligt måtte beakta denna anvisning, som utskottet här ger, och till ett annat år inkomma med en utredning om huru mycket som erfordras för att dessa pedogogiskt så goda och för vår ungdom så viktiga skolor måtte få vad som behövs för att de skola utföra sin verksamhet. Jag har, herr talman, icke annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Med herr Mosesson förenade sig herr *Johansson* i Edsbyn.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Punkten 265, angående understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Uti punkten 261 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att utgå i överensstämmelse med av riksdagen i dess skrivelse den 26 april 1930, nr 165, angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t funne gott meddela.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Mogård m. fl.* väckt motion, nr 140, vari föreslagits, att riksdagen måtte till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 300,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, att med hänsyn

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

till den rådande ungdomsarbetslösheten högsta stipendiebeloppet finge höjas till 60 kronor per elev och månad, samt att skyndsam utredning måtte verkställas beträffande behovet och möjligheterna av en utvidgning av yrkesutbildningsanstalterna, varvid hänsyn särskilt borde tagas till förefintligheten av ungdomsarbetslösheten.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å ovannämnda motion, i vad den rörde ändrade grunder för utgående av stipendier till elever vid yrkesutbildningsanstalter ävensom anslagsbeloppet, såvitt motionen härutinnan skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att utgå i överensstämmelse med av riksdagen i dess skrivelse den 26 april 1930, nr 165, angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t funne gott meddela;

b) avslå nämnda motion, i vad den gällde utredning angående utvidgning av yrkesutbildningsanstalterna.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herr förste vice talmannen *Olof Olsson*, *Rosén*, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Walles*, *Pauli*, *Wigforss*, *Anderson i Råstock*, *Eriksson* i *Stockholm*, *Danielsson*, *Norsell* och *Högström*, vilka ansett, att utskottet, på grund av i reservationen angiven, från utskottets framställning avvikande motivering, bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag — — — — — funne gott meddela; och

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt verkställa utredning rörande utvägarna att med hänsyn till den förefintliga arbetslösheten bland ungdomen för densamma underlätta förvärvandet av yrkesutbildning, ävensom för riksdagen framlägga berörda utredning och det förslag, vartill densamma kunde giva anledning; samt

av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Walles*, *Pauli* och *Norsell*, vilka yrkat att till den av förenämnda reservanter föreslagna motiveringen borde göras visst i reservationen intaget tillägg.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Mogård:** På denna punkt, herr talman, föreligger en motion av några av denna kammares ledamöter, vari yrkas bl. a. på en närmare utredning beträffande möjligheterna till att skapa förbättrad yrkesutbildning åt unga arbetslösa. Det måste sägas vara mycket förvånande, att majoriteten i utskottet icke velat beakta denna frågas stora betydelse. Det är ju faktiskt så, som vi alla väl känna till från olika delar av vårt land, att det bland de unga förefinns en arbetslöshet, som man aldrig förr sett maken till. Och alla slag av tidningar, ur alla politiska partier och inom alla trosbekännelser, betyga, att det är nödvändigt, att någonting göres för att skapa yrkesutbildningsmöjligheter åt de unga. Här har i dagarna från arbetslöshetskommissionen kommit ett utlåtande, vilket också understryker vad motionärerna framhållit, och som visar, att även denna institution, som verkligen står mycket nära de arbetslösas förhållanden, inser nödvändigheten av att något göres. Till och med biskopsmötet har uttalat en uppfattning, som går i linje med vad motionärerna anfört.

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

Man måste, när det gäller denna fråga, vara tacksam mot Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, som företagit en mycket omfattande undersökning beträffande arbetslösheten bland de unga och som i sitt utlåtande framlagt goda förslag till lämpliga åtgärder för dess lindrande. Denna ungdomsorganisation är, så vitt jag vet, landets största politiska ungdomsorganisation. Den räknar 60,000 medlemmar. Den undersökning, som gjorts beträffande dessa 60,000 medlemmar, har ådagalagt, att i fjol i februari voro icke mindre än 11 % av medlemsantalet arbetslösa. I år, för endast några veckor sedan, företogs en ny undersökning, som utvisar, att denna siffra stigit till 25 % och att alltså var fjärde medlem av denna organisation utan eget förvållande varit utan arbete. Det är också en mycket anmärkningsvärd iakttagelse, som gjorts härvidlag, nämligen att de inom jordbruket sysselsatta eller där hemmahörande också lida under denna ungdomsarbetslöshet, i det att icke mindre än 11 % av förbundets medlemmar, vilka hört hemma inom jordbruket, varit arbetslösa.

Nu har det här anförts, att denna ungdomens arbetslöshet är bara ett tillfälligt fenomen. Det är ju möjligt, men det är mycket påtagligt, att övergången från detta tillstånd till ett bättre säkert kommer att kräva en mycket lång tid. År 1927 företogs på officiellt initiativ en arbetslöshetsräkning, som vi säkerligen alla känna till. Denna visade, att — alltså under en tid av jämförelsevis god arbetstillgång — av 64,000 anmälda arbetslösa voro icke mindre än 11,700 i åldern 15—20 år och 21,800 i åldern 21—30 år. Alltså redan då, när man måste säga, att konjunkturerna voro relativt gynnsamma, visade sig denna arbetslöshet bland ungdomen vara ett problem, som var värt uppmärksamhet från samhällets sida.

Jag skall icke försöka att framföra någon förklaring över att det råder en så stor arbetslöshet bland de unga just nu. Jag behöver blott peka på att det skett en viss förskjutning i ålderskategorierna inom vår befolkning. Emigrationen har upphört, och de unga dådkraftiga och kanske äventyrslystna män, vilka, när de icke kunde få utrymme för sin verksamhet här i landet, fordom kunde bege sig till främmande land, ha icke längre denna möjlighet. De måste stanna hemma. Den fortgående industrialiseringen har också gjort, att vissa trygghetsförhållanden upplösts, som förut varit relativt gynnsamma för de unga. Jag behöver blott peka på huru talrikt inom gruppen av diversearbetare förekommo unga män. Det har blivit en ansvällning av antalet av dessa icke yrkeskunniga arbetare inom de unga ålderskategorierna, som vi förr icke kände till.

Jag behöver icke heller peka på vådorna av att det uppstår en sådan armé av sysslolösa, utkastade och obehövliga unga män inom vårt land. Det står klart för var och en, vilka vådor en sådan företeelse måste innebära. Var och en, som rest i vårt land, måste säga sig, att det är en beklagansvärd syn, när man mitt på ljusa vardagen eller arbetsdagen far förbi en järnvägsstation i våra bruksbygder och ser dessa unga män stå där sysslolösa, och icke ha annat att företaga sig än att titta på de tåg, som fara förbi. Jag tror, att det är en förlust av omätliga värden, som vårt folk och vårt land gör just genom att så många unga människor gripas av hopplös förtvivlan inför oförmågan att få något arbete att lägga handen vid. De fyllas av bitterhet och hat mot allt och alla, som vi äldre kanske många gånger beklaga och förarga oss över, men som är förståeligt om man tänker på de ungas olycksöde.

Frågar man sig då, om man kan göra något för att avhjälpa ett dylikt förhållande, vill jag visst icke säga, att det finns någon patentmedicin eller något Kruschensalt för samhället att taga in för att ställa missförhållandet till rätta. Det är naturligtvis med de ungas arbetslöshet som med de äldres, att det är ett enda stort sammanhängande problem, och där man icke kan lösa frågan för den ena kategorien utan i samband med den andra. Här kan man icke förvänta, att effektiv hjälp skall kunna bringas på annat sätt än att vårt närings-

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

liv bereder möjlighet för de unga såväl som för de äldre att verkligen få arbete. Allting annat blir endast tillfälliga hjälpåtgärder. Men medan man väntar på att det skall bli bättre produktionsförhållanden, har man icke rätt att lägga armarna i kors och låta allting gå, såsom det vill. Det är likväl mången gång de bästa bland de unga männen, som på detta sätt ställas utanför och kastas ut i världen i förtvivlan och hopplöshet. Denna ungdom, menar jag, skulle man dock känna sig särskilt pliktig att hjälpa på något sätt, och det är då, som mina medmotionärer likaväl som jag själv kommit till den uppfattningen, att en tillfällig hjälp för att lätta svårigheterna skulle vara att åstadkomma förbättrade möjligheter till yrkesutbildning för dessa många unga arbetslösa. Därigenom skulle vinnas dels att de unga åtminstone för en kortare tid kunde komma in under ett förnuftigt och lyftande inflytande från skolornas sida, dels ock att de skulle förberedas för framtida praktisk verksamhet.

Det är dock en synpunkt, som är värd att taga sikte på. Det är också på det sättet, att de som ha ambition och kunnighet i ett yrke kunna lättare taga sig fram över kristid och svårigheter än andra. De ha lätt att förstå det helas sammanhang även i tider av ogynnsamma förhållanden på arbetsmarknaden. Ja, det måste sägas, att det verkligen är rörande att se dessa unga, huru de själva begära, att samhället skall göra något för att förbättra deras möjligheter att komma till yrkesutbildning. Detta är förhållandet icke blott inom den organisation, som jag här nämnt, utan jag har också hört samma önskemål uttalas från konservativt håll. Alla känna, att något måste göras och bör göras. Jag tror därför också, att det i många hem, där arbetslösheten bland de unga gjort sig kännbar, uttalas en mycket varm önskan och förhoppning om att statsmakterna icke skola se förbi denna fråga eller lägga armarna i kors utan verkligen söka göra något för att härvidlag hjälpa de unga. Jag menar, att det är samhällets plikt att här träda till och söka att åvägabringa utbildningsmöjligheter för den armé av unga arbetslösa, som finns inom vårt folkhushåll. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Olof Olssons m. fl. reservation.

I detta yttrande instämde herrar *Andersson* i Löbbo, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Wallerius*, *Mårtensson*, *Vougt*, *Persson* i Tidaholm, *Norling*, *Sävström*, *Molander* och *Wiklund* i Byske samt fru *Nordgren*.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Redan i utskottet gjorde jag försök till att vi skulle bli eniga på denna punkt och kunna gå med på en utredning, men då mina meningsfränder på avdelningen icke ville gå med på detta, var jag bunden av avdelningens förslag. Jag tror, att, såsom saken ligger till, torde det icke vara så lämpligt att taga upp en lång debatt. Jag ser, att det är rätt många talare antecknade, och tycker, att de gärna kunde stryka sig. Vi kunna nog enas om att taga denna utredning. Men jag vill, att den lägges så, att man ser till att man ger dessa stipendier icke enbart åt dem, som i och för sig äro arbetslösa, utan till sådana, som verkligen ha intresse för det yrke vari de skola utbildas, på det att vi icke här må komma in på en väg, där man beviljar en sorts arbetslöshetsunderstöd som icke gagnar på annat sätt än att de få sitt uppehälle. Det skall vara till sådana unga, som visa intresse för och vilja förkovra sig för just det yrke, i vilket de kommit in.

Jag vill dessutom här säga, att det föreligger här icke blott en reservation utan två reservationer. Beträffande den senare vill jag säga, att det är mycket sällsynt, att man kommer fram med ett sådant yrkande som detta, men efter vad jag försport har första kammaren nu också tagit den. Det är nämligen så, att det som i denna reservation yrkas, icke berott på någon begäran från

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

vederbörande intresserade eller på framställning från enskild motionär. Ingen utredning föreligger utan här finns endast ett naket yrkande, som ställts under diskussion i utskottet. Jag får säga, att man vet icke vad detta beslut innebär i kostnadshänseende, om det kommer att gå upp till hundratusentals kronor eller om det kommer att gå på mindre. Man borde dock i alla fall få med i denna utredning, när det gäller de högre folkskolorna, att man ser det hela litet grand ur andra synpunkter än beträffande yrkesskolor och lantmannaskolor, vilka alla ligga på ett helt annat plan. Jag måste dock pliktskyldigast, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Danielsson:** Herr talman! Herr andre vice talmannen yrkade bifall till utskottets hemställan, men han talade dock för den reservation, som är fogad vid förevarande punkt. Vi behöva icke i frågans nuvarande läge, såsom han framhöll, bli särskilt mångordiga, och jag skall icke heller yttra många ord. Detta torde vara alldeles överflödigt i en fråga så allmänt bekant och känd som denna. Man kan peka på, hurusom första kammaren utan votering och utan meningsskiljaktigheter de olika partierna emellan tagit reservationen, och man kan också påvisa, hurusom man ifrån alla håll är ense om att ungdomsarbetslösheten kanske är det mest fruktansvärda problem vårt samhälle för närvarande har att brottas med. Det går därför icke, anser jag, att tillbakavisa kravet på en utredning. Problemet är ofantligt svårt, och en utredning kommer att visa, att icke bara siffrorna i socialdemokratiska ungdomsförbundets utredning äro riktiga utan att problemet är ännu mycket mera vittomfattande. Det råder ungdomsarbetslöshet inom alla klasser, inom alla yrken och stånd, i stad och på land. Man kan då icke, såsom utskottet gjort, endast peka på, att statsmakterna ägnat frågan sin uppmärksamhet under ett tiotal år. Ungdomsarbetslösheten har ökats oerhört mycket under just de senaste åren, och detta motiverar mer än väl, att man nu på allvar går in för en lösning av spörsmålet. Vi se ju också, hur man ute i världen har samma stora problem att komma till rätta med och hur man i Amerika, England och Tyskland och även i andra länder försöker med radikala åtgärder i den ena eller andra riktningen.

Då här i debatten icke framförts något egentligt skäl mot en utredning, behöver jag icke nu upptaga kammarens tid, utan skall, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Olof Olsson m. fl.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Ramsta och *Mosesson*.

Herr **Norsell:** Herr talman! Jag har tillsammans med en del ledamöter från första kammaren reserverat mig på denna punkt rörande motiveringen. Under en följd av år har det lämnats anslag av riksdagen till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning. För budgetåret 1927/1928 utsträcktes anslaget att gälla även statsunderstödda kommunala skolor för husmodersutbildning. Från och med budgetåret 1930/1931 avser anslaget också kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, vilka ha en sammanhängande kurs av minst fem månaders längd. Emellertid finns det vissa skolor, de kommunala yrkesbestämda högre folkskolorna, som ha en undervisning fullt jämförlig med undervisningen i de läroanstalter, som komma i åtnjutande av stipendieanslag. Vi reservanter ha ansett det lämpligt, att även ifrågavarande skolor böra räknas med. Kurserna där äro ett-, två-, tre- eller fyraåriga, och det är givet, att man bör i lika hög grad understödja de mindre bemedlade och de obemedlade eleverna vid dessa läroanstalter som dem vid de enskilda anstalterna för yrkesundervisning.

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Oscar Olsson m. fl. rörande motiveringen.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Om jag hörde rätt, förklarade herr andre vice talmannen välvilligt, att vi gärna kunde gå på reservationen och taga den ifrågasatta utredningen, och jag vill uttala ett tack för detta tillmötesgående.

Jag skulle nu endast vilja giva ett litet bidrag till belysande av föreliggande fråga. Vid den punkt, vi nyss behandlade, hade statsutskottet avstyrkt herr Mosessons motion, med den motiveringen att man saknade material att kunna bedöma, huruvida det vore möjligt att komma fram till det enligt utskottets mening önskvärda resultatet: vidgade möjligheter för yrkesutbildning. Utskottet ansåg därför, att Kungl. Maj:t borde närmare utreda omfattningen och beskaffenheten av det ökade medelsbehovet. Nämnda fråga står, herr talman, ehuru icke i omedelbart samband så dock mycket nära den fråga beträffande ungdomsarbetslösheten, som nu är före. Men här vill utskottet icke vara med om någon sådan utredning i samma syfte av Kungl. Maj:t! Detta synes mig innebära en bestämd motsats mot utskottets i föregående punkt uttalade mening.

Uti den kungl. propositionen nr 201, som vi nyss fått på bordet, har kungl. skolöverstyrelsen också yttrat sig i samma ärende och ansett, att de möjligheter till yrkesutbildning för obemedlade arbetslösa, som man öppnat genom 1930 års riksdagsbeslut, måtte vidmakthållas och *utvidgas*. Jag vill ansluta mig till denna skolöverstyrelsens uppfattning.

En erfarenhet från de sista dagarna har gjort det klart för mig, att det är högst önskligt att man får visshet om vilka möjligheter, som i detta hänseende finnas för unga arbetslösa människor. Under den riksolycka vi drabbats av — ja, jag kan icke kalla det för annat än en riksolycka, ty det är en av de största prövningar ett folk kan genomgå, när livsmodet slås ned hos de unga, som vilja arbeta och längta att få komma ut i livet, men som stå där hjälplösa inför de bristande möjligheterna att få fullfölja sin naturliga åstundan att göra sin insats i livet. Jag har nämligen nyligen haft tillfälle att deltaga i vissa förhandlingar som förts av kyrkliga institutioner i vårt land, och som det icke finns någon anledning att icke omnämna på det stadium, de nu befinna sig. Kyrkans män, som ha sett på nära håll och behjärtat de farliga verkningarna av ungdomsarbetslösheten ha framlagt ett förslag att uti alla kyrkoförsamlingar i riket skall göras en insamling för att bringa den arbetslösa ungdomen hjälp på här ifrågasatt sätt. Sedan i lördags ligger på konungens bord en begäran, att en rikskollekt skall upptagas för sagda ändamål. Vid de förberedande förhandlingarna var den frågan uppe, huruvida det funnes möjligheter att just kunna förhjälpa de bildningssökande bland de unga arbetslösa att komma till yrkesskolor eller till folkhögskolor, där de skulle kunna använda tiden på ett nyttigt sätt, där de finge försörjning och utlopp för sin arbetslust samt intellektuell fostran. Det uttalades från olika håll, där man hoppades att den planerade stödåtgärden från kyrkans sida skulle medföra goda och lyckliga resultat i avseende å penningsinsamlingen, en önskan att man skulle få vidgade möjligheter att kunna hjälpa, särskilt unga män, att få en ökad utbildning, vid yrkes- och folkhögskolor, vid s. k. hemgårdar eller på annat sätt. Jag tror, att det vore synnerligen lyckligt, om man kunde åstadkomma en hjälp i den riktningen.

Jag hade naturligtvis helst önskat, att Kungl. Maj:t haft i sin hand att redan nu vidtaga provisoriska åtgärder härvidlag, ty vi få väl ändå hoppas, att än komma gyllene tider och att icke denna arbetslöshet, som de unga nu ha att genomlida, skall hemsöka vårt folk alltför länge.

Jag har velat framhålla denna erfarenhet, herr talman, för att motivera, att

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

jag med glädje följer reservationen. Jag hoppas, att om den går igenom i denna kammare liksom i första kammaren, Kungl. Maj:t skall finna möjligheter och utvägar att på det sätt här är tänkt lindra denna svåra landsolycka. Det skulle — jag betonar det ännu en gång — icke vara av ringa betydelse, även om det måste bli ett fåtal det gäller, om man kunde giva dessa unga arbetslösa livsmod och livslust åter, känslor som nu äro i fara att alldeles förkvävas av de bittra erfarenheter, som de få genomleva.

Herr talman, jag ber att få vädja till kammaren att följa reservationen i detta stycke och yrkar för min del bifall till densamma.

Herr *Johanson* i Huskvarna instämde häruti.

Herr **Wigforss:** Herr talman! Jag skall icke besvära kammaren med ett inlägg beträffande den första punkten i detta ärende, när det nu tydligen råder en så lycklig enighet om att en utredning är önskvärd. Jag förutsätter, att denna kammare liksom första kammaren därvidlag följer reservationen.

Det finns emellertid här en andra reservation, vilken herr Norsell yrkat bifall till och vilken också är i många hänseenden behjärtansvärd. Den innebär, att stipendier även skulle tilldelas lärjungar vid yrkesbetonade högre folkskolor. Då emellertid största delen av utskottet — från denna kammare är det ju bara en reservant — icke vågat gå på den linjen, är det därför att man icke kan överblicka konsekvenserna av en dylik utsträckning. Om man skulle följa reservationen angående de yrkesbetonade högre folkskolorna, vet man icke, om icke konsekvensen utan vidare blir, att de allmänna folkhögskolornas stipendier tilldelas lärjungar vid de högre folkskolorna. Det kan alltså bli följder, som man i detta nu ej kan överblicka. Icke heller föreligger det någon utredning rörande kostnaderna i detta fall. Under sådana förhållanden kan det knappast vara rimligt att i en hastig vändning gå med på ett förslag, som man icke kan veta vart det leder.

Samtidigt som jag sålunda ber att få yrka bifall till den första reservationen, ber jag att i fråga om andra punkten få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Wigforss förenade sig herr *Anderson* i Råstock.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag vill gentemot vad som av herr Wigforss anfördes framhålla, att beträffande andra punkten ifrågasättes, att stipendierna skola gälla yrkesbetonade högre folkskolor, som meddela en med de kommunala och enskilda anstalterna för yrkesutbildning fullt jämbördig undervisning i yrkesutbildning åt elever på samma åldersstadium, och att Kungl. Maj:t skall pröva, vilka skolor som skola komma i åtnjutande av stipendieanslag. Det är för närvarande 155 anstalter som erhålla dylika, och det är här fråga om att utöka antalet att omfatta ytterligare 35 skolor. Jag håller före, att det ligger en riktig tanke bakom denna reservation, och jag vet också, att då motionen framlades i riksdagen, det var motionärernas mening, att det icke skulle göras någon skillnad mellan sådana institutioner, som nu åtnjuta stipendier, och de yrkesbetonade högre folkskolorna. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Jag skall icke nu taga upp en debatt utan vill bara yttra ett par ord. Då herr Johanson understryker behovet av stipendier även för de yrkesbetonade högre folkskolorna, vill jag framhålla, att det dock är en viss skillnad mellan dessa skolor och de, som förut fått stipendieanslag. Avsikten med stipendierna är nämligen, att eleverna skola få hjälp av staten till resor och inackordering. De högre folkskolorna

äro i regel förlagda till städer eller orter, där eleverna kunna vistas i sina hem och sålunda icke behöva ha så dryga utgifter för sitt uppehälle.

Ang. understöd till vissa elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)

På dessa grunder ber jag att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen först propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till den av herr förste vice talmannen Olof Olsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Härefter gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på bifall till yrkandet om godkännande av den utav herr Oscar Olsson m. fl. i fråga om motiveringen avgivna reservationen, dels ock på avslag därå; och blev berörda yrkande av kammaren avslaget.

Punkterna 266—268.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 269.

Lades till handlingarna.

Punkten 270.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 271, angående understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 267 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 860,000 kronor, med 20,000 kronor till 880,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, nämligen nr 87 inom första kammaren av herr *K. A. Wilhelm Björck* och nr 117 inom andra kammaren av herr *Thomson*, i vilka motioner — med hänvisning till den i bilaga till 1931 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkt 267, förebragta utredningen — hemställts, att riksdagen måtte besluta att ur anslaget till folkbiblioteksväsendet finge utgå understöd till skolbiblioteken efter i huvudsak de grunder, som angivits i ovannämnda utredning, samt att det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet på grund härav måtte, utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen, höjas med 22,500 kronor till 902,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovannämnda motioner höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 860,000 kronor, med 42,500 kronor, till 902,500 kronor ävensom medgiva, att av nämnda anslag finge utgå understöd till skolbibliotek i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet angivna grunder.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Kvarnzelius, Bergqvist,* andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson, Rosén, Lundell, Hammarskjöld, Thelin, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Danielsson* och *Andersson* i Ovanmyra förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å ovanberörda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, höja det ordinarie förslagsanslaget till

Ang. understöd åt folkbiblioteksväsendet. (Forts.)

understöd åt folkbiblioteksväsendet, nu 860,000 kronor, med 20,000 kronor till 880,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Danielsson:** Herr talman! Jag har vid denna punkt, nr 271, angående understöd åt folkbiblioteksväsendet, varit med om att underteckna en reservation, som för övrigt är undertecknad av nästan halva antalet av statsutskottets ledamöter. I denna reservation, som yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag, anser man, att det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek i stället för nu 860,000 kronor skall höjas med 20,000 kronor till 880,000 kronor, det vill säga lika med Kungl. Maj:ts förslag, under det att utskottsmajoriteten yrkar på en höjning med icke mindre än 42,500 kronor eller till över 900,000 kronor, på samma gång man går in för ändrade grunder för fördelningen av detta anslag. Man tycker i alla fall, att man borde stanna härvidlag vid vad Kungl. Maj:t föreslagit, i synnerhet som det innebär en ökning med 20,000 kronor. Vi veta ju, hurudan den ekonomiska ställningen för närvarande är. Vi känna till, hur denna huvudtitel vuxit med många miljoner under de senare åren. Då tycker man, att denna ökning nu borde vara nog och att man icke nu borde gå in för några tusen kronor till.

Utskottet har också gått in för nya grunder, som icke prövats av Kungl. Maj:t. Utskottet säger till och med, att det icke anser det vara försvarbart att längre uppskjuta med tillämpningen av de nya grunderna. Det har icke ansett det vara försvarligt att ytterligare låta anstå med genomförandet av ifrågavarande förändring. Ett sådant uttalande kan jag för min del icke vara med på. Och då reservationen, som jag nämnde, lika med Kungl. Maj:ts förslag, innebär en besparing av 22,500 kronor, anser jag skäl tala för att kammaren går med på densamma. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på föreliggande punkt.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Jag skall be att få säga endast några få ord. När det gäller denna sak, skolbiblioteken, har man icke aktat tillräckligt på, att dessa för folkbildningen så betydelsefulla bibliotek bliva tillgodosedda på det sätt, som man i den kommitté, vilken haft utredningen om hand, avsåg enligt de grunder, som denna kommitté framlade. Det har framgått, att man nu icke får det stöd, som behöves. Beklagligtvis hava nu meningarna inom utskottet varit delade. Men när man vet, att biblioteken för de högre skolorna och universiteten fått en liten ökning, anser jag, att även här någon ökning borde vara berättigad. Jag hoppas på, att min kamrat från avdelningen, herr förste vice talmannen, som suttit i denna kommitté-utredning, framlägger skälen för utskottets ståndpunkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 272—283.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. folkliga musikskolan i Arvika.

Punkten 284, angående anslag till folkliga musikskolan i Arvika.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 279 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till folkliga musikskolan i Arvika för en minst 20 veckor lång kurs under verksamhetsåret 1931/1932 bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra an-

slag av 6,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Ang. folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Sandler* väckt motion nr 35, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till folkliga musikskolan i Arvika för en minst 20 veckor lång kurs under verksamhetsåret 1931/1932 bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 7,000 kronor, att utgå på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva; samt att till stipendier för bevistande av ovannämnda kurs vid folkliga musikskolan — att utgå efter samma grunder som stipendier till folkhögskoleelever — bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 3,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, så vitt nu vore i fråga, å ovannämnda motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till folkliga musikskolan i Arvika för en minst 20 veckor lång kurs under verksamhetsåret 1931/1932 bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 6,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva,

b) avslå herr Sandlers ovannämnda motion (I: 35) jämväl i vad den avsåge anslag till stipendier åt elever vid ifrågavarande skola.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar förste vice talmannen *Olof Olsson*, *Walles*, *Sandén* och *Norsell*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Norsell:** Herr talman! Vid denna punkt har undertecknad jämte några ledamöter av statsutskottet reserverat sig till förmån för ökat anslag till musikskolan i Arvika. Förslaget har förelegat flera gånger, och skolöverstyrelsen har tillstyrkt, att anslaget borde ökas till det belopp, som här i reservationen är upptaget. Då skolöverstyrelsen sist yttrade sig över framställningen från skolan, så säger styrelsen i sitt utlåtande, att de skäl, som anförts den 31 augusti 1926, synas alltjämt gälla beträffande skolans skötsel. Överstyrelsen yttrade 1926, att med hänsyn till den stora uppgift, som den folkliga musikskolan i Arvika har att fylla och som den hittills fyllt på ett utmärkt sätt, anser överstyrelsen starka skäl tala för ett till 7,000 kronor förhöjt anslag. Allt fortfarande har, med den kännedom jag har om skolan, densamma fyllt sin uppgift på ett förträffligt sätt, och det har också visat sig, att anslutningen till kurserna vid skolan omfattas med allt större intresse. I innevarande års kurs deltaga 46 elever från 16 av Sveriges landskap, från Skåne ända upp till Norrbotten. Jag kan ju meddela kammaren, att de flesta eleverna äro icke från det landskap, där skolan är belägen, utan tvärtom från andra landskap runt omkring i landet. Det är trettio elever, som komma från andra orter, medan endast 16 elever komma från Värmland. Jag kan, när det icke gäller större ökning än 1,000 kronor till skolans drift, och 3,500 kronor till stipendier, sålunda icke finna, att man skall vara så ytterligt sparsam, att man icke skall våga sig på detta ökade belopp. Jag är övertygad om, att beloppet behöves, och det tycker jag är tillräckligt skäl för en ökning till det belopp som skolöverstyrelsen för flera år sedan tillstyrkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Bara ett par ord. Första kammaren har redan avslagit motionen och reservationen, och det finnes ingen anledning för andra kammaren att fatta annat beslut. Med ett sådant

Ang. folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

skulle det också bli gemensam votering. Vid det besök, som statsrevisorerna gjorde vid skolan förra hösten, framställdes åtskilliga anmärkningar med avseende på byggnaderna för skolan. De för åtnjutande av erhållna lotterimedel föreskrivna villkoren voro icke uppfyllda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, som är i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 285 och 286.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 287.

Lades till handlingarna.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 288*, angående anslaget till understödjande av gymnastik och idrott, begärdes ordet av

Herr andre vice talmannen **Bengtsson**, som yttrade: Herr talman! På denna punkt föreligga olika meningar. Då jag var i tillfälle att strax före middagen åhöra diskussionen i denna punkt i första kammaren, kom det fram både skriftliga och muntliga uppgifter från olika håll, som icke voro kända eller prövade varken i utskottet eller på avdelningen. Den omkastning, som gjorts i utskottet, föranledde ju också, att man blev något betänksam mot att följa dylika hastigt påkomna yrkanden. Så, som saken ligger, ber jag, att kammaren icke upptager någon debatt. Ty frågan om gymnastiken och idrotten behöver genomgå en grundlig undersökning. Därför anhåller jag, att Kungl. Maj:t måtte göra denna undersökning och vi nöja oss denna gång med att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ärendet.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde herrar *Wigforss*, *Danielsson* och förste vice talmannen *Nilsson*.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 289—310.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till utgivande av tidskrifter och lärda verk.

Punkten 311, angående anslag till utgivande av tidskrifter och lärda verk.

Under punkten 306 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till ytterligare medel för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Osberg m. fl.* väckt motion, nr 263, vari föreslagits att till understöd för fortsatt utgivande av Nordisk statistisk tidskrift under år 1931 riksdagen för budgetåret 1931/1932 måtte anvisa ett extra anslag av 9,000 kronor

mot skyldighet för tidskriftens utgivare att av tidskriftens årgång för nämnda år avgiftsfritt överlämna 360 exemplar till skolöverstyrelsen och andra.

Ang. anslag till utgivande av tidskrifter och lärda verk. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) till ytterligare medel för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 20,000 kronor; och

b) avslå ovannämnda motion.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Anderson* i Råstock förklarat sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Vid denna tid på dagen är det väl knappast lönande att taga upp någon längre debatt på denna punkt. Men jag har velat för min del närmare motivera den ståndpunkt, jag här tagit i fråga om understöd till Nordisk statistisk tidskrift. Jag ber då att få säga, att, såvitt jag förstår, är fara å färde, att denna tidskrift, om den icke erhåller ett mera rikligt tillmätt understöd, icke längre kan fortsätta att utkomma. Jag vågar också säga en annan sak, den nämligen, att om man vill lära sig förstå, vad som verkligen rör sig i livet, måste man söka säga ut tingen sådana som de äro. Och det är däri, som utgivaren av denna tidskrift har sett sin livsuppgift. Han har nämligen sökt klarlägga de brister i den nuvarande statistiken på olika områden, som han tror sig finna och som faktiskt också måste anses förefinnas, att döma av de ampla utlåtanden, som avgivits till utgivarens förmån från olika skandinaviska länder. Han har haft förmånen att räkna med de yppersta medarbetare i sin tidskrift, och i det fallet kan det räcka med att bara räkna upp några stycken. Sammanlagt har ett fyrtiotal framstående svenska vetenskapsmän medarbetat i tidskriften. Bland dem vill jag omnämna den av oss alla säkerligen väl kände professor Montelius, vidare professorerna Phragmén, Per Geijer, Tor Jonsson, Nilsson, Valfrid Pettersson och Ribbing m. fl.

Går jag och ser efter, hur man i våra grannländer bedömer denna tidskrift, finner jag, att de främsta vetenskapsmännen där också träda in på ett alldeles utomordentligt sätt till förmån för densamma. I en recension, som är införd i Nordisk försäkringstidskrift 1930, säger man om utgivaren av den tidskrift, det nu gäller, att han söker att vara vårt vetenskapliga samvete på statistikens område. Jag tror, att det är ett vitsord, som är ganska gott. Går man sedan och ser efter, vad framstående svenskar, som böra förstå denna sak, yttrat i detta fall, finner man i denna anmälan av Nordisk statistisk tidskrift i Nordisk försäkringstidskrift citerat följande uttalande: »Dr. Thor Andersson har enligt vår mening genom det sätt, på vilket han redigerat Nordisk statistisk tidskrift, inlagt sig stor förtjänst i fråga om främjandet av vetenskaplig statistik och spridandet av insikten om dess utomordentliga betydelse ej blott för andra vetenskaper, utan även och ej minst för vinnande av verklig kunskap om samhällets sociala och ekonomiska struktur, en kunskap, som är nödvändig, om det allmännas åtgärd för avhjälpande av sociala missförhållanden och för främjande av näringslivet skola få den önskade effekten. Hans namn borgar därför, att tidskriften även i framtiden skall komma att intaga samma framstående plats som nu bland publikationer av denna art.» Detta uttalande är undertecknat av professor E. Phragmén och P. G. Laurin. De namnen betyda ju en hel del, när det gäller att bedöma värdet av denna tidskrift. Om man därtill lägger, att både i Danmark, i Norge och i Finland lika framstå-

Ang. anslag till utgivande av tidskrifter och lärda verk. (Forts.)

de män givit de amplaste vitsord, tror jag, att det är allt skäl i världen, att kammaren tillmötesgår den önskan, som framställts av några motionärer här, och ger ett handtag, så att tidskriften verkligen kan fortsätta och utvidga vårt vetande på ett område, där det framför allt gäller att icke stagnera.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen, d. v. s. till reservationen i denna punkt.

I detta yttrande instämde herrar *Engberg*, *Johanson* i Stockholm, *Olsson* i Ramsta, *Månsson* i Erlandsro och *Osberg*.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 311 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i detta ämne väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 312—314.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ifrågasatt undersökning av Norrlands fornhistoria.

Punkten 315, angående ifrågasatt undersökning av Norrlands fornhistoria, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr **Edberg:** Herr talman! Jag väckte jämte ett par andra av kammarens ledamöter föregående år en motion om anslag till en undersökning av Norrlands fornhistoria. Då avslogs motionen med bland annat den motiveringen, att frågan icke var utredd. Vi funno oss i år föranlåtna att anhålla om utredning i ärendet, men nu har motionen avslagits med en motivering, där utskottet bland annat säger, att det bör ankomma på vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien att utreda saken. Det är ju så, att Svealands och Götalands fornhistoria till stor del blivit utredd med anslag av statsmedel. Då anse vi det vara en gärd av rättvisa, att även Norrlands fornhistoria blir något undersökt, och jag hoppas, att så även skall ske, sedan utskottet beaktat motionen. Jag vill då uttrycka den förhoppningen, att den här omnämnda institutionen, vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, skall framkomma med förslag i ärendet.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 316.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 317, angående anslag till utgivande av otryckta delar av folkskolläraren August Fredins verk »Gotlandstoner» m. m.

Ang. anslag till utgivande av otryckta delar av »Gotlandstoner» m. m.

I de lika lydande motionerna nr 95 inom första kammaren av herr *Roos m. fl.* och nr 118 inom andra kammaren av herr *Gardell* i Gans *m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen ville

för utgivande av otryckta delar av August Fredins verk »Gotlandstoner» med supplement anslå ett belopp av femtusen kronor att utgå enligt bestämmelser, som kunde av Kungl. Maj:t meddelas, och

tilldela Fredin för hans arbete med detta verk en gratifikation av tvåtusen kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr förste vice talmannen *Olof Olsson*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! År 1923 beslöt riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag att anslå 10,000 kronor till Nils Anderssons samlingar av gamla folkmelodier. Detta anslag har sedan utgått varje år med 10,000 kronor. I den kungl. propositionen 1923 omnämndes, att folkmusiken på Gotland alldeles saknades i Nils Anderssons samlingar, beroende på att studiet härav var uppdraget åt folkskolläraren August Fredin. De äldsta folkmusiksamlingar, som finnas i Sverige, härröra sig från Gotland, där doktor P. A. Säve gjorde uppteckningar redan 1840.

Herr Fredin har upptecknat icke mindre än 734 folkmelodier från Gotland och 284 från Småland och Östergötland. Han har utfört dessa uppteckningar på egen bekostnad och lagt ned mycket pengar samt därmed försatt sig i ett ekonomiskt nödläge. Enligt Kungl. Maj:ts proposition 1923 uppbar Nils Andersson åren 1913—1920 ett årligt bidrag från staten på 2,000 kronor för att upptecknа folkmelodier, och han har upptecknat 2,494 dylika melodier. För dessa har han erhållit 16,000 kronor. Herr Fredin har upptecknat 1,018 folkmelodier och icke erhållit ett öre. Han är nu 76 år gammal och lever i mycket bekymmersamma omständigheter. En gång, när han var ute för att upptecknа folkmelodier, blev han utsatt för en olyckshändelse. Han fördärvade sin ena hand, så att han icke kunde spela fiol, samt måste underkasta sig en mycket dyrbar behandling för att kunna fortsätta med upptecknandet av dessa folkmelodier. Det är enligt mitt förmenande endast en gärd av rättvisa, om kammaren nu liksom första kammaren bifaller motionen, så att han får sina 2,000 kronor. Det är mycket litet i förhållande till vad Nils Andersson erhöll.

Jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber endast, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Statsutskottet har ansett, att då materialet är insamlat och det endast gäller att trycka och utgiva det, något anslag icke för närvarande är behövligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. anslag till utgivande av otryckta delar av »Gotlandstoner» m. m. (Forts.)

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Enligt vad jag kunnat finna, var det före Nils Andersson Eva Wigström från Skåne, Säve från Gotland och Bondesson från Dalsland, som upptecknat folkmelodier. Att herr andre vice talmannen, när han fått de skånska melodierna upptecknade på statens bekostnad, yrkar avslag på min motion, det är ju helt naturligt. Jag vädjar till kammaren att bifalla motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Gardell i Stenstu begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 317 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 318—322.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 323—328.

Lades till handlingarna.

Punkten 329.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta konstitutions- och statsutskottet, nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 2 oktober 1930 dagtecknad konvention om finansiell hjälp m. m., jämte i ämnet väckt motion;

från statsutskottet:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Visby stad;

nr 86, i anledning av väckt motion om avskedsersättning åt förre månadslönaren C. G. H. Jonsson; och

nr 4 A, angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1931/1932 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet; samt

från bevillningsutskottet:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 2 mom. förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen till beredande av tullfrihet för varor till främmande makters lönade konsuler; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i gällande tulltaxa beträffande vissa kemiska preparat.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

jordbruksutskottets memorial, nr 34, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till kurser i trädgårdsskötsel; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion, I: 138, om utredning angående övergång till högertrafik; och

nr 6, i anledning av väckt motion angående beredande av billigare biljettpriser för sjöfolk vid resa på järnväg från och till hemorten.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Wirsell* under den 24 mars och
» *Eriksson* i Toftered » » 24 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9.55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 24 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 182, angående täckande av brist i samrealskolans i Söderhamn medel;

nr 193, angående tillfällig förstärkning av tandläkarinstitutets personal;

nr 194, angående ersättning åt vissa lärarinnor vid enskilda statsunderstödda läroanstalter; och

nr 212, angående omorganisation av småskoleseminarierna m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 214, angående älgjaktens ordnande m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 197, angående anslag till teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 201, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten begärdes ordet av

Herr **Magnusson** i Skövde, som yttrade: Herr talman! Jag ber om överseende med att jag besvärar kammarens upptagna tid med ett kort uttalande till de föreliggande propositionerna nr 201 och 202. Detta uttalande grundar sig givetvis icke på något ingående studium av propositionerna i fråga, det har, som var och en förstår, icke tiden medgivit, utan det är några reflexioner i sammanhang med i propositionerna gjorda framställningar, som jag ändock anser mig böra begära tillstånd att framlägga. Jag kan nämligen icke underlåta att uttala mina farhågor beträffande framtiden och beträffande arbetslösheten, därest den fortgående invandringen till städer och stadssamhällen skall fortfara i samma takt som hittills och motsvarande avfolkning av landsbygden skall ske. Det förhåller sig dock så, att landsbygden uppvisar en betydligt större elasticitet och möjlighet i fråga om utjämning av arbetstillgången än vad fallet är med städerna och industrisamhällena. Anhopningen därstädes medför alltid ojämnhet i fråga om arbetsförhållanden med ty åtföljande arbetslöshet. Jag skulle vilja i allra största korthet uttala den förhoppningen, att man måtte inrikta sina åtgärder beträffande arbetslösheten om möjligt på sådant sätt, att den icke direkt eller indirekt kommer att gagna inflyttningen till stadssamhällen, varigenom man endast botar ett ont med ett annat värre och åstadkommer kriser, som medföra, att arbetslösheten i städerna vid många tillfällen blir större och tenderar bli alltmer permanent.

Jag skulle samtidigt med detta uttalande vilja tillägga ett par ord i fråga om det mycket beaktansvärda spörsmål angående ungdomsarbetslösheten, som omnämnts såväl i de förevarande propositionerna som nyligen här i kammaren. Jag har på detta område en viss erfarenhet, då jag haft tillfälle att ge sysselsättning åt rätt många ungdomar, men jag måste bekänna, att förhållandena äro sådana, att man undan för undan nästan vänjer sig av med lusten att ge sysselsättning åt ungdom, beroende å ena sidan på det i propositionen påpekade förhållandet, att kollektivavtalen ofta hava varit sådana, att de kanske något onödigt gynnat ungdomen i avlöningshänseende, men också å andra sidan på det förhållandet, som jag skulle vilja rikta som en anmärkning mot ungdomen och mest mot föräldrar och målsmän. Det första som ungdomen vet, när den kommer för att söka arbete, är icke blott att begära betalt, utan begära att få *mycket* betalt. Ofta äro anspråken sådana, att de icke stå i rimlig proportion till den arbetsförmåga, duglighet och pålitlighet, som ungdomen i allmänhet kan visa. Följden av detta blir, att man föredrar antingen att låta arbeten, som ungdomarna kunna utföra, vara outförda, eller också att anställa den äldre, mera pålitliga arbetskraften. Jag kan icke neka till, att jag börjat fundera, huruvida det icke skulle vara ägnat att gagna lösningen av frågan om ungdomens arbetslöshet, om vi här inom vårt land kunde genomföra mera ordnade lärlingsförhållanden för arbetarna i skilda yrken.

Det är härvid icke fråga, från min sida åtminstone, om billigare arbetskraft, utan fråga om att på ett praktiskt sätt kunna lösa problemet att lära de unga arbeta och ge dem sysselsättning.

Ja, herr talman, jag har velat göra dessa korta och spridda antydningar i en fråga, som är utomordentligt viktig, vid remissen av propositionerna för att de om möjligt skola beaktas vid ärendets prövning i utskottet.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandet till statsutskottet.

Slutligen föredrogos och hänvisades till statsutskottet propositionerna:

nr 202, angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet; och

nr 210, angående anslag till statsbana Malung—Vansbro m. m.

§ 3.

Härefter föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 407 av herr *Holmgren;* samt

till behandling av lagutskott motionen nr 408 av herrar *Nygren* och *Lundström.*

§ 4.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 34, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till kurser i trädgårdsskötsel; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 5.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts nu föredragna utlåtanden nr 5 och 6 bordlades åter.

§ 6.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 10, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast kantrubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet.

Punkten 40, angående anslag för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 51 av tionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 90,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels de lika lydande motionerna nr 98 inom första kammaren av herr *Pålsson* och nr 115 inom andra kammaren av herr *Jönsson* i Revinge, vari föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1931/1932 under tionde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 250,000 kronor för understödjande av pågående arbeten för att ekonomiskt och praktiskt lösa torvkolningsfrågan i anslutning till hittills på enskild väg framkomna rön och erfarenheter ävensom till upprättande av fullständiga ritningar, kalkyler och kostnadsberäkningar för de såsom ändamålsenliga befunna anläggningarna samt att medlen måtte anvisas att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde pröva skäligt i sådant avseende föreskriva,

dels motionen nr 61 inom andra kammaren av herr *Wachtmeister,* vari föreslagits, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 5,000 kronor att i enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser utgå som pris för bästa under år 1931 avprovad anordning för vedeldning av värmeledningspannor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 90,000 kronor;

II. att motionerna I: 98 och II: 115 icke måtte vinna riksdagens bifall; samt

III. att motionen II: 61 icke heller måtte av riksdagen bifallas.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Walles* och *Anderson* i Råstock, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herrar Pålssons och Jönssons i Revinge i ämnet väckta motioner.

Ang. tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Redan då jag väckte min motion om statens stöd för att praktiskt lösa torvkolfrågan, hade jag ganska klart för mig att jag icke hade vidare utsikter till att vinna vare sig tredje avdelningens eller utskottets bifall till min framställning. Jag har den känslan, att skulle den ekonomiska och industriella utvecklingen här i landet bero på tredje avdelningen, så skulle det gå synnerligen långsamt med framstegen, ty den är sannerligen icke någon vän av några tekniska eller industriella nymodigheter. Utan den håller på de gamla och mera beprövade, och jag medger gärna, att det alltid kan vara en ekonomisk risk, när man ger sig in på något nytt. Men just i fråga om vårt torvproblem är det ju på det sättet, att det vore synnerligen nationalekonomiskt önskligt, om man kunde komma till ett resultat, alldenstund i våra torvmossar ligga faktiskt obegagnade synnerligen stora naturtillgångar. Och om man nu kunde få klart för sig, huruvida dessa Berlinska, på experimentets stadium sig befinnande, försök att lösa torvproblemet, verkligen äro praktiskt och kommersiellt realiserbara, så skulle det för staten vara en god affär att sätta i gång med dessa försök mera i stort. Ty det är naturligtvis så, att när det gäller något nytt, i all synnerhet med hänsyn till de förluster, som redan tidigare gjorts på torvkolförsök, är det icke lätt att stimulera den enskilde kapitalisten att sätta in pengar i sådana försök. Men jag förmenar, att staten borde kunna stå ut med att våga den insats, som här är av nöden.

Därför skall jag, herr talman, efter dessa korta uttalanden och då jag icke vill besvära kammaren längre, i alla fall be att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då jag reserverat mig till förmån för motionens yrkande, har jag icke hemfallit åt den villfarelsen, att det skulle lyckas mig i det läge frågan har åstadkomma någon ändring i vad utskottet föreslagit. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att detta är ett så pass viktigt spörsmål, som därest det kan bringas till sin lösning enligt de nya principer, som man i detta fall gått in för, skulle det komma att bli till stor nytta för hela vårt land. Därför vill jag tillåta mig att i detta sammanhang rikta den vädjan till Kungl. Maj:ts regering att på det sätt, som är regeringen möjligt, stödja dessa experiment. Jag är som sagt för min del fullkomligt övertygad om att, därest man lyckas, gör man en stor sak för hela vårt land på detta område.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen först proposition på bifall till utskottets i mom. I gjorda hemställan; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr talmannen beträffande mom. II propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, dels ock på bifall till motionerna I: 98 och II: 115; och blev utskottets i berörda moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i mom. III jämväl av kammaren bifallen.

Punkterna 41 och 42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44 och 45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Ordet lämnades nu på begäran till herr förste vice talmannen **Nilsson,** som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att motionstiden för de kungliga propositionerna nr 182, 193, 194, 212, 214, 197, 201, 202 och 210 må utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från den dag, dessa propositioner avlämnades.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av det för budgetåret 1930/1931 under femte huvudtiteln anvisade anslaget till bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 57, gjorda framställning angående anslag till ändrings- och reparationsarbeten å domkapitelshuset i Strängnäs;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombildning av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Västervik;

nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 168, gjorda framställning angående anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till gäldande av ersättning för belopp, som förskingrats av förre fjärdingsmannen Karl Hedvall, m. m.;

nr 53, i anledning av väckt motion om ersättning av statsmedel till Rönninge municipalsamhälle för av förre landsfiskalen Erik Gösta Granlund förskingrade municipalutskylder;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdagande av olovlig införsel av spritdrycker, lönnbränning m. m.;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån för anordnande av ett skyddshem för flickor m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för ökad föredragning i regeringsrätten av finansdepartementet tillhörande mål under första halvåret 1931;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103 angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av viss del av allmänna arvsfondens rätt till arv efter Emmy Genoveva Maria Nygren;

nr 62, i anledning av väckta motioner om restitution till Västernorrlands läns landsting av viss stämpelavgift;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för reparation av isbrytarfartyget »Atle»;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för sekreteraren i kommerskollegium A. K. Borgström att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter i allmänhet;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Ruda—Finsjö—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i viss vattenreglering beträffande Skellefte älv.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal m. m. beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk lämnades på begäran ordet till

Herr förste vice talmannen **Nilsson**, som anförde: Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation bara för att beredas tillfälle att göra ett uttalande.

Departementschefen har föreslagit ett lönetillägg åt driftschefen vid Västerås kraftverk. Denna fråga har varit föremål för kommunikationsverkens lönenämnds yttrande, och lönenämnden har för sin del avstyrkt denna framställning. Det gällde då en löneförbättring på 3,000 kronor. Sedermera har emellertid departementschefen gått en medelväg och modifierat framställningen sålunda att han begärt ett lönetillägg på 2,000 kronor åt bemälde driftschef. Detta har tillstyrkts av statsutskottet. Jag förstår mycket väl, att utvecklingen vid verket kan kräva, att en driftschef beredes en ökad ersättning, men å andra sidan leder detta till att rubbning inträder i lönerelationerna, och det är inför denna omständighet som lönenämnden ansett, att ett sådant lönetillägg icke borde ifrågakomma. För övrigt står det icke väl i överensstämmelse med det nu gällande lönereglementet.

Jag har ansett mig böra göra dessa erinringar, emedan åtgärden otvivelaktigt i sinom tid kommer att medföra vissa konsekvenser.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. avlöningsförmånerna för personalen vid Dala—Hälsinglands järnväg.

Härefter företogs till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av väckt motion angående avlöningsförmånerna för personalen vid den av statens järnvägar övertagna Dala—Hälsinglands järnväg.

I en inom andra kammaren av herr *Sävström m. fl.* väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 155, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att den personal vid Dala—Hälsinglands järnväg, som vid statens järnvägars övertagande av järnvägen antoges i statsbanornas tjänst, skulle i den befattning, de vid övergången tilldelats, erhålla avlöning enligt de vid statens järnvägar gällande avlöningsbestämmelserna och därvid för placering i löneklass tillgodoräkna den del av förutvarande tjänstetid, som överstege tre år från det vederbörande erhållit stadigvarande anställning vid järnvägen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde.

Herr **Sävström:** Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det icke finns någon som helst utsikt att ändra på det beslut, vartill utskottet här kommit beträffande avlöningsförhållandena för personalen vid Dala—Hälsinglands järnväg. Men jag kan ändå icke underlåta uttala mitt beklagande över detta beslut. Den personal, som det här gäller, motser det beslut, som riksdagen nu kommer att fatta, med det allra största intresse.

Det är givet, att riksdagens beslut 1927, då det gällde, att staten skulle inköpa och övertaga banan, var för vederbörande järnvägsbolag och för kommunerna där uppe av den allra största betydelse. Och de äro naturligtvis mycket tacksamma för det beslut, riksdagen den gången fattade. Nu rör det sig här om en personal på omkring 50 befattningshavare. Det är framför allt för de äldre av dessa, som det vore synnerligen betydelsefullt, om deras avlöningsförmåner kunde ändras till närmare överensstämmelse med vad som gäller för personalen vid statens järnvägar. Jag har hört mig för hos järnvägsstyrelsen, och där har man svarat, att om nio år skulle dessa befattningshavare komma upp till samma ställning, som motsvarande personal vid statens järnvägar har. Detta är naturligtvis en klen tröst för de äldre av dessa befattningshavare, som aldrig hinna intjäna denna tid av nio år.

Jag förstår, att statsutskottet fruktar konsekvenserna härvidlag. Det är ju flera järnvägsföretag, som här kunna komma att gå in till Kungl. Maj:t med liknande begäran, och framställningar göras ju oupphörligt från den ena järnvägen efter den andra, att staten skall övertaga driften och inköpa järnvägen. Det förhåller sig emellertid något annorlunda beträffande Dala—Hälsinglands järnväg, därför att staten under tio år tidigare har arrenderat järnvägen. Den personal, som det här gäller, har sålunda under 14 år varit underkastad de för statens järnvägars personal gällande reglementena, och därför tycker man, att man i det fallet icke behöver vara så ängslig för konsekvenserna. Ty skulle det i fortsättningen visa sig, att staten har arrenderat en järnväg under tio års tid, och framställning sedan skulle komma på samma sätt som här, så skulle jag för min del icke vara så rädd för att taga konsekvenserna av ett sådant beslut.

Emellertid är det, sam sagt, ingen utsikt att denna gång vinna riksdagens bifall. När vi tidigare resonerat om saken, har man svarat, att det kanske var för tidigt att framkomma med begäran om den tillökning i löneavseende, som här föreslås. Nu framhåller emellertid utskottet i sitt utlåtande ingenting om den saken. Det säger endast, att det visserligen finnes skäl för att framställningen skulle kunna beviljas, men med hänsyn till de fördelar, som

personalen ändå har fått åtnjuta tack vare riksdagens beslut att inköpa järnvägen, får det hela bero.

Jag vill emellertid, herr talman, då jag vet, att dessa människor med det allra största intresse motse detta beslut, fullgöra min plikt på det sättet, att jag yrkar bifall till motionen.

Ang. avlöningsförmånerna för personalen vid Dala—Hälsinglands järnväg. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Med den modesta läggning, som motionären här gav sitt anförande, tror jag icke, att vi behöva taga upp någon strid om innehållet i statsutskottets förevarande betänkande. Det står fast, vad motionären själv här påpekade, att vi givit ett visst erkännande åt de skäl, han anfört. Och jag skall be att ärligt få erkänna, att det skäl, som han nämnde hade kommit fram under hand, nämligen att det är för tidigt att nu göra en sådan framställning, har för mig varit det mest bärande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Sävström:** Jag är tacksam för det uttalande, som herr Anderson i Råstock gjorde. Och jag skall be att få betona, att det kanhända då kan vara lämpligt att vid ett annat tillfälle förnya framställningen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Å föredragningslistan var härpå upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsålder för chefen för arméns underofficersskola samt för musikdirektörer vid armén och marinen.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående pensionsålder för musikdirektörer vid armén och marinen föredrogs nu. Ordet begärdes därvid av

Ang. pensionsålder för musikdirektörer vid armén och marinen.

Herr **Bäcklund,** som yttrade: Herr talman! Då jag tar till orda i denna fråga, så är det icke för att göra något yrkande, men jag skulle gärna vilja påkalla regeringens uppmärksamhet för den fråga, det här gäller. Jag har visserligen också varit med om att i bankoutskottet tillstyrka förevarande utlåtande, men jag har förbehållit mig rätt att säga några ord i ärendet, när det kom före i kammaren.

Det är så, att pensionsåldern för musikpersonal vid armén och marinen är enligt de alltsedan år 1877 respektive 1876 gällande pensioneringsgrunderna för arméns och marinens befäl och underbefäl med vederlikar 50 år vid armén och 55 vid marinen. Nu har Kungl. Maj:t efter hörande av 1921 års pensionskommitté och statskontoret m. fl. kommit till den uppfattningen, att — visserligen såsom ett provisorium — pensionsåldern för musikdirektörer vid armén och ma-

Ang. pensionsålder för musikdirektörer vid armén och marinen. (Forts.)

rinen skulle bestämmas till 60 år. Detta kan ju i och för sig icke sägas vara någon hög pensionsålder, men det rubbar på allt vad som gällt hittills. Det kommer icke bara att ha inverkan på musikdirektörernas pensionsålder som sådan, utan det innebär ett upphävande av de befordringsgrunder, som fastslogos i 1925 års försvarsbeslut, vad musikpersonalen beträffar. Det påstås ifrån musikpersonalen själv, att detta kommer att rubba förhållandena så, att närmare femtio procent av personalen i manskapsklassen genom denna anordning icke kommer att nå den underofficersbefordran, som var förutsatt i 1925 års försvarsbeslut.

Jag menar med detta, att när man nu går att fastslå här i riksdagen, att pensionsåldern för dessa befattningshavare skall vara 60 år i stället för som tidigare 50 à 55 år, så borde samtidigt vidtagas en annan anordning. Det gäller härvidlag icke pensioneringen, utan det gäller befordran. Därest vi skola kunna hålla våra militära musikkårer på en någorlunda hög standard, fordras det, att personalen skall kunna få sin beställning och även få behålla nuvarande befordringsmöjligheter. Nu kommer ett mindre antal att uppnå fanjunkaregraden, och därigenom bli flera underofficerare berövade de möjligheter, som de förut haft att få fanjunkares avsked och fanjunkares pension. Musikpersonalen säger, att dessa nya pensioneringsbestämmelser för musikdirektörerna kullkasta möjligheterna för en hel del av musikunderofficerare att erhålla befordran till fanjunkare och därmed också få musikfanjunkares pension. Härtill kommer den olägenheten att de musikunderofficerare, som avlagt musikdirektörsexamen, få sina befordringsmöjligheter så avsevärt försämrade, att en hel del utav dem, som säkert kunnat vänta sig musikdirektörsbefattningar, nu bli utan dessa. Jag anser, att även om man nu går in för detta Kungl. Maj:ts förslag och utskottets utlåtande, så bör den saken uppmärksammas av Kungl. Maj:t. Ty även de starkaste anhängarna av avrustningens genomförande ha här i riksdagen höjt röster för att få ha musikkårerna kvar. Då är det även ur deras synpunkt icke rättvist, att man försämrar ställningen för musikpersonalen. Man begår en orättvisa mot musikpersonalen, genom att höja pensionsåldern för musikdirektörerna, därest icke befordringsutsikterna komma att bli bättre.

Det är detta förhållande, som jag nu har velat peka på, och när jag nu går med på att bankoutskottets förevarande utlåtande blir riksdagens beslut, är det under den förutsättningen, att jag hoppas, att Kungl. Maj:t ser till att befordringsmöjligheterna bli sådana, att musikpersonalen kommer att erhålla befordran i minst samma utsträckning, som förutsattes uti 1925 års försvarsbeslut.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 13.

Slutligen föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad pensionsålder för vissa beställningshavare vid marinläkarkåren; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 14.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Wijkander* nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva; och

herr *Pettersson* i Hällbacken *m. fl.*, nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, angående pension åt landshövdingen S. H. Kvarnzelius.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Hage**, som anförde: Herr talman! År 1920 avlät riksdagen en skrivelse med begäran, att Kungl. Maj:t skulle utreda frågan om beredande av familjepension åt efterlevande efter icke ordinarie befattningshavare i statens tjänst samt framlägga ett förslag till riksdagen i denna fråga. *Interpellation.*

Vi skriva nu 1931, och ännu har, trots upprepade påminnelser i riksdagen, något förslag med anledning av nämnda skrivelse ej framlagts.

Vissa förberedande åtgärder ha dock vidtagits. En sådan har bestått däruti, att ett s. k. principutlåtande — dock utan utarbetade detaljförslag — framlagts av en sakkunnigdelegation. Ävenså har från en kommitté, tillsatt av fullmäktige för Statens järnvägars Änke- och Pupillkassa, framlagts ett i detalj utarbetat förslag till beredande av familjepension åt den icke ordinarie personalen vid statens järnvägar, vilket skulle ske därigenom, att nämda personal bereddes inträde i de ordinaries familjepensionskassa.

Efter detta torde emellertid utredningsarbetet inom detta område, i stort sett, ha avstannat. Ett konstaterande av detta förhållande har åstadkommit besvikelse och missmod hos de stora statstjänaregrupper, som beröras av denna sak. På detta håll resonerar man — och detta med all rätt — som så, att den icke ordinarie personalen fullgör ett fullt ut lika nödvändigt och statsnyttigt arbete som den ordinarie. Då nu familjepensionsfrågan för större delen av sistnämnda personal varit löst sedan omkring 50 år eller ännu längre tillbaka i tiden, anser man, att statsmakterna borde finna det rimligt, att den icke ordinarie personalen snarast kunde komma i samma rättsställning för sina efterlevande, i synnerhet som det nu gått över 10 år, sedan riksdagen uttalade sig för åstadkommande av en familjepensionering för nämnda befattningshavare.

Särskilt vid Statens järnvägar, där det existerar ett mycket stort antal anställda, som beröras av detta spörsmål — vilket för övrigt har en viss betydelse även för en stor del kommuner ute i landet, vilka nu få helt eller delvis taga på sig försörjningskostnader för efterlevande efter här berörda statsanställda — hade man väntat sig, att, sedan ett i detalj utarbetat förslag nu framlagts rörande Statens järnvägars personal, regeringen ej skulle lägga hela frågan åt sidan utan söka göra någonting på grundvalen av det material, som nu existerar.

Emellertid torde, så vitt jag kunnat inhämta, mycket litet åtgjorts i nämnda hänseende. På grund härav kan man befara, att Kungl. Maj:t betraktar hela frågan som avförd från dagordningen eller åtminstone som en utredningsfråga, som icke brådskar, trots att vid flera riksdagar på förslag av bankoutskottet uttalanden gjorts om, att denna fråga borde behandlas med skyndsamhet.

Nu har det visserligen antytts, att här nämnda familjepensionsfråga ej skulle kunna lösas förrän en allmän löneregler ing är genomförd för statens befattningshavare. Om *den* saken kan man emellertid ha olika meningar, i synnerhet som en stor del av de statsanställda, för vilka den planerade familjepensioneringen skulle genomföras, exempelvis den talrika gruppen av verkstadsarbetare m. fl. vid Statens järnvägar, icke får sin avlöning reglerad genom riksdagens löneregleringsbeslut utan på annat sätt.

Men även om regeringen har den uppfattningen, att tidsföljden mellan framläggandet av en allmän löneregler ing och av ett förslag angående familjepensionering för den här omnämnda personalen bör vara den, att det senare försla-

Interpellation. (Forts.)

get icke kan komma *före* det förra, så förefaller det likväl som om man redan nu kunde göra undan en del av arbetet inom detta utredningsområde, så att familjepensionsfrågan för dessa grupper, som väntat så länge på reformen, ej behövde fördröjas mera än vad som vore *oundgängligen* nödvändigt.

Denna reflexion vill jag särskilt göra med avseende på den sedan länge planerade familjepensioneringen för Statens järnvägars icke ordinarie personal. Ty med avseende på denna personal föreligger, som jag redan nämnt, ett detaljutarbetat förslag. Icke minst med hänsyn härtill förefaller det, som om det skulle vara en icke omöjlig uppgift att inom en nära liggande tid framlägga ett förslag om familjepensionering för nämnda personal, samt att man sedan skulle kunna omedelbart på grundvalen härav även utarbeta ett förslag angående den icke ordinarie statspersonal i övrigt, som kan anses böra komma med i en familjepensionskassa.

Det är med hänsyn härtill, som jag nu vänder mig till herr kommunikationsministern med några frågor rörande speciellt den planerade familjepensioneringen för Statens järnvägars icke ordinarie personal.

Men i det sammanhanget må det tillåtas mig att även taga upp till behandling en pensionsfråga av någon annan art, nämligen frågan, huruvida spörsmålet om beredande av tjänstepension för banarbetare och omlastare vid Statens järnvägar kan inom den närmaste tiden framläggas till slutligt avgörande.

Även denna fråga berör stora grupper av befattningshavare, vilka sedan flera år tillbaka med allt större besvikelse kunnat konstatera, att deras fråga ständigt och jämt skjutits åt sidan, utan att något avgörande skett.

Vid 1930 års riksdag påtalades denna sak i en interpellation av herr Sävström, vilken även i sin interpellation berörde förut av mig nämnda spörsmål. Den då sittande kommunikationsministern, herr Borell, ställde i utsikt, att denna fråga rörande banarbetares m. fl. tjänstepension möjligen skulle kunna upptagas till särskild behandling och att provisoriska pensionsbestämmelser skulle kunna åstadkommas för nämnda befattningshavare. Det skulle vara önskligt att nu få reda på, vad som kunnat åtgöras i nämnda hänseende.

Med hänsyn till vad som här anförts, tillåter jag mig alltså att hemställa, att kammaren måtte medgiva, att jag får till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande frågor:

1) Är det — icke minst med hänsyn därtill att riksdagen redan år 1920 uttalade sig för ett ordnande av de icke ordinarie statsanställdas familjepensionering — herr kommunikationsministerns avsikt att söka på lämpligt sätt igångsätta och påskynda sådana åtgärder, som kunna leda till, att den vid Statens järnvägar anställda icke ordinarie personalen, som är tillförsäkrad tjänstepension, inom den närmaste tiden erhåller rätt till familjepension?

2) Kan det förväntas, att herr statsrådet i år eller år 1932 framlägger förslag rörande tjänstepensionering av viss icke ordinarie personal vid Statens järnvägar, nämligen banarbetare och omlastare?

Ifrågavarande anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Oslo den 22 december 1930 undertecknad konvention om ekonomiskt närmande jämte en i ämnet väckt motion;

nr 24, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten

1) i utskottets betänkande nr 16 i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till beteskulturens främjande;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till höjande av det mindre jordbruket och befrämjande av gödselvården ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, med anledning av väckt motion angående förbud mot användande av beteckningen »ättika» å vara, innehållande på kemisk väg framställd ättiksyra.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.57 f. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 26 mars.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 409 av herr *Wijkander*, och

till bankoutskottet motionen nr 410 av herr *Pettersson* i Hällbacken *m. fl.*

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 23—25, jordbruksutskottets utlåtanden nr 30—33 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om befrielse för löjtnanten A. G. Molin från viss betalningsskyldighet; och

nr 72, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1931/1932 åttonde huvudtitel;

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, nr 6, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m.;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, med anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande provinsialläkaretaxa; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts memorial, nr 3, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motion nr 237 angående fördelning av uppbörden av kronoskatt å två terminer.

§ 4.

Ordet lämnades härefter till herr **Eklund,** som yttrade: Herr talman! Jag hemställer att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden främst måtte uppföras bevillningsutskottets memorial nr 24.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och bankoutskottet:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 57, angående vissa anslag från allmänna indragningsstaten m. m., under punkt 1:o) gjorda framställning angående personlig professur för läraren i medicinsk radiologi vid universitetet i Uppsala, medicine doktorn H. F. Laurell;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 57, angående vissa anslag från allmänna indragningsstaten m. m., under punkt 2:o) gjorda framställning angående arvode till en assistent å fysikalisk-kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, angående vissa anslag från allmänna indragningsstaten m. m., under punkt 3:o) gjorda framställning angående anslag till materiel vid institutionen för ärftlighetsforskning vid universitetet i Lund; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande av ett institut för högspänningsforskning; samt

från jordbruksutskottet, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre kronoarrendatorn K. J. Alm från viss betalningsskyldighet m. m.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.36 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Fredagen den 27 mars.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos vart för sig statsutskottets memorial:

nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om befrielse för löjtnanten A. G. Molin från viss betalningsskyldighet; och

nr 72, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1931/1932 åttonde huvudtitel.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 3.

Vidare föredrogs sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, nr 6, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs, men bordlades åter andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens femte tillfälliga utskotts memorial, nr 3, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motion nr 237 angående fördelning av uppbörden av kronoskatt å två terminer biföll kammaren utskottets hemställan samt beslöt hänvisa ifrågavarande motion till bevillningsutskottet.

§ 6.

Slutligen föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 24, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten 1) i utskottets betänkande nr 16 i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i 217 och 219 §§ i lagen om försäkringsrörelse; och

nr 20, i anledning av väckt motion angående faderskapsbevisning medelst blodundersökning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga ägolotter i Mölltorps socken av Skaraborgs län;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkten 11;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av återstående delar av förutvarande mötesplatsen Sannahed;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande disposition av viss mark under Strömsholms kungsgård i Västmanlands län;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den till kronan återfallna krononybyggesdelen $^{21}/_{256}$ mantal Sundsvall nr 1 i Stensele socken av Västerbottens län;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till innehavarna av kronohemmanet Holgryte nr 1 i Jönköpings län för erlagda kommunalutskylder;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden vid Ljungbyhed;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av den s. k. Skräddareheden m. m. vid Ljungbyhed; och

nr 44, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1930 försålda eller bortbytta tomter.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.40 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Stockholm 1931. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.

311177